

TEOLÓGIA

JÉZUS, A TÖKÉLETES EMBER

Az egyszerű Istenember
Jézus sorsának kudarca
Az emmauszi tanítványok
Isten életünk eseményeiben
Jézus agóniája és a mi agóniánk
Miért, mit, hogyan gyónjunk
Gondolatok a keresztény nevelésről

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE Ladocsi Gáspárral

Jézus a valóságos ember

Barlay Ö. Szabolcs — Boros, Ladislaus — Gál Ferenc —
Koncz Lajos — Lambert, Willi — Sulyok Elemér —
Temesszentandrás Péter és mások írása

XXVII. évf. 1993. 1. sz.

TEOLÓGIA

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XXVII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

1993. FEBRUÁR

TANULMÁNYOK

GÁL FERENC: Jézus, a tökéletes Ember	4
ALOIS WAGNER: Jézus, az egyszerű Istenember (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa</i>) ..	8
KONCZ LAJOS: Íme, az Ember	11
LADISLAUS BOROS: Jézus sorsának kudarca (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa</i>) ...	16

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

Ladocsi Gáspárral

Jézus, a valóságos Ember (<i>Zimányi Ágnes</i>)	22
---	----

KÖRKÉP

SULYOK ELEMÉR OSB: Az emmauszi tanítványok (Lk 24,13-35)	28
TEMESSZENTANDRÁSI PÉTER: „...Egyiküinktől sincs távol” — Isten megtapasztalása életünk eseményeiben —	34
VASADI PÉTER: A kérdések kérdése	39

* * *

„Köszönöm, hogy megkérdeztek!” Az 1992. 2. számunkban csatolt kérdőív értékelése (Z. Á.)	40
---	----

MEDITÁCIÓ

BARLAY Ö. SZABOLCS: Jézus agóniája és a mi agóniánk	44
BARSI BALÁZS OFM: „Hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett” (Zsid 4,15) ..	48
MENSÁROS LÁSZLÓ: Jézussal élni, — szeretetben élni	51
KÉRI JOLÁN: „...Hasonló lett az emberekhez” (Fil 2,7)	53

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

WILLI LAMBERT SJ: Miért — mit — hogyan gyónjak? (fordította: <i>Horváth Ilona</i>)	55
TARJÁNYI ZOLTÁN: <i>Pedagogia christiana</i> — Gondolatok a krisztusi-keresztény nevelésről —	61

Felelős szerkesztő: Szennay András

Felelős kiadó: Lukács László

TEOLÓGIA

**Negyedévi folyóirat
TARTALOMJEGYZÉKE**

XXVII. ÉVFOLYAM

1993

**Felelős szerkesztő:
Felelős kiadó:**

**Dr. Szennay András
Dr. Lukács László**

VASADI PÉTER:	A kérdések kérdése	1/039
JÓZEF NIEWIADOMSKI:	Egy dogmatikus elgondolkodik Istenről és a világról (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa</i> OSB)	2/093
NÉMETH GÉZA:	A bibliai üzenet megismerésének útjai és tévútjai	2/097
TARJÁNYI BÉLA:	A Szentírás apostolai — A lekipásztori munka út útjai és távlatai a zsinat után —	2/102
BÁN ENDRE:	„Tolle, lege!”	2/106
BERNHARD HÄRING C.S.S.R.:	Celibátus és házasság (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa</i> OSB)	3/156
FEKETE ISTVÁN — F. SZAKOS ÉVA:	Testi-lelki szerelem a házasságban	3/160
KOVÁCS ISTVÁN — VASS MIKLÓS:	Szemponatok a szexualitás keresztény értékeléséhez	3/165
FRANZ KÖNIG bíboros:	Krisztus egyháza legyen (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa</i> OSB)	4/223
JACOB KREMER:	Konfliktusok és megoldások az egyházban a Biblia alapján (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa</i> OSB)	4/224
BITTSÁNSZKY GÉZA:	Elméleti megfontolások a dialógushoz	4/226
PÁKOZDI ISTVÁN:	Párbeszéd-keresés a média labirintusában	4/230
MIHÁLYI GILBERT O.Praem.:	Az egyház a dialógus mestere vagy tanulója? 4/234	
WOLFGANG MÜLLER S.J.:	„Szentől szemben ellenállni” — A Biblia segítsége az imádsághoz — (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa</i> OSB)	4/237
FRÁTER TAMÁS:	Párbeszédet annak elszabotálása helyett. Hogyan bánjunk egymással az egyházban? (A Német Katolikusok Központi Bizottsága vitaanyaga)	4/240

„Köszönöm, hogy megkérdeztek!”

Az 1992. 2. számunkban csatolt, kérdőív értékelése (Z. Á.) 1/040

MEDITÁCIÓ

BARLAY Ö. SZABOLCS:	Jézus agóniája és a mi agóniánk	1/044
BARSI BALÁZS OFM:	„Hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett” (Zsid 4,15)	1/048
MENSÁROS LÁSZLÓ:	Jézussal élni — szeretetben élni	1/051
KÉRI JOLÁN:	„...Hasonló lett az emberekhez” (Fil 2,7)	1/053

BÉKÉS GELLÉRT OSB: Isten ajándékozó szeretete
— A „csodálatos csere” misztériuma — ... 4/195

TANULMÁNYOK

GÁL FERENC:	Jézus, a tökéletes Ember	1/004
ALOIS WAGNER:	Jézus, az egyszerű Istenember (fordította: <i>bánhegyi B. Miksa OSB</i>)	1/008
KONCZ LAJOS:	Íme, az Ember	1/011
LADISLAUS BOROS:	Jézus sorsának kudarca (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa OSB</i>)	1/016
JACOB KREMER	Szó szerinti hűséggel — nem betűről betűre Az egyszerű bibliaolvasás határai és lehetőségei (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa OSB</i>)	2/066
DÁVID KATALIN:	Biblia és művészet	2/071
GEORG FISCHER S.J.:	A Biblia — Isten jele minden idők számára (fordította: <i>Horváth Ilona</i>)	2/076
POMOGÁTS BÉLA:	A Biblia és a magyar irodalom	2/082
TARNAY BRÚNÓ OSB:	Szexualitás, emberség, kereszténység — Történeti áttekintés —	3/130
^{hgy} BODA LÁSZLÓ:	A keresztény humánus és a nemiség	3/137
SOMFAI BÉLA S.J.:	Mesterséges megtermékenyítés	3/142
VÁRSZEGI ASZTRIK OSB:	A párbeszéd egyháza	4/199
KARL RAHNER S.J.:	Párbeszéd az egyházban (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa OSB</i>)	4/203
TOMKA MIKLÓS:	Megosztottságaink	4/209

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

LADOCSE GÁSPÁRRAL:	Jézus, a valóságos Ember (<i>Zimányi Ágnes</i>)	1/022
Dr. JELENITS ISTVÁN piarista tartományfőnökkel:	„...Az én igém el nem múlnak...” (<i>Széll Margit</i>)	2/086
Dr. TRINGER LÁSZLÓ pszichiáter professzorral:	A nemiség értékeléséről (<i>Széll Margit</i>)	3/149
NEMESHEGYI PÉTER S.J. professzorral:	Az egyetemes dialógus felé (<i>Széll Margit</i>)	4/216

KÖRKÉP

SULYOK ELEMÉR OSB:	Az emmauszi tanítványok (Lk 24,13–35) . .	1/028
TEMESSZENTANDRÁSI PÉTER:	„...Egyiküntől sincs távol” — Isten megtapasztalása életünk eseményeiben — .	1/034

MIT JELENT SZÁMOMRA A BIBLIA?

A TEOLÓGIA körkérdése: vélemények, válaszok 2/109

KERESZTÉNY ÉRTÉKEK

VERES ANDRÁS:	Az ember öröme született	3/170
GÁL FERENC:	A lelki erősség	3/173
SZÉLL MARGIT:	„Akinék füle van, hallja meg” (Jel 2,7) — Lemondás a nemi életről Isten Országáért —	3/174
KÁLLAY EMIL Sch.P.:	„Boldogok a szelidek...” (Mt 5,5)	3/177

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

WILLI LAMBERT S.J.:	Miért — mit — hogyan gyónjak? (fordította: <i>Horváth Ilona</i>)	1/055
TARJÁNYI ZOLTÁN:	Pedagogia christiana — Gondolatok a krisztusi-keresztény nevelésről —	1/061
HARRACH PÉTER:	Világiak és zsinatok	2/122
UNGER ZSUZSA:	Mit várnak a hívek a plébánostól?	2/125
ANTON JANZING:	A fiatalok segítséget várnak a tájékozódáshoz (fordította: <i>Horváth Ilona</i>)	3/179
TOMKA FERENC:	Új egyházkép, új szentség szemlélet	3/183
KOZMA IMRE:	A szexualitás teljesebb értelme — Megfontolások a lelkipásztor és a hívek szempontjából	3/185
KINDELMANN GYŐZŐ:	„Sokan jönnek majd a nevemben”	3/188
FRANZ HORVAT:	„Omnia in caritate!” Meditáció PAUL IBY kismartoni megyéspüspök jelmondatához (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa OSB</i>)	4/244
JOSEF HOMEYER:	A paphiány és annak a reménye, hogy újfajta egyház leszünk (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa OSB</i>)	4/246
HAFENSCHER KÁROLY:	Lelkészeink mai kihívások között — Evangélikus nézőpontból —	4/249
BRÜCKNER ÁKOS	Házonbelüli párbeszéd	
ELŐD O. Cist.:	— Lelkiségek, egyházközségek dialógusa hazai egyházunk életében —	4/252

Krisztus „a láthatatlan Isten képmása” (Kol 1,15), ő a TÖKÉLETES EMBER, aki... emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkodott, emberi akarattal cselekedett és emberi szívvel szeretett.

Egyház a mai világban 22.

„Isten Igéje ugyanis, aki által lett minden, maga is tetet öltött, hogy mint TÖKÉLETES EMBER, mindenkit üdvözítsen és egybefogja az egész mindenséget.”

Gaudium et spes 45.

A központi kérdés: kicsoda Jézus Krisztus, mit akart? Ezt akarják tudni az emberek! Nem vészmadarakat akarnak hallani, nem iskolamestereket, hanem az örömhírt.

FRANZ KÖNIG bíboros

Hogy Isten létezik — nem titok, hiszen működését, „kezenyomat” megtapasztalhatjuk.

Hogy Isten jó és szép — nem titok, ezt minden tisztaszívű, nyitott lelkiű, a virágokat, a hegyeket, a tengert megcsodáló ember észreveheti.

Hogy Isten mérhetetlen — nem titok, csak rá kell csodálkozni az univerzumra.

Hogy Isten közel van hozzánk — nem titok, mert ahol a tiszta, önfeláldozó szeretet megnyilatkozásaival találkozunk, Isten jelenlétét fedezhetjük fel.

Hol, miben hát a titok? Ebben: az Isten ember lett, engedte, hogy a föld hatalmasai fogságba ejtsék, megkínózzák, keresztre feszítsék. Abban, hogy az Isten megmosta tanítványai lábát. Abban, hogy az Isten, a mi Istenünk — a Názáreti Jézus. (Carlo Caretto nyomán).

Az Isten gyermekként jelent meg közöttünk. Nem élt isteni hatalmával, nem jelent meg királyi pompával. A mindennapi kenyérért ő is megdolgozott, egyszerű munkásként, ácsként élt közöttünk. Nem szövetkezett evilág uraival, nem kereste a „jó társaságot”, szobaállt, asztalhoz ült a bűnösökkel, vámosokkal, jó szót szolt a bűnös asszonyokhoz. Nem vetette le magát a templom tornyából, látványos, felesleges csodát nem akart véghez vinni. Mint ember, mindenétől megfosztott ember állt földi bírúi elé s elfogadta az ítéletet. Fájdalomtól gyötörve, könnyhullatás között ment fel a Koponyák Hegyére, hogy megfeszítsék. Mindez egészen új volt. Mindez máig és örökre titok, nagy titok maradt.

Az ember-Jézus, a tökéletes ember — a mi Istenünk. Ő számunkra Isten „legmegragadóbb” és mégis legtitokzatosabb kinyilatkoztatása. Az Isten, akit Jézus hirdet: a jóságos Abba, Atya, „apuka”, aki irgalmas és aki azt akarja, hogy — miként ő, — mi is irgalmasak, megbocsátók legyünk. Jézus, az „Atya szíve szerinti” tökéletes ember földi életében elénk tárta, miként kell szeretnünk, hogyan kell a szegények, a magányosok, még a bűnösök felé is megértéssel fordulnunk, sőt megbocsátanunk. Az a szeretet, mely Jézus szavaiból, tetteiből, életáldozatából felénk sugárzik — kihívás, felszólítás számunkra. Aki ezt a Jézust, a föld vándorát, a szeretetből életét is odaadó Jézust elfogadja, befogadja — az Isten ismeri fel, fogadja be. Aki őt elutasítja — Istent utasítja el.

Az eddig olvasottak után talán többekben felmerül a kérdés: vajon ha az ember-Jézust, ezt a tökéletes, ezt a szeretetből élő embert tartjuk szem előtt, őt vizsgáljuk, róla szolunk, — nem ragadunk-e meg csakis az embernél? Bár egy jóságos, egy megértő, egy rendkívüli, egy igaz, — de mégiscsak embernél? Vajon egy ember — akármilyen tökéletes — lehet-e a mi Megváltó Istenünk? A választ egyértelműen megadja az első Timóteus-levél néhány sora: „Egy az Isten és egy a közvetítő Isten és ember között: az ember Krisztus Jézus, aki váltságul adta magát mindenkiért. Erről kell... tanúságot tenni” (1Tim 2,5-7). A szöveg egyértelműen az ember Krisztus Jézusról szól. Jézus teljesértékű valóságos ember volt, ezért lehet, sőt kell is az ember-Jézusról beszélnünk, aki az egyetlen közvetítő. Olyan funkciót töltött be, amelyet egyetlen más ember nem tölthet be világunkban. Ha ezt az ember-Jézust bármely más jeles emberrel összehasonlítjuk, legyen az bár erkölcsileg tiszta, önzetlen, szerető szívű és megbocsátásra kész, sohasem juthatunk el ahhoz a NÁZÁRETI JÉZUSHOZ, ahhoz a tökéletes emberhez, akiről hitünk megvallja, hogy ő a közénk jött Isten. Ebben az ember-Jézusban az Isten szeretete egyedülálló módon testesült meg, őbenne a közénk jött Isten tekint ránk, találkozik velünk. Az Isten ezáltal, ezzel, ebben a tökéletes emberben

„vert hidat” felénk. S ami a legcsodálatosabb: ezen a „hídon” ő maga jött át, jött el hozzánk, hogy meghívjon és magával vigyen minket. Ha mindezt „Isten felől” szeretnénk látni, az újszövetségi, szentjónosi szavak jönnek segítségünkre: „Úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen” (Jn 3,16). Ha pedig emberi hittel-szóval igyekszünk ezt a hozzánk érkezést, találkozást megragadni, akkor elmondhatjuk: ebben a közén jött Fiúban, az ember-Jézusban az Isten szeretete árad szét köztünk, érkezett el személyesen hozzánk. Tőlünk függ — ez nagy felelősségünk —, hogy elfogadjuk, befogadjuk-e őt s a benne elérkezett Szeretetet hirdetjük-e, közvetítjük-e az emberek felé.

Mindenütt és mindazok számára, ahol és akik legalább „ráéreztek” megsejtettek valamit a Názáreti Jézus egyetlenségéből, tökéletes emberségéből, lassan vagy villanásszerűen feltáru a keresztény hitvallás kapuja, hogy azon átlépve — Jézust meglátva — elmondhassák: Én Uram, én Istenem!

A történész, az elfogulatlan vizsgáló — ha a „Jézus jelenséget” vizsgálja, — eljuthat addig, hogy ennél az embernél gyengédebb, ártatlanabb s ugyanakkor erőteljesebb, szentebb, igazabb, emelkedettebb és mégis olyannyira „emberi” senki más nem élt földünkön. Jézus, ez a „tökéletes ember” körüljárt világunkban, segített, jót tett, mindannyiunkért szenvedett és meghalt. A tárgyilagos vizsgáló körülbelül eddig juthat el. Hogy élete és halála megváltást hozó élet és halál volt, ezt már csakis a hit döntése képes felfedezni, kimondani, megvallani.

Természetesen Jézussal más is történt. Nemcsak jószágos, megértő és megbocsátó ember volt, nemcsak élt, szenvedett és meghalt, hanem fel is támadt. Az Atya elfogadta áldozatát és kiragadta őt a halál, az enyészet öleléséből. Így lett az ember-Jézus — az élet szerzőjévé. Így „messze” azonban a földhöz ragadt, az evilágban megrekedt ember szeme már nem lát. Jézuson, az „emberen” túlnézni csakis a hit szeme képes. Mégis — és ezt nem lehet eleget hangoztatni — Jézus ember volt, a földön élő, valóságos ember, egy közülünk, halandó emberekből. Mint ember szenvedte el a szörnyűséges halálát. Életével és halálával pedig kitárta a mi számunkra is az élet kapuját, hogy vele együtt mi is örökké élhessünk.

Amikor Jézusról, az emberről szólunk, akkor hitünk egyik alapigazságát tárjuk a világ elé. Azt ti., hogy ő valóságos és tökéletes (azaz bűn nélküli) ember volt, aki kortársai számára „egy volt közülük”; embertestvér, aki járta — mint minden ember — a maga földi útját. A „tökéletes” jelző azonban még többet tár elénk. Jézusban azt az embert ismerhetjük fel, aki — addig és azóta — meg nem tapasztaltat „élt elénk”. Benne Isten Szeretete jelent meg köztünk, állt elénk. A megtestesült Szeretet, aki egészen a többiért, másokért élt, és aki azt akarja, hogy minden ember eljusson oda, ahonnet ő érkezett és ahová ő ment vissza: az Atya otthonába. Hogy akarata — mely egészen összhangban áll az Atya akaratával — teljesüljön, nemcsak eljött közeink, de emberi életét egészen értünk adta oda, áldozta fel. Ez az ember-Jézus, az egyetlen makulátlan ember, az atyai otthonba mindenkit meghívó ember — és a megmentő, megváltó Krisztus ugyanaz.

Ha Jézusról, a tökéletes emberről szólunk, semmiféle „Übermensch”-re nem gondolhatunk. Aki annak tartaná, a mítoszok világába számúzná őt. Ugyanakkor Jézus mindvégig titok, talány marad számunkra. Vajon ez a talán távolabb vinné őt tőlünk? Vajon az ember talán nem titok-e önmaga számára? Vajon emiatt a titokzatosság, talányosság miatt megszünik-e valóságos ember lenni?

A kérdező-kereső, önmaga számára is titokzatos embernek a hit ad választ. Nem „tudományos” választ, de bizonyosságot. Az ember után, az emberi egzisztencia után kérdezőnek, az ember-talány megfejtését keresőnek az ember-Jézus a válasz. Jézus, aki a mi üdvösségünkért született, vállalta a földi életet egyben válasz az emberi együttélés, a társadalom, a népek és fajok számára is. Természetesen csak akkor, ha befogadják őt, ha megükéová teszik az ő „programját”, a szeretetben együttélés törvényét.

Ha korunkban — úgy tűnik — sokan eltávolodnak az Isten-Jézustól, ha nehezen vagy már egyáltalán nem vallják, hogy Jézus az Isten, akkor a régi utat kell számunkra megmutatnunk. Szóljunk minél többet a bűn nélküli, a szerető, megbocsátó, szelíd, alázatos Jézusról, — a tökéletes emberről. Jusson eszünkbe Karl Rahner figyelmeztetése, aki joggal mondta: a kijelentés, hogy „Jézus Isten” nincs azon a síkon mint a megállapítás: „Péter egy ember”. Mert Péter csakis ember, Jézus pedig nemcsak Isten, de ember is. Valóságos ember. Velünk összekapcsoló, hozzánk oly közel álló emberségét soha nem téveszthetjük szem elől. Erre figyelmeztet a Zsidó-levél is: „Főpapunk nem olyan, hogy ne tudna együttérezni gyöngeségeinkkel, hanem olyan, aki hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett, de bünt nem követett el” (4,15) — és: „aki halandó életében hangos kiáltással és könnyhullatással könyörgött ahhoz, aki meg tudta menteni a haláltól. Istenféllelme miatt meghallgatásra is talált. Ennek ellenére, hogy Isten Fia volt, a szenvedésből tanulta meg

az engedelmességét" (5,7—8). — Ha a ma embere számára — írja Rahner — Jézust csakis Istenként mutatnánk be, hirdetnénk, veszélyes leegyszerűsítést alkalmaznánk és súlyosan tévednénk is. Igen, a khalkedoni dogma (451) megfogalmazta, hogy Jézus valóságos Isten és valóságos ember. De ezt a dogmát épp azért fogalmazták meg így, mert az akkor élő emberek kérdéseit, gondolkodási kategóriáit tartották szem előtt. Vajon a ma emberének nincs-e oly lehetősége, sőt joga, hogy a Krisztus-misztériumot épp Jézus embersége felől közelítse meg, vigye közelebb gondolat- és érzésvilágához? Ezt az igényt, ezt a lehetőséget tartottuk szem előtt, amikor jelen számunkban Jézust — akiről változatlanul valljuk, hogy megváltó Istenünk — a „hétköznapi”, az „egyszerű” és ugyanakkor bűn nélküli, azaz tökéletes emberként állítjuk az olvasó elé.

Jézus személye, Istenember volta körül — az ősegyháztól napjainkig — számos, olykor kiélezett teológiai vita folyt. Mégis a hívő keresztények hűségesen kitartottak a „kettős állítás” mellett: Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. A róla szóló igaz beszéd egyik állítást sem vonhatja kétségbe, nem hallgathatja el. Ugyanakkor a kereszténység, a teológia története azt tanúsítja, hogy voltak és bizonyára lesznek is korok, amikor Jézusnak hol istenségét, hol emberségét helyezték előtérbe. Ez sohasem volt és mindaddig nem is lesz baj, ameddig Jézus sajátos „kettősségét”, isteni és emberi természetét nem vonjuk kétségbe.

Ha Jézusnak csak a s emberivoltáról beszélünk, ha őt teljességgel az ember-mivoltra degradálnánk, hamis, torz képet alkotnánk róla. Esetleg forradalmárrá, szociálkritikussá kiáltanánk ki őt. Mindazok, akik Jézusról, az egyszerű, a jóságos, a tökéletes emberről szólnak, nem állítják — ezt nem is tehetik —, hogy ő csakis ember volt. Az azonban igen, hogy hiánytalanul, valóságosan, egészen ember is volt. Nem „superman”, nem „Übermensch”, hanem egy közülünk, ember-testvérünk. A történetileg meghatározható, adott időben és helyen, földi anyjától született ember-Jézust — ha valóban hívő keresztények akarunk maradni — nagyon komolyan kell vennünk. Csak sajnálkozni tudunk azon, hogyha ma valaki az ember-Jézusról szól vagy ír, már-már eretnek-gynűssá válik. Pedig a „legemberibb emberről” szólnak nem akarnak mást, minthogy közelebb vigyék kortársaikhoz azt a Jézust, akiben az Isten érkezett köztünk, aki az „Emmanuel”, akiben az Isten élt és marad velünk.

Kétségtelen, hogy a Názáreti Jézus hirdetésében vállalt Isten felé mutató nem könnyű feladat. Félre lehet ismerni, el lehet azt torzítani. De hiszen ez volt már Jézusnak is a sorsa. Sem az újszülött kiszolgáltatottságában, sem a kereszt haláltusájában nem volt őbenne semmi megragadhatóan „isteni”. Épp ebben áll előttünk — a hajdani kortársak előtt csakúgy, mint a mai ember előtt — a nagy kihívás és feladat: Jézus eviálágban, emberségében elénk tárt „titkával”, azaz egyszerű és tökéletes emberi életével készlet döntésre. Aki Jézusra igent mond, a köztünk megjelent Életre mond igent: Jézussal életünket mi is a világhoz köthetjük, de úgy, hogy nem abban keressük a „maradandó otthont”. Elfogadjuk az életet — annak minden szépségével és gyötrelmével —, de úgy, hogy el akarunk érni annak teljességéhez is. Aki a Jézusban megjelent Életet választja, Istent választja, — mert az, aki az Életnek hirdette önmagát, az élet teljessége volt.

Az emberiség, de az egyén életében is gyakran előfordul, hogy gyarló elképzelései szerint alkot képet Istenről. Ott keresi, ahol nincs, nem oda tekint, nem abba az irányba megy, ahol megtalálható. Így elérkezhet az a nap is, amikor Isten egészen eltűnik horizontjáról. Sötét órák ezek, még akkor is, ha az „eviálgi város” fényárban úszik. Keressük az utat, mely Isten felé vezet, keressük a szavakat, melyek hirt adhatnak róla. Ma is, mint egykor, a történelem adott órájában, az „idők teljességében”, újra és újra maga az Isten jön az ember elé. Az Isten, aki Embert lett. A Názáreti Jézus, aki ott állt a tömeg előtt, amikor Pilátus rámutatott: Íme, az Ember!

Az Isten, akit soha nem látott senki, a Fiúban, Jézusban emberré lett. Őt hirdették régen és hirdetjük ma is, akit emberi szemek láttak, emberi kéz tapintott (1Jn 1), akiben Isten jósága és ember-szeretete személyesen érkezett el köztünk (Tit 3,4).

Az ember — ezt nyugodtan állíthatjuk — minden korszakban a Szabadító, a könnyeket letelő, elnyomottakat felemelő Szeretet után kiált. Ezt, a szeretet áldozatát vállaló, a másokért keresztre is felszálló Jézust nekünk, a bérne hívőknek kell megjelenítenünk a világ előtt. Küldetésünk, hogy Jézusról, az igaz, a jó, a bűn nélküli, a tökéletes emberről szólva a jobb, az igazabb embert formáljuk ki önmagunkban. Jézus-hirdetésünkben a láthatatlan, a földi életben „rejtőző Isten” kerül újra emberközelbe.

Az ember-Jézus, a legtökéletesebb, legemberibb ember ma is kézen fogja ember-testvéreit, kézen fog minket is, és elvezet önmagához — az Atya-Fiú-Szentlélek háromságos egy Istenhez.

TANULMÁNYOK

Gál Ferenc

JÉZUS, A TÖKÉLETES EMBER

Amikor a „tökéletes ember” megnevezést Jézusra alkalmazzuk, annak tulajdonképpen kettős értelme van. Egyrészt azt akarjuk kifejezni, hogy bár a második isteni személy megtestesülése volt, annak ellenére igazi földi emberi természettel rendelkezett, „mindenben hasonló lett hozzánk a bűnt kivéve” (Zsid 2,17; 4,15). Ilyen értelemben mondja a II. Vatikáni zsinat is, hogy „Krisztus a láthatatlan Isten képmása (Kol 1,15), tökéletes ember, aki emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkodott, emberi akarattal cselekedett és emberi szívvel szeretett” (Egyházzról 22). Másrészt az állításban az is benne van, hogy benne az emberi lét és képesség elérte azt a végső határt, amit valóban teljességnek, tökéletességnek kell mondanunk. Jelenleg ebben az értelemben akarunk róla beszélni.

Hasonlóképpen figyelembe kell venni azt is, hogy amikor emberi tökéletességet emlegetünk, már feltételezünk egy modellt, egy eszményképet, és ahhoz mérjük állításainkat. Ma kétségtelenül a közösségi életforma lépett előtérbe, azért jó és tökéletes embernek azt mondjuk, aki a közösség békéjét, jólétét elősegíti, akiben van személyes vonzerő, és akiben háttérbe szorulnak a szenvedélyek. Az evangéliumok tanúsága szerint Jézus kétségtelenül a megbékélést, a szelidséget, a türelmet és a segítő szeretetet hirdette. Elhangzott róla olyan megállapítás is, hogy ő a „másokért élő ember.” Ilyen alapon írhatott róla könyvet Ivan Machovec, prágai filozófus 25 évvel ezelőtt ezzel a címmel: Jézus ateisták részére.

A kereszténység azonban mindig azt tartotta, hogy Jézusról csak akkor kapunk teljes képet, ha a történeti, lélektani, karakterológiai és szociológiai szempontokon kívül teológiai is tisztazzuk alakját. Az evangéliumok és az egyházi hit nemcsak úgy tanuskodik róla mint tökéletes emberről, hanem úgy is, mint *rendkívüli* emberről, akinek rendkívülisége megmutatkozott karizmatikus erejében, messiási, sőt istenfiúi öntudatában, az Isten ügyével való abszolút azonosulásban, és főleg abban a szerepében, hogy benne az emberi üdvösség valósul meg: a bűnök bocsánata, a feltámadás és az örök élet. Mindezt az egyházi hagyomány abba a hittételbe foglalta bele, hogy ő egy személyben valóságos Isten és valóságos ember. Az evangélium egyszerű olvasása is meggyőz arról, hogy Krisztus emberi tudata és viselkedése valamilyen belső szellemi és természetfölötti forrásból táplálkozott. Ezért vele kapcsolatban kezdettől fogva felmerült az a kérdés is, hogy ilyen létalapon megmaradt-e igazi embernek, tehát beszélhetünk-e nála valódi emberi tökéletességről, vagy ő a mindenség teremtőjének olyan rendkívüli belenyúlása történelmünkbe, akit inkább csodálni kell, mint a magunkénak vallani. A válasz már ott van az apostoli igehirdetésnek ilyen kitételeiben: „Olyan főpapunk van, aki hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett” (Zsid 4,15).

A teológia bevonása egyúttal arra is kötelez, hogy világosan megjelöljük azt a módszert, ahogyan Krisztus jellemét, teljességét bemutatjuk. A róla való beszédnek évszázadokon át a közvetlen alapja a kalcedoni dogma volt (451-ből), amely szerint az örök Fiú személyében az isteni és az emberi természet változás és keveredés nélkül, elválaszthatatlanul egyesült, ezért ő valóságos Isten és valóságos ember. Ebből következett természetesen az, hogy embersége hordozott olyan természetfölötti kiváltságokat, amelyek szükségesek voltak messiási küldetésének betöltéséhez, sőt istenfiúi teljességéhez. Ami-

kor tehát Krisztus emberi jelleméről volt szó, főleg azt emelték ki, hogy ő földi vándorlása ellenére igazában otthon van Istennél és mindenképpen a beérkezettesség, a teljesség képét mutatja. Ezt a skolasztikus módszert találjuk pl. Schütz Antalnak a Krisztusról írt könyvében is (1944, 26 kk.). Ő Krisztus jellemét ezzel a három szóval írja körül: *transzcendencia, harmónia, abszolútság*. A *transzcendencia*n azt érti, hogy bár az evangélium Krisztusa egészen itt van, semmiféle emberi probléma nem idegen tőle, de érezzük, hogy lelke mélyén túllépi az emberi kereteket, egy más világban él, Isten örök világában. Ezért lényegében érintetlenül és diadalmasan megy végig az életen, amely körülveszi. A *harmóniával* azt akarja mondani, hogy Krisztusban az ellentétesnek látszó vonások teljes összhangban vannak: a tekintély és az alázat, az erő és a gyöngédség, az irgalom és az igazságosság, az önfegyelem és az öröm. Végül az *abszolútságot* abban kell meglátni, hogy ő az erkölcsi és a szellemi élet csúcán van. Neki nem kell kínosan nevelni magát, nem tanul csalódásaiból, semmit nem kell újra kezdeni, betekint Isten mély titkaiba anélkül, hogy tanulta volna, s tetteiben és szavaiban nem is találunk semmit, amit emberibb módon, tökéletesebben lehetett volna csinálni.

Ma az üdvtörténeti teológia nemcsak a dogma megállapításaiból tekint vissza az élő Jézusra, hanem az ő *konkrét viselkedését* is nézi, ahogy azt az evangéliumok élénk állítják. Itt konkrét kérdésnek inkább az kínálkozik, hogy mi vezette Jézust tanításában, viselkedésében és életének alakításában. Minden elfogulatlan olvasó megérti az evangéliumból, hogy benne a magatartás, a szó és a tett két forrásból táplálkozik: igazodik Isten akaratához, akit ő saját atyjának és a mi atyánknak tart, továbbá igazodik ahhoz a testvéri szeretethez, amelyet küldetésében elvállalt minden ember iránt. Ugyanakkor egyéniségét és viselkedését áthatja egy csodálatos szellemiség, amely egyszerre tükrözi a világosságot, az igazság erejét és a szentség légkörét. Itt az ösztönnek, a szenvedélynek, a földhöz tapadt vágyaknak egyáltalán nincs szavuk. Életének tehát az a magyarázata, hogy igazodik Isten atyaságához, saját fiúságához és a Szentlélek jelenlétéhez. Ezzel nemcsak azt nyilatkoztatja ki, hogy az egy Isten a három személynek, az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek az egysége, hanem azt is, hogy az ember a háromszemélyű egy Isten képmása, azért tökéletessége, teljessége csak ebből a misztériumból táplálkozhat.

Az Atyához való igazodás jelenti Jézus életében a vertikális, a felülről lefelé való meghatározottságot. Nem egyszerűen „Istenhez” igazodik, hiszen az Isten-név túl elvont, azt még konkretizálni kell. Az ember hajlandó arra, hogy kiragadjon valamit Isten vonásaiból és azt teszi meg mértéknek. Ezért a történelem folyamán az Isten és az istenek nevében már sok kegyetlenséget és igazságtalanságot is elkövettek. Jézus kortársai Istent elsősorban törvényhozónak tekintették és magukat a törvény végrehajtóinak. Amikor Jézus az Atya nevét ragadja ki, jelzi, hogy olyan Istenre tekint, aki elkötelezte magát a világnak, aki atyai felelősséget érez a gyarló ember iránt s ezért saját életében, gazdagságában akarja részesíteni. Erről az Istenről nem kell elméleti előadást tartani. Sokkal több, ha kijelenti „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok” (Mt 5,48) Mivel tudja, hogy küldetését a mennyei Atyától kapta, azért meg van győződve, hogy annak meglesz az eredménye. De neki meg kell maradni az Atya irgalmának és elkötelezettségének a keretei között. Küldetése meg van határozva ezekben a szavakban: Isten, az Atya úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát áldozatul adta érte (vö. Jn 3,16). Az ilyen Atyáról nem lehetett a törvény betűjének a csattogatásával tanuskodni, hanem csak uralmának, országának a bemutatásával. Ezért áll Jézus tanításának középpontjában Isten országának kegyelmi rendje. A példabeszédek meggyőzően vetítik élénk az Atya irgalmát, nagylelkűségét, türelmét, de egyben tekintélyét is. Itt Jézus nem ellentétben áll a próféták vagy Keresztelő János stílusával, hanem kiegészíti és tökéletesíti azt.

Az atyai küldetésben benne van a gondviselés és a szeretet, ezért Jézusnak nincsenek kételyei. Nem kísérletezik új megoldásokkal, s nem is törekszik azonnali sikerre. Tudja,

hogy ő vet, és majd eljön az aratás ideje. Sőt, ő maga lesz az elvetett búzaszem, amelynek meg kell halni, hogy új termést hozzon. Azt is tudja, hogy az Atya irgalommal nézi azokat az embereket, akikhez őt küldte. Még akkor is, ha tékozló fiúkká váltak. Jézus ezt a környezetet vállalja, s bár „tudja, hogy mi lakik az emberekben” (Jn 2,24), nem hagyja ott népét, hogy másokhoz menjen. A kötelességben helyt kell állni a végső áldozatig. Ezzel példát ad mindenkinek, hogy a saját életét fogadja el az üdvösség útjának. Nem mentegethetjük magunkat azzal, hogy „más körülmények között” jobban sikerült volna életünk.

Jézus nem a saját érdekét akarja megvalósítani, hanem az Atyáét: Jöjjön el a „Te” országod... legyen meg a „Te” akaratod. Viszont az Atya érdekét a magáévá tette, s mindig azt látja maga körül. Ezért válik élete annyira személyessé. Ez a világ az Atya teremtménye: ő tükröződik a mezők liliomában, az ég madaraiban, „nekünk pedig hajunk szálait is megszámlálva tartja.” A lázadó embertől tehát nem kell megijedni, sem a gyilkos szőlőművesektől, sem a meghívást visszautasító barátoktól. Az Atya háza a gonoszság minden acsarkodása ellenére meg fog telni, a jó szántóföld bő termést hoz és mindig lesznek, akik szüret idején beadják a termés megfelelő részét. Aki ilyen küldetésben jár, annak lelkivilágát nem szűkíti be az önzés, a hatalomvágy, a hiúság vagy az elkeseredés. Az a gondolat vezet, hogy az Atyáról kell tanúskodnia, aki mindenható és irgalmas Isten és nem kapkodó ember. S az embereket nem lehet más eszközökkel Isten gyermekéivé tenni, mint amilyeneket az Atya kijelölt. Neki magának kell igazolni, hogy ő az Isten Fia, aki ebben a bűnnel terhelt világban is az Atya kedvét keresi, s nem hátrál meg akkor sem, ha nehéz feladatot rakott a vállára. Legfőképpen imádkozik hozzá és legyőzi magában az ágaskodó emberi természetet. Ha az Atyának úgy tetszik, hogy őt áldozatul adja a világ üdvösségéért, azt is elfogadja, mert az engedelmesség a legnagyobb érték. A bűnt, az ember engedetlenségét csak ezzel teheti jóvá. Jézus igazolja, hogy tökéletes erkölcs csak igazi istenkép függvénye lehet.

Viselkedésének másik motívuma saját fiúsága. Ez egyenes következménye annak, hogy Istent saját Atyjának tudja. De ha a világ teremtője éppen ez az Atya, akkor atyásága kiterjed teremtményeire is. Ha pedig a Fiút a világba küldte, akkor annak fiúsága is testvériséggé válik a teremtményekkel szemben. Ő lesz az „elsőszülött” a teremtmények között (Kol 1.15).

Ma a **jeszusi elsősorban a felebaráti szeretet gyakorlásában, a segítségben, mások fel-emelésében látjuk.** Krisztusban ez az odafordulás teljes és az egész emberre kiterjed. Nem a földi javakban látja a boldogulást, hanem elsősorban a szellemi és erkölcsi fel-emelésben. Főleg pedig az élet céljának, az üdvösségnek az ismeretében. Sajátos hanghordozása ez: Boldogok az irgalmasok, a szelidek, az igazság keresői. Arra akarja rávezetni az embert, hogy találja meg önmagát, hogy tisztázza kapcsolatát Istennel és embertársaival s legyen tisztában életének értelmével. Úgy jár közöttünk, mint a világ világossága, aki fényt áraszt, de azt az embernek szabadon be kell fogadni. Döntésre hív fel, hogy foglaljunk állást örök célunkat és az erkölcsi rendet illetően: „Térjete meg és higgyetek az üdvösség örömhírében”. Testvéri magatartása egyszerre emberi és isteni. Tud megértő, irgalmas lenni a gyarló ember iránt és mindenkinek ajánlja, hogy ne lássa meg a szálkát testvére szemében, amíg a sajátjában gerenda éktelenkedik. De a bűnnel szemben nincs megalkuvás: „Ha a szemed megbotránkoztat, vájd ki”... Ráébreszt arra, hogy a földi élet nem abszolút érték, azt oda lehet adni az örök életért.

Nála a **testvéri kapcsolat** az Atyától való függésre támaszkodik. Nem mi vagyunk az embertársi kapcsolat mértéke, hanem Isten, az Atya. Saját magát is ebbe a kapcsolatba állítja bele. Tudja, hogy egymás számára nem vagyunk szeretetre méltók, nem tudunk hálásak, megértők lenni, túl sok bennünk az önzés, azért saját magát helyettesíti be a közösségi kapcsolatba: „Amit testvéreiteknek tesztek, nekem teszitek.” A hálát és a jutalmat sem az emberektől kell várni, hanem az Atyától. Itt tehát a **radikális testvériség** gondolatával találkozunk, aminek a megvalósításához nem a jogrend és még csak nem is az

igazságosság vezet, hanem a *megtérés, magunk átalakítása*. Nem a szemet szemért elvről beszél, hanem a szeretet, a türelem, a nagylelkűség diadaláról. Segítő készsége nem áll meg ott, hogy találékonyságával és karizmatikus erejével enyhíti mások baját. Ő tudja, hogy szenvedés, szerencsétlenség és szegénység mindig lesz a földön és az élet küzdőtér marad. Azért beáll közénk, húzza az igát és megmutatja, hogy az élet áldozata nem hiábavaló. Az ő számára is ez a naggyá levés útja: „Bár az Isten fia volt, engedelmességet tanult abból, amit elszenvedett” (Zsid 5,8).

Mi szeretünk mindent intézményesíteni. A kérdés tehát az, hogy Krisztus magatartása alapot szolgáltat-e ahhoz a jogrendhez, amellyel az igazságosságot, a javak elosztását törvényesnek tartjuk. Ő maga nem csinált kifejezett jogrendet. Nem is arra hívott fel, hogy harcoljunk jogainkért, mert ez legtöbbször az önzésnek ad tápot. Ő azt hangoztatta, hogy tartsuk tiszteletben a másik ember jogát, lássuk meg szenvedését és elesettségét. Ne azért panaszkodjam, hogy megbántottak, hanem bocsássak meg az ellenem vétőknek. Az örök szankció nem arra vonatkozik, hogy milyen eszközökkel harcoltam ki a jogrendet, hanem arra, hogy én milyen áldozatot hoztam mások bologulásáért. Sajátos szellemi forradalom ez. Az egyének először tisztáznia kell, hogy ő tud-e Isten gyermeke lenni, és csak utána lépjen fel a testvériség követelményeivel.

Az egyház azt a feladatot kapta Krisztustól, hogy az embereket erkölcsi síkon elvezesse a jóságra, nem pedig azt, hogy az evangéliumból kiragadott elveket érvényesítsen. Az igazi kereszténység nem lehet fundamentalista, mert az már magával hozza a kizárólagosságot, sőt a gyűlöletet. Ez természetesen nem teszi kérdésessé az államhatalom jogosságát és a világi törvényhozást. Arra is az ember miatt van szükség, de az egyház feladata az erkölcs, a lelkiület és a kegyelem síkján játszódik le. Meg kell találni az egyensúlyt a jog és a kötelesség, a lelkiület és a cselekvés között. Az egyháznak hangoztatni és védelmezni kell mind az igazságosság, mind a szeretet követelményeit. De még fontosabb, hogy Krisztus kegyelmének kisugárzásával alkalmassá tegye az embereket ezeknek a követelményeknek a megvalósulására.

A harmadik vonás Krisztusban az, hogy a szellemet, a lelket, sőt a Szentlelket képviseli. Bejelenti, hogy benne teljesedett a próféta jövendölése: „Az Úr Lelke van rajtam és fölkent engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, hirdessem a foglyoknak a szabadulást, felszabadítsam az elnyomottakat és hirdessem: elérkezett az Úr esztendeje” (Lk 4,18-19). Ő tehát a testi vágyak önzésével szemben a szellem magaslatán áll, s ez a magaslat Isten szentségének és irgalmának légkörét sugározza. Ezért egész működését jellemzi a lélek finomsága és előkelősége. Ő már tisztán megvalósítja a betű és a lélek szembeállítását, amiről majd Pál apostol fog beszélni. Az ember hajlamos arra, hogy a törvényt, a szabályt az uralom eszközévé tegye. A törvény betűje mögé rejtőzve lehet másokra villámokat szórni. Jézustól távol áll mindez. A törvény az emberért van, éppúgy, mint az ünnep és a szentély. Minden berendezkedésnek az a célja, hogy az embert Isten felé irányítsa és segítse kibontakoztatni képességeit. Ezen a vonalon a „test nem használ semmit” (Jn 6,63). Ezért az erkölcsi érték nem a szombati előírások szaporításában vagy a tiszta és tisztátalan ételek válogatásában van, hanem a szellem felülkerekedésében, ami tapasztalhatóvá válik az őszinte megtérésben és a szívből jövő imában.

A szentírásban található nevek elárulják, hogy Jézus milyen jelentőséget tulajdonított a Lélek jelenlétének. Azt a Lelket árasztja ki egyházára, akit „parakletosz”-nak, vigasztalónak, segítőnek nevez. Tehát olyan adomány lesz, amely az emberek közötti kapcsolatot teszi elviselhetővé és amely serkent a szeretet szolgálatára, a betegek, elesettek, üldözöttek felkarolására. A Szentlélek egyúttal az „igazság lelke”, aki világos látást és bizonyosságot ad. Jézus azért járta olyan biztonsággal az élet útját, mert ezt az igazságot hordozta, sőt ő volt az igazság. Természetesen vallási értelemben, nem filozófiai felfogásban. Az emberiség számára az igazság az, hogy Isten végérvényesen a világ felé fordult, mint atya, mint az üdvösség szerzője és ezzel megszabadított a lét homályától. Most már

lehetőség van arra, hogy ne vak vezessen világtalant, hanem az igazság fényében járjunk. Itt nincs hátsó gondolat, csapda és megtévesztés. Krisztus nem magához akarja láncolni követőit, hanem az Atyához vezetni. Ezért nincsenek könnyelmű ígéretei. Igaz, üdvösséget, boldogságot, örök életet ígér, de csak annak, aki megtagadja magát, fölveszi a keresztyét és őt követi.

A Szentlélek jelenléte nem borítja fel az egyensúlyt az emberben, mint ahogy meg lehet figyelni az egyoldalú zseniknél. Ő nem olyan elméleti ember, akinek a gyakorlati élethez nincs érzéke. Nála a lélek a küldetés kifejezője. Ő egész egyéniségével benne van a tanításban, a betegek gyógyításában, a gyermekek megsimogatásában vagy akár az ellenfelekkel való vitában, s minden esetben az Atyáról tanúskodik. Mindig az igazság és a szentség mértékéig áll benne az emberekkel való kapcsolatban. Külön érzéke van a „szent” iránt, de ez nem abban nyilvánul meg, hogy undorral fordul el az elesett embertől, hanem inkább abban, hogy mindenkit fel akar emelni a szentség légkörébe. A szellemnek ez az emelkedettsége tette lehetővé, hogy alakja és evangéliuma minden emberé és minden koré legyen. Őt az idő nem tudja túlhaladni.

Alois Wagner

JÉZUS, AZ EGYSZERŰ ISTENEMBER

Bonyolult világunkban, amely egyre inkább komplikálja az életét, sürgetően jelentkezik az emberi élet egyszerűsége és áttetszősége iránti vágy. Az „egyszerű” szót ma inkább a tökéletes jelölésére használják. Mennél inkább egyben látja egy ember az életét, és beilleszti életfolyamatait a világunkban létező isteni rendbe, annál egyszerűbbnek és érthetőbbnek, tökéletesebbnek és teljesebbnek tűnik számára az élete. Eppen a fiatal nemzedék foglal állást ma az emberi élet bármilyen bonyolultságával szemben. Minden területen, a szellemi és az anyagi területen egyaránt, az egyszerűséget keresi.

Ez a törekvés azt a vágyat takarja, hogy életével egyszerűen és boldogan szeretne tudni megbirkózni. Ebben az értelemben azt a képességét nevezi egyszerűségnek, amivel igent tud mondani életének minden szituációjára, s ezeken a helyzeteken úrrá is tud lenni. Ilyen értelemben tűnik azután az egyszerű ember tökéletesnek, a szó teljes értelmében vett embernek, az igazán Isten akarata szerint való embernek.

Ilyen szemléletben olvassuk a következő gondolatsort, amelyben Jézust egyszerű embernek nevezem, mert ő a tulajdonképpeni Tökéletes és Egyszerű. Jézus Krisztus élénk vetíti az egyszerű, önmagában rendezett és az élet helyzetein úrrá levő ember képét. Ő volt „az igazi világosság, amely megvilágosít minden embert” (Jn 1,9). Isten emberré lett, s azzal megmutatja, hogy nem hagyja magára teremtményét, az embert, hanem megváltása által magával akarja vinni az isteni élet tökéletességébe és végtelen egyszerűségébe.

Néhány oldalról szeretném megmutatni, hogy hogyan találkozunk az evangéliumokban Jézus Krisztussal, a szó többféle értelmében vett egyszerű emberrel.

1. A megtestesülés. Az ember számára érthetetlen (vö. 1Kor 1,18-31), de az isteni tökéletességnek megfelelő módon lép be az Istenember világunkba. Emberré lesz, megszületik úgy, ahogyan mi is születünk. Isten egy embert választott ki arra a célra, hogy ember legyen. Nem palotát választott, nem királyi házból való asszonyt, hanem egy hívő em-

bert a nép közül, Máriát. Jézus a testvérünk lesz. Isten így nem csupán lelkileg, hanem megtestesülése révén láthatóan is bekapcsol minden embert a Jézussal való testvériségbe. Már a megtestesülésben megmutatkozik, hogy mi a célja Istennek az emberrel és Jézusnak az emberiségért végbevitt megváltó tettével. „Ismeritek Urunk, Jézus Krisztus jótekonyságát. Ő, a gazdag, értetek szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok” (2Kor 8,9). Az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, s hogy életét váltságdíjjal adja sokakért, tehát mindenkiért (vö. Mk 10,45). Isten ezáltal Fiának közösségét adta a világnak (vö. 1Kor 1,9), s ebben a tényben szembe fordult minden osztálytársadalmi felfogással, amilyeneket az a világ ismételtlen megfogalmazott és meg fog fogalmazni ideológiáiban.

Igen, aki nem fogadja el Jézusnak ezt az útját, az a világ tulajdonképpen egyensúlyát rombolja szét. Kezdetből fogva meggyőződése az egyháznak, hogy nem nyer gyógyulást semmi, ha nem veszi fel Krisztus. Ő viszont magára vette, a bűnt kivéve, a teljes emberi természetet, ahogyan az bennünk van, bennünk, akik nyomorultak és szegények vagyunk (vö. Zsid 4,15; 9,27sk). (Határozat az Egyház missziós tevékenységéről 3).

2. Jézus igéje. Igéi az élet közvetlen szavai. Nem filozófiai-teológiai tézisek és eszmefuttatások. Egyenesen és egyszerűen szólítják meg az embert, mondanivalójuk tökéletes. Miután többféleképpen és különböző módon szólt hajdan Isten a próféták útján az atyákhoz, e végső korszakban Fia által szólt hozzánk (Zsid 1,1-2). Elküldte ugyanis Fiát, vagyis az örök Igét, aki megvilágosít minden embert, hogy az emberek között lakozzék, és kinyilvánítsa Isten titkait (vö. Jn 1,1-18). Jézus Krisztus, a megtestesült Ige tehát emberként küldve az emberekhez az Isten igéit beszéli (Jn 3,34), és az Atyától rábízott üdvösségszerző művet viszi végbe (vö. Jn 5,36; 17,4). Aki őt látja, látja az Atyát is (vö. Jn 14,9). Tehát ő... már pusztá jelenlétével, ...szavaival, tetteivel és a csodajelekkel ...megerősíti, hogy velünk van az Isten, és ezáltal megszabadít minket a bűn és a halál sötétségéből, és örök életre támaszt föl (Hittani rendelkezés az isteni kinyilatkoztatásról 4.).

Állandóan találkozunk Jézus követésének és tanítványi meghívásának a gondolatával. Mi vitte a tanítványokat arra, hogy elhagyják családjukat és foglalkozásukat, hogy csatlakozzanak Jézushoz, hallgassák szavát és osztozzanak fáradságos vándoréletében? Jézus nem hívott politikai szabadságharcra, nem hirdetett forradalmi szociális programot. Egyszerű, nem komplikált életprogramot vázolt föl. A Miatyánkban, abban az imában, amit a keresztyények nemzedékei mondtak, felszólít bennünket: fontoljuk meg, hogy egy Atyánk van mindnyájunknak, tehát egymásnak testvérei vagyunk. Ebből a legdöntőbb társadalmi koncepció következik: semmiképpen sem megengedett, hogy a fajok, színek, nyelvek, nemzetek és ideológiák egymással harcoljanak, mindez káros az emberiségre.

Az a tény, hogy egy Atyánk van, a legegységelműbb felhívás arra, hogy hagyjunk fel a világ bonyolult szét darabolásával, ismerjük fel, hogy annak ellenére, hogy bárki önálló véleményt alkothat, a világnak egyetlen alapvető irányulása van: egy Atyánk van, és minden ember mint Isten teremtménye testvére egymásnak. Az ember célja Isten. A menny az az egyszerű és tökéletes egység, amelyben összetalálkoznak majd az emberek Istennel és egymással. Ennek a célkitűzésnek az egysége iránymutató számunkra. Nem sok célt mutat nekünk Jézus, hanem csak egyet, és azt akarja, hogy a világban meglévő sok cél mind erre az egy célra rendeződjék.

Világunkban végső soron csak Istent illet magasztalás. Minden más dicsőítést, elismerést és méltatást így kell nézünk. Jézus megmutatja nekünk, hogy minden kegyelem, Isten kegyelmében élünk és cselekszünk. Megmutatja, hogy az önmagát kereső embernek, a minden dicsőséget magának megkaparintani akaró embernek sohasem elég vágyai zűrzavarában, s hogy kielégíthetetlen vágyában tönkreteszi magát és embertársát.

„Legyen meg a te akaratod.” Ebben az Atya akaratának teljesülését mondja ki. Ez a legfontosabb követelménye Jézusnak, egyszerű, de következményekkel terhes. Isten akaratának az elfogadása a boldog, az „egyszerű” élet alapja. Az Úrnak ez a fontos imádsága nagy segítségünkre lehet. Jézus azért akarja ezt az egységet az Atyával, mert ez a fundamentuma az egységnek az emberben és az emberek között. Jézusban nem szakadt el a gondolkodástól a cselekvés. A felebaráti szeretet és az ellenségszeretet parancsában nem a bűn és a kegyelem teológiáját fejt ki. Megközelítése nem absztrakt, hanem konkrét. Igéi azt mondják ki, amit akar, s azt cselekszi, amit mond. A gondolkodásnak és a cselekvésnek ebben az egyszerűségében, ebben az egybehangzó tényben megsejtjük Jézus nagyságát és benső békéjét.

3. Jézus élete. Ez az élet nem ingázik a különböző világnézetek között, hanem egységesen oldja meg az életet az Atya szellemében. Egyetlen igen az életre, amely egy megbízatás élete, igen a küldetésre és az Atyában történő beteljesedésre. Jézusnak az Atya iránt való szeretetben leélt élete ugyanakkor a felebarát szeretete is. „Nem könyöröghetünk Istenhez, mindnyájunk Atyjához mindaddig, amíg vannak Isten képmására teremtett olyan emberek, akikkel szemben nem akarunk testvérként viselkedni. Az embernek az Istenhez, mint Atyához való viszonya, valamint az embernek az emberekhez mint testvéreihez való viszonya oly szorosan összetartozik, hogy a Szentírás mondja is: „Aki nem szeret, nem ismeri az Istent” (1Jn 4,8). (Nyilatkozat az egyház viszonyáról a nem-keresztény vallásokhoz 5.).

Itt az domborodik ki, hogy mennyire átfogóan érti az egyház Jézusnak ezt a tettét és a követését. Életében Jézusnak gondja van minden emberre. A lelkekről való gondoskodás egyszerűen és világosan fejeződik ki Jézus akaratában és életében; abban, hogy azért jött a világra, hogy megmentse, ami elveszett. Ebből az üdvözítő akaratból senki sincs kizárva. Ezért az egyház is így értelmezi az üdvösség rábizott művét: „Minden embernek szellemi lelke van, és Isten képmására van teremtve. Ugyanaz mindegyiknek a természete és az eredete, annak következtében pedig, hogy Krisztus megváltotta őket, mindnek ugyanaz a hivatása, és Istennek ugyanaz a szándéka velük. Ezért egyre határozottabban fel kell ismerni, hogy alapjában véve mindnyájan egyenlők” (Lelkipásztori rendelkezés az egyházzól a mai világban 29.).

Jézus Krisztusnak ez az egyszerű és átfogó üdvözítő akarata és üdvözítő tette az Újszövetségnek azokon a helyein áll előtűnk a legvilágosabban, ahol Jézus életének különböző szituációit találjuk leírva. Emberekkel találkozik, egészségesekkel és betegekkel, jókedűekkel és szomorúakkal, szentekkel és bűnösökkel. Mindig arra szólítja fel az embereket, hogy hagyják el a helytelen utat és keressék az egységet az isteni rendben.

Egyértelmű és megértő felhívása így szól a hívőkhöz: Boldogok vagytok, amikor... A bűnösöknek és a tévelygőknek pedig egyértelműen ezt kiáltja oda: Jaj nektek! Térjetek vissza!

Jézus élete egyszerűségében és egyértelmű mondanivalójában a legerősebb provokáció, amely arra indítja az embert, hogy életét egyszerűen a hitének megfelelően alakítsa.

4. Jézus szeretete és erőszakmentessége. Jézus az emberi önmegvalósítás és életalakítás két döntő tengelyeként az Isten és az embertárs szeretetét követeli meg. Ez a keresztény élet egyszerű, mindenkinek érthető és könnyen megjegyezhető formulája. Erről az életről pedig, ha így élük, azt ígéri, hogy vidám és boldog élet lesz. A szeretet parancsa annyira egyszerű, hogy az emberek szemében túlságosan is hétköznapiak tűnik, bár az a követelmény tölti el, hogy az ember szorítsa háttérbe önmagát. Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Ez a parancs, ha a konkrét emberi életbe ültetjük át, az embertárs felé való teljes odafordulást követel: hogy szeretettel és erőszak nélkül találkozzunk velük, hogy mindig kéznél legyünk nekik és életük kísérőjeként álljunk mellettük.

Jézus maga Istennek az emberek iránti szeretetét éli meg eljövételében. Éli az ellenség különleges szeretetét is, mint a felebaráti szeretet csúcspontját. Jézus szembehelyezkedik azzal a mítosszal és embertelen magatartással, amely szerint fontos döntéseket csupán erőszakkal lehet meghozni. Jézusnak ezt az elvét Pál így fogalmazza meg a Róm 12,21-ben: „Ne hagyd, hogy győzzön a rossz: te győzd le jóval a rosszat!”

Így tehát a keresztény étellel való megbirkózásnak ez az egyszerű követelménye sokszorosan ellentmond mindazoknak, akik a maguk akarata szerint erőszakkal és kíméletlen hatalommal kívánják megváltoztatni a világot.

5. Jézus önzetlensége. Jézus bensőleg szabad ettől a világtól, és ugyanakkor el van telve Istennel. Az Istenember benne van az Atya közösségében. Jézus maga az önzetlenség, akinek olyan erős és hatékony a szeretete, hogy ez a szeretet megkülönböztetés nélkül fordul minden teremtmény felé. Az az önzetlenség, amit Jézus mutat nekünk, a valóban békeszerető Istenembert jeleníti meg, aki aszkézisben és szegénységben, emberbarátságban és kendőzetlen útmutatásban egyszerűen alakítja az életét; életével mutatja meg, hogy hogyan lehetünk szabadok önmagunktól és a világtól — de ugyanakkor igent is mondunk rá —, hogy ebben a szabadságban hatékonyra tehesük az igazságosság, az igazság és a szeretet lelkületét.

6. Jézus halála. Igen sokszor ábrázolta az ember a haldokló Urat, és elmélkedett haláláról. Magára veszi keresztjét, járja a keresztutat, és egyszerűen, az Istennek való megadásban szenved ezekkel a nagyszerű szavakkal: „Atyám, ha lehetséges, kerüljön el ez a hely, de ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te!” (Mt 26,39). Ugyanilyen hatalmas a Lukács 23,46-ban idézett mondat: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.” Jézusnak ebben a nagyszerű halálában találjuk meg az emberi élet tulajdonképpeni egyetlen mércéjét, az Istennel való örök élet reményével egyetemben.

Halálában látjuk Jézust, a szeretet emberét, és rajta keresztül az Atyát mint szeretetet. Halálában megelevenedik a Hiszekegynek ez a mondata: „Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből és megtestesült.”

Halálában lesz az egyszerű Jézus a legtokéletesebben Beteljesedett, és lesz az emberiség történelmének legnagyobb Példaképe.

Alois Wagner: Lintzer Philosophisch-theologische Reihe, Bd 3. 1984. 61-66. könyvből részlet.

Fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB

Koncz Lajos

ÍME AZ EMBER

Dramai jelenet volt, valóban egy Munkácsy és a legnagyobbak ecsetjére méltó: *Krisztus Pilátus előtt*. Szent János írja le a legbővebben e hivatalos kihallgatás részleteit, a többi evangelistához képest nagyjából kétszeres anyaggal. Nála találjuk azt a megragadó két szót is, amellyel Pilátus megmutatta a halált követelő népnek a „királyi bíbördíszbe öltöztetett, már megostorozott, töviskoronás Krisztust: Íme az ember! (Jn 19,5)

A jelenet elsődleges értelme kétségtelenül Pilátus „mentési kísérlete, miután „semi vétket nem talált benne: szánjátok meg őt, elégedjete meg ennyivel! De Jánosnál az egyszerű szavak is mélyebb rétegek és jelentések hordozói. És Pilátus sem sejtette, hogy e szavaival a legmélyebb teológiát mondotta ki, krisztológiai és antropológiai kinyilatkoztatás közvetítője lett. Az Isten egy gyöngye római hivatalnok látszólag esetleges szavaiba rejtette kinyilatkoztatását, egyetlen szóba sűrítve az egész Újszövetiséget, a végső világtrendet.

Igy voltaképpen hálsznak kell lennünk Pilátusnak e „bemutatásért”. Most már ebből is tudjuk, hogy Krisztus nemcsak Messiás, Szabadító, Megváltó, az Isten Fia, de *Ő maga az EMBER, az isteni személyiséggel megtestesült Ember-eszmény*, és a világgal, emberiséggel azonosult Isten eszményi, valóságos Embersége. Teilhard de Chardin szavaival: „Benne nemcsak egy ember volt, hanem AZ EMBER. Nemcsak a tökéletes, az ideális ember, hanem a totális Ember. Az, aki saját tudata mélyén minden ember tudatát egyesítette... Szívébe, egyetlen óceánba.” (1) Íme, Ő az ember, akiben az Isten újra találkozott a világgal, aki Isten ősi teremtői gondolatát megvalósította az emberről, aki minden emberben egy, s akiben minden ember egyetlen csodálatos emberség. Aki-re minden idők minden embere úgy nézhet, hogy tudja: Őt kell követni, Hozzá leheltegesen hasonulni, Vele egygyé válni.

KRISZTUS A KOROK TÜKRÖZŐDÉSÉBEN

Természetesen Jézus embersége olyan teljesség, amit sem egy ember, sem egyes korszakok nem tudnak kimeríteni, megvalósítani. A kereszténység története folyamán ebből *a teljességből különböző vonások* ragadták meg a hívők tudatát. Ez a Krisztus-élmény, annak különböző formái tükröződnek a korszakok Jézus-ábrázolásaiban is.

Az első időkben *a Főpap* lebegett szemük előtt, aki magára vállalta a világ bűneit, bemutatva áldozatát és fölment a mennybe, hogy közbenjárjon értünk. Az egyház belőle táplálkozik, Ő képvisel minket az Atya előtt. Ezért végződik minden ima is így: Krisztus, a mi Urunk által. A kereszténység valami páratlan újat és élményt jelent: az emberi közösség Krisztuson keresztül az Istenben való közösség lett (1Jn 1,3). Az üldözések idején előtérbe lép a *Jó Pásztor* képe, aki az örök élet javaival táplálja övéit, és garantálta, hogy senki sem ragadhatja ki kezéből azokat, akiket az Atya neki adott. A kereszténység terjedése, a vértanúk állhatatossága a kézzelfogható bizonyág. Ezen ábrázolásokhoz járul ugyanezen időszakban *a Tanító Krisztus*. Az első századokban ui. a kereszténység élet-halál harcot vívott a gnosztikus világvallással, mely az üdvözítő „tudást” ígerte. Ezért tart könyvtekerceszt kezében Jézus, aki az örök élet Igéjét jelenti és hirdeti.

A birodalom megtérítése után *a győzelmes Krisztus* a kultusz tárgya. A szentélyek mozaikjain az arany ragyogásában ül trónján. Ő a mindenség királya („Pantokrator”), aki elé hódolatra jönnek a népvándorlás törzsei... Aztán a középkorban újra változás: *a szenvedő Jézus lesz az eszmény, a szerzetesi élet inspirálója a világról való lemondásra, vezeklésre, aszkézisre. Ekkor terjed el — főképp Asszisi szent Ferenc példájára — Krisztus szent emberségének tisztelete, a betlehem-i kisedé. A Megfeszített és a feszület lesz az egyház jelvénye. A föld a siralom völgye, de az örök élet kárpótol mindenért.*

Mikor a humanizmus és a reneszánsz elvilágiasította az életet, a buzgó lelkek kezdték keresni *Jézusban a bensőség forrását*. Ehhez az alapindítást a reformáció „kereszt-teológiája” adta, amely minden evilági humanizmusnak és a reneszánsz, majd a barokk pompának (s az ilyen Krisztus-ábrázolásoknak is) ellentmond. Ugyanígy a barokk mozgalmas külsőségeinek az ellensúlyozására az egyházon belül is megjelenik a befelé-fordulás (szentségimádás, Jézus Szíve-kultusz). (2) Ehhez kapcsolhatjuk még századunk teológiai kísérleteit is: pl. Teilhard „kozmosz” Krisztusa, Schürmann másokért élő, „pro-exis-

tens" Krisztusa, Robinson „szolidáris" Krisztusa, Läßple Krisztusa: „Istenünk és testvé-
rünk", vagy Krisztus, mint „felszabadító" stb. Persze mindezek a képek együttesen sem
merítik ki a kimeríthetlent.

Jézus Krisztus embersége olyan teljesség, amely egészen az istenség kifejezője, eszkö-
ze és orgánuma. Ezt visszaadni és tükrözni sem az egyes ember, sem a vallási közösség
nem képes. Ezért találunk különféle vonásokat és irányokat Jézus követésében. Minden
hívó és minden kor az „*Ő teljességéből merít*" (Jn 1,16); az egyháznak pedig fel kell ismer-
nie a kor-igényeket, és a vallási elmélyülést aszerint irányítani.

AZ EMBER KERESÉSE — KRISZTUS KERESÉSE?

Korunk kétségtelenül a technikai kultúra jegyében, varázsában él, *veszélyeztetve van ben-
ne az egyéniség, szellem, a személyi érték*. Talán ez is az oka, hogy Jézus Krisztusból az ő
páratlan emberi egyénisége került az érdeklődés homlokterébe, helyenkint túlságosan is
csak az emberi vonásokkal (pl. az amerikai eredetű Jézus-mozgalmaknál). Korszakunk
ennek ellenére szereti magát ember-központúnak vallani. Elvben valóban az embert,
emberiséget akarja szolgálni, fölemelni technika, civilizáció, gép, kultúra s az egész mo-
dern élet.

Csakhogy: félelmetes energiájú, pusztító fegyverek tömege lapul a gazdagabb
nemzetek arzenáljaiban. (H-bombákkal gépek köröznek a föld légtérében és lesel-
kednek ránk a tengerek mélyéről; egy pusztító atomháború veszélye és minden em-
beri kultúra megsemmisülése reális technikai lehetőség.) A népesség-szaporulat rob-
banása, amely már most az emberiség egyharmadát éhezésre kényszeríti, megoldat-
lan feszültségek és veszélyek forrása. Ugyanakkor a magzati élet terjedő pusztítása a
„civilizáltabb" népeknél — „az emberi jövő megrablása", öngyilkos felelőtlenség.
Ugyanígy riasztó tény, hogy a környezetszennyezés általános és szinte megállíthatat-
lan a földön és az atmoszférában. A tudományos-technikai forradalom eredményei ál-
tal pedig — megfelelő erkölcsi erők kontrollja nélkül — az ember lélektani, sőt bioló-
giai manipulációja szorongató vízióvá lett.

Ami pedig a szellem világát illeti, úgy tűnik, nincs messze az óra, melyben az embe-
riség nem képes tovább elviselni a *metafizikai céltalanságot és úrt*. Az „Isten-sötétség", „I-
sten elvesztése" (Pascal), az „Isten halála" (Luthertől Hegelen át Nietzscheig és a modern
filozófiáig, sőt bizonyos teológiáig), az „Isten-hiány" (Heidegger) — drámai kifejezé-
sei ennek az életérzésnek. És K. Jaspers összefoglalása: „Az utóbbi félszázad folyamán a
modern emberről megjelent leírásokban van valami rémületes. Az ember fellázadt, meg-
szakította kapcsolatát a múlttal. A pillanatnak élve rábízta magát a körülményekre és
véletlenre. A múltból átvett díszletek közt él, de ezek számára már csak fikciók. Mintha
az ember *a semmihez* érkezett volna el".

Az emberről alkotott minden eszmény megrendült, válságba jutott, széthullott. E ki-
üresedés után kétségbeesett a *keresés*: milyen legyen az ember? Ki, mi legyen a mo-
dell, az eszmény? A felvilágosodás autonóm, öntörvényű embere, a szabadság maga-
biztos képviselője, egzisztencialista, létvállaló hős, a tudomány fanatikusa, az evilág
elkötelezettje, a „légy elég magadnak" önző individualistája, vagy altruista, szocia-
lista, humanista, Übermensch, superman? A keresztény választ a II. Vatikánum
„Öröm és remény" kezdetű, korunkhoz intézett, nagy proklamációjában találjuk
meg: „Az ember titka csak a megtestesült Ige titkában világosodik meg igazán. Krisztus, az
új Adám, amikor kinyilatkoztatja az Atya titkát és szeretetét, ugyanakkor az ember-
nek is egészen megmutatja, hogy *mi az ember*, és föltárja előtte magasztos hivatását...
Krisztus „a láthatatlan Isten képmása" (Kol 1,15), *ő a tökéletes ember*, aki Adám leszár-
mazottainak visszaadta Istenhez való hasonlóságukat..." Ezért jó és kell nekünk Krisz-
tusról, a Tökéletes Emberről eszmélkednünk, hogy „a modern ember drámájára"
(VI. Pál) és az egész emberi élet rejtélyére feleletet kapjunk.

KRISZTUS EMBERI TÖKÉLETESÉGE

A régebbi teológia — már az ókori reflexióktól kezdve — fölismerte Jézus Krisztus emberi természetének páratlanságát és *kiválóságát* s kb. ezekben a gondolatokban foglalta össze. (A „tökéletes” terminus csak századunkban, főképp a Zsinat óta lett általános.) Az Ige személyes egysége az emberi természetnek emberi jellegét nem szünteti meg ugyan, de azt mégis oly kegyelmekkel, tökéletességekkel ékesíti fel, hogy általuk Krisztus emberi természete és élete egészen új világgá válik. Az ember-Jézus a Szentháromság kifelé ható tevékenységének új kozmosza, új törvényekkel, szépségekkel és értékekkel, melyekről a teológia csak halvány jelzésekben tud szólni. De joggal következtették már a nagy szentatyák (Ágoston, Nazianzi Szent Gergely, Cyrill, stb), hogy „a teremtett világok e koronáját Isten felékesítette mindazon javakkal, melyekre teremtmény egyáltalán fogékony, és amelyek a megváltói hivatással nincsenek ellentétben... E következtetést annál inkább szabad megtenni, mert az ember Krisztus a teremtés feje, tőle kell minden kegyelmi jónak átáradni titokzatos testének tagjaiba: „És az Ige testté lett és miköztünk lakozott; és láttuk az Ő dicsőségét... ki telve volt malaszttal és igazsággal... És mi mindnyájan az Ő teljességéből meritettünk”. (3)

Az utóbbiakban már jelentkezik az a *krisztocentrikus felfogás*, ami századunk teológusai közül legfőképpen *Rahnernél* és még előbb *Teilhardnál* lett uralkodóvá. Ismeretes, hogy az utóbbi világvélemény egyik alapja a fejlődés abszolút hitében a „teremtő egyesülésről” vallott filozófiai elgondolása. Az egyetemes világejlődést a szellem növekedésének tekintik, de a teremtő egyesülés kozmikus végpontja, az Ómega nem más, mint a kinyilatkoztatott Krisztus, a történelem Jézusa. Az Ő feladata, hogy „meghódítsa és lélekkel járja át a Világegyetemet.” (Ez megkezdődött a megtestesüléssel, és folytatódik a világ végéig — az egyházban és Eucharisziában köztünk lévő Krisztus konszekráció, megszentelő erejében. „Amikor elhangzanak a konszekráció szavak: ez az én testem, akkor az 'ez' elsősorban a kenyeret jelenti. De másodlagosan a szentség anyaga maga a világ, melyben szétárad az egyetemes Krisztus emberfölötti jelenléte, hogy kiteljesítse ezt a világot... Öröktől fogva egyetlen szó és egyetlen működés tölti be a dolgok egyetemességét: ez az én testem. Minden csak azért dolgozik a teremtésben, hogy közelről vagy távolról a Világegyetem konszekrációját segítse előbbre”. (4)

Teilhard geológus, paleontológus és fenomenológus írja: „Azt kérdezik, kicsoda maga Krisztus? Nyissák ki a Szentírást, olvassák el a legkomolyabb és leghitelesebb lapjait. Kérdezzék meg az egyházat, hogy melyek a leglényegesebb hittételei. Azt a választ kapják: Krisztus nem olyan járulék, amit a Világ nyakába lehetne akasztani, nem díszruha, nem olyan király, amilyennek mi képzeljük... Krisztus az alfa és az ómega, a kezdet és a vég, az alapkö és boltozat szerkezeti kulcspontra. Teljesség és Beteljesítő. Krisztus tökéletesíti mindent és mindennek megadja a szilárdságát. Krisztus a Világ belső Élete és Fénye; minden teremtett szellem egyetemes összpontosulása küszködve, erejét megfeszítve tart Ófeléje és Általa valósul meg egyesülésük.” (5)

A „kozmosz Krisztus” és ember kapcsolatának, valamint a krisztológia és antropológia összeötvözésének kiemelkedő teológusa K. *Rahner*. A „Grundkurs des Glaubens” c. művéből idézünk és ismertetjük e legfontosabb teóriájának alapelveit. Krisztus a központ és csúcspont ebben az antropológiai teológiában. Az ember ugyan a kérdés mindig, mint személy, mint szabadság birtokosa, felelősséggel terhelve és radikális bűn-fenyegetettséggel, de mint az Ige meghallója, kereső, üdvöt áhító, kitáruló lény a más, a transzcendens más felé, megnyíltan az Istenre is, és legmélyebben arra az Istenre, aki ember is. Ezért mondható, hogy minden ember tulajdonképpen, anonim módon — „keresztény”. Az antropológia magában még hiányos, nem befejezett krisztológia, a krisztológia pedig a magát kiteljesítendő, transzcendálandó antropológia. Mert Krisztus az emberség csúcspontja, a felülmúlhatatlan Ecce Homo. Éspedig azzal, hogy egyedülálló módon Istenben gyökerezik, hogy Ő valóban, csak Neki fenntartott módon Isten Fia. „Ha az Isten ember lett és mindörökké az is marad, ha min-

den teológia ezért mindörökre antropológia lesz, akkor az embernek nem szabad önmagáról lekicsinylőn vélekedni, mert akkor Istent is lebecsülné ezzel. És mivel az Isten a feloldhatatlan titok marad, akkor az ember mindörökre Isten kimondott titka, amely örökre részesül mélységének titkában.” (6)

Szent Pálnál már megjelent a roppant vízió (Kol 1,15-20): „Krisztus a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsőszületje. Benne teremtett mindent a mennyben és a földön... Minden általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél s minden benne áll fönn. Ő a Testnek, az Egyháznak a feje. Ő a kezdet, az elsőszülető a holtak közül, hogy övé legyen az elsőség mindenben. Úgy tetszett az Atyának, hogy benne lakjék az egész teljesség, s hogy általa békítsen ki magával mindent, ami akár a földön, akár a mennyben van, azzal, hogy keresztségével békességet szerzett mindeneknek.” Isten legelső teremtmői gondolata tehát Krisztus volt, a megtestesült Isten-ember, minden más csak ezután következik. (Ugyanez Rahner híres fogalmazásában (7), melyet kissé tovább is alakítgatva szoktak idézni: Jézus mint ember az, akivé lennie kellett, ha Isten önmagát kimondani és közölni akarta „kifelé”. Isten önközlése [mint tartalom] az ember-Jézus; az önközlés [mint feltétel és alap] — a személyes egység. Így a krisztológia a legradikálisabb, Isten szabad kegyelmi döntéséből létrejött antropológia.)

„KRISZTUS, AZ ÚJ EMBER” (II. Vat.)

A krisztocentrikus szemléletet a II. Vatikánumban is jól lehet érzékelni, éspedig a „Gaudium et spes” I. fejezetében az ember méltóságáról beszél. Ennek csúcspontja, de talán az egész okmánynak is, a fejezet-záró 22. pont: „Krisztus magára öltötte, nem pedig megsemmisítette az emberi természetet, s ezáltal az emberi természet bennünk is roppant méltóságra emelkedett. Az Isten Fia valamiképpen minden emberrel egyesült, amikor testté lett. Emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkodott, emberi akarattal cselekedett, és emberi szívvel szeretett... Mint ártatlan Bárány önként ontotta véré, ezzel kiérdemelte számunkra az életet... A keresztyén ember a Fiúnak, a sok testvér között elsőszületőnek a képmása, megkapja tehát a „Lélek zsengeit” és így teljesíteni tudja a szeretet új törvényét... A keresztyén ember kénytelen, sőt köteles sok gyötörődés közepette küzdeni a rossz ellen, és el kell szenvednie a halált is, de reményből merített erővel a feltámadás felé menetel, hiszen a *húsvéti misztériumban* részesedett és Krisztus halálához hasonul... Krisztus mindenkiért meghalt, s mivel az embernek valójában csak egy végső hivatása van, mégpedig az isteni, valánunk kell, hogy a Szentlélek mindenkinek módot ad, — Isten tudja, hogyan —, hogy a húsvét titkában részesedjék. *Ilyen szép és nagy az ember misztériuma*, így tündöklök a hívők előtt a krisztusi kinyilatkoztatás fényében.”

Ez a szöveg kétségtelenül teljesen új típust képvisel az egyházi megnyilatkozások sorában krisztocentrikus elkötelezettségével, ahol a krisztológia antropológiai dimenziót mert vállalni. S éppen ebben érte el a konstitúció e világnak szent üzenettel és párbeszédben a csúcspontját. A teológiai gondolkodás számára pedig mindenképpen új irányt és távlatot nyitott meg. (8). Megalkotásakor a Zsinat olyan emberképet akart nyújtani, ami összeegyezteti az eszményt az életben tapasztaltakkal. A szöveg-készítés során nem kis gondot okozott a szerkesztőknek, hogy az ember alapvető jellemzőinek analisisénél milyen teológiai hagyományt kövessenek, mit állítsanak a keresztyén emberkép központjába. A kinyilatkoztatásból merítve — dogmatikus tétel vagy filozófiai igazság helyett — végülis az „Isten-képmás”-meghatározás mellett döntöttek.

Ennek az ősi bibliai képnek a többféle értelmezési lehetőségéből és teológiai hagyománya közül — a Zsinat koncepciójához legközelebbinek tűnik az a felfogás, mely szerint az istenképeség annyit jelent, hogy az ember a földön az Istent képviseli, mintegy Isten helyettese, megbízottja. Olyanformán, mint azok a képmások, melyeket az ókori Kelet uralkodói állítottak fel a tartományi székhelyeken, hogy az alattvalók előttük fejezhes-

sék ki hódolatukat, alávetettségüket. Az ember tehát ura és gazdája a földnek, de ezt dinamikusan meg is kell élnie, és el is kell ismernie ezt a helyzetét és Teremtőhöz való viszonyát. S olyan mértékben válik ténylegesen Isten képmásává, amilyen mértékben ezt megéli és végrehajtja. A teológia az istenképiség tökéletes megvalósulását Szent Pál alapján Krisztusban látja, s ezért az ember is csak Krisztussal együtt és benne teljesítheti ki önmagában annak teljes gazdagságát. Krisztus jelölte ki és járta végig ui. az istenképiség lehető megvalósításának útját. Az emberi sors gyötrelmeit magára vállalva megteremtette annak lehetőségét, hogy az ember, aki a teremtés révén Isten képmása, ne csupán Isten képviselője legyen, hanem részesüljön is annak életéből, akit képvisel. Az istenképiség megvalósításához tehát nekünk is azt az utat kell végigjárnunk, melyen Krisztus haladt. A szolgálatnak azt a röögös útját, mely testi-lelki gyötrelmeken keresztül végülis a halálba torkoll.

„A halál, az emberi lét értelmetlen és döbbenetes ténye ebben a látásmódban nem átok, nem keserves kényszer csupán, noha minden sejtünk tiltakozik ellene, hiszen minden élő élni akar. De hogyha létünket — a Krisztusban kapott minta szerint, Vele egyesülve, Őt követve éljük le, akkor a halál — követve a Teremtő parancsát — tudatos vállalás: önmagunknak, erőinknek, képességeinknek, energiáinknak szétosztása a másokért végzett munkában, áldozatban, a világ alakításában. A Krisztusban élő ember tehát elosztogatja önmagát, állandó meghalásban éli le életét. És amikor mindenét odaadta, akkor találja meg önmagát — a húsvéti misztérium által — abban, aki a Minden.” (9)

„Krisztus által és Krisztusban fény derül tehát a szenvedés és a halál rejtélyére, melynek sulya alatt összeroskadunk az Ő evangéliuma nélkül.” (22. p. vége)

Jegyzetek: 1. Teilhard de Chardin: Tudomány és Krisztus, Sao Paulo, 1972, 89. — 2. Christusbild, in LTHK 2, 1175 és Schürmann: Der proexistente Christus, in Diakonia 1972/3, 147-160. — 3. Schütz: Dogmatika I. Bp. 1937, 627-28. — 4. Vö. Szabó F.: Teilhard lelki üzenete, in Szolgálat 1973/20, 92-95. — 5. Teilhard: Út az Ómega felé, 373-74. — 6. Rahner: Grundkurs des Glaubens, Freiburg, 1976, 223. — 7. Sacramentum Mundi II. Freiburg, 1968, 952. — 8. LTHK 14. k. Freiburg, 1968 350. 420. — 9. Vö. Góják J. konstitúció elemzése in II. Vatikáni zsinat tanítása, 427-429.

Ladislau Boros

JÉZUS SORSÁNAK KUDARCA

„Jézus sorsának kudarca”, így hangzik a témám. Valóban kudarcot vallott Jézus? Volt egyáltalán sorsa? Erről a kérdéstről szeretnék beszélni teljesen őszintén.

Isten azzal, hogy emberré lett, belépett egy olyan térbe, amely az abban élő számára a sorsa pillanatainak egyetlen láncolata. Isten belépett a történelembe. Sorsa eredménytelenségek sora volt, amelyek végül is kiút nélküli kudarcba torkollottak. Amikor Isten ember lett, valóban az lett, nem csupán látszólag. Védtelen volt, nem élvezett kivételt. Sebezhető volt szóval és tettel. Hozzánk hasonlóan bele volt fonva a zavarodott emberi szívekből áradó hatások fojtogató szövetébe. Ha ezután őszintén végiggondoljuk a megtestesülést, azt is meg kell állapítanunk, hogy Jézusnak volt sorsa, s ez a sors kudarc volt.

Persze mindezt csak a feltámadás hitét szem előtt tartva szabad és kell gondolnunk. Jézus a feltámadásban dicsőséggé és örömmé változtatta kudarcát. Ha nem így tennénk,

az előadott gondolatok sokakban csak rezignációt váltanának ki, vagyis éppen az ellenkezőjét annak, amit hitünk jelent, az „örömhírnek”. Bármennyire is vigasztaló és fölemlő azonban Jézus végső győzelmének gondolata, nem készíthetünk Jézus életének eseményeiből eleve olyan „párlatot”, hogy a bennünk rejlő szomorúságot enyhítse a mindent legyőző öröm. Nem csupán jogunk, de kötelességünk is úgy nézni Jézus sorsát, ahogyan ő maga élte át, vagyis egészen közelről kell megismerkednünk a Jézus életében megtalálható kegyetlen és keserű dolgokkal. Ezt kíséreltem meg most.

Első pillantásunk Jézus életére

Jézus életében sehol sem találkozunk a szokatlanság igényével. Barátja volt az éhezőknek, akik szerettek volna jóllakni, a betegeknek, akik gyógyulást vártak, a letiportaknak, akik igazságosságért kiáltottak. Röviden mindazoknak, akik szenvedtek világunk viszásságai miatt, de ahhoz is volt bátorságuk, hogy lássák saját visszásságukat is. Jézus nem szerette a szegénységet, a megverettetést, a börtönt és a szenvedést. Sokkal jobban gyűlölte mindezt, mint bárki bármikor. Könny árasztotta el szemét, ha azt látta, hogy valakit elértek ezek a bajok. Megborzadt, ha arra gondolt, hogy mindezeknek alá kell vetnie magát. Mégis vállalta ezt a sorsot, bár iszonyattal és borzalommal nézett rá, amikor közeledett. Irtóztató volt szabad emberként megkötözve lenni, engedni, hogy arcába köpjének, mert megmondta az igazat, hagyni, hogy üssék, mert egy gyáva féreg féltette a hatalmát, s végül úgy halni meg, mint egy gonosztevő, igazában csak azért, mert egypár nyomorult pap úgy érezte, hogy leleplezte őket. Nem volt ez nagy dráma. Egy nyomorúságos kis történetbe rángatták bele, s ebben el kellett pusztulnia. Jézus szenvedésében nem volt „nagyyszerű”. Beismerte teljes vereségét. Jézusnak ezen tette előtt elnémul minden kérdés.

Jézust már a korai apostoli igehirdetésben a teljes kinyilatkozás középpontjának és céljának tekintették (vö. Jn 5,39; 1,45; 2,22; 5,46; 12,16; 20,9 stb.). S ebben különleges jelentőséget szerzett Izajás jóvendölése „Isten Szolgájáról” (Ebed Jahve), különösen is a negyedik ének (Iz 52,13-53,12). Ezért fejtegetéseimet ezzel az énekkel szeretném kezdeni, hogy óvatosan bontsam ki Jézus arcvonásait.

Jézus — az „Isten Szolgája”

„Nézzétek, szolgám diadalmaskodik, főséges lesz és felmagasztalják, és nagy dicsőségre emelkedik. Amint sokan megborzadtak láttán — hiszen oly dicstelennek látszott, és alig volt emberi ábrázata —, úgy fog majd sok nemzet ámulni rajta, és királyok némulnak el színe előtt. Mert olyasmint fognak látni, amelyet még soha nem hirdettek nekik, és olyan dolognak lesznek tanúi, amilyenről addig soha nem hallottak. Ki hitt abban, amit hallottunk? Az Úr karja ki előtt nyilvánult meg? Úgy nőtt fel előttünk, mint a hajtás, és mint a gyökér a szomjas földből. Nem volt sem szép, sem ékes — hiszen láttuk —, külsejére nézve nem volt vonzó. Megvetett volt, utolsó az emberek között, a fájdalmak férfia, aki tudta, mi a szenvedés; olyan, aki elől iszonyattal eltakarjuk arcunkat, megvetett, akit bizony nem becsültünk sokra. Bár a mi betegségeinket viselte, és a mi fájdalmaink neheztedek rá, mégis megvertnek néztük, olyannak, akire lesujtott az Isten, és akit megálázott. Igen, a mi bűneinkért szűrták át, a mi gonoszságainkért törték össze; a mi békeségünkért érte utól a büntetés, az ő sebei szereztek nekünk gyógyulást. Mi mindnyájan, mint juhok, tévelyegtünk, ki-ki a maga útjára tért, és az Úr mégis az ő vállára rakta mindnyájunk gonoszságát. Megkínózták, s ő alázattal elviselte, nem nyitotta ki a száját. Mint a juh, amelyet leölni visznek, vagy amint a bárány elnémul nyírója előtt, ő sem nyitotta ki a száját. Erőszakos ítélettel végeztek vele. Ugyan ki törődik egyáltalán ügyével? Igen, kitépték az élők földjéből, és bűneink miatt halállal sujtották. A gonoszok közt adtak neki sírboltot, és a gazdagok mellé temették el, bár nem vitt végbe gonoszságot, sem álnokság nem

volt a szájában. Úgy tetszett az Úrnak, hogy összetöri a szenvedéssel. Ha odaadja életét engesztelő áldozatul: látni fogja utódait, hosszúra nyúlik élete és teljesül általa az Úr akarata. Majd ha véget ér lelkének gyötrelme, látni fogja a világosságot és megelégedés tölti el."

Itt most nem foglalkozom mélyebben a szövegnek és Jézusra való alkalmazásának számos problémájával. Csak annyit szögezünk le, hogy mind Jézus maga, mind pedig az apostoli ígéhirdetés Jézus messiási szolgálatát látta Izzajásnak az Isten Szolgájáról szóló próféciájában, amint azt közvetlen vagy közvetett vonatkozásával számos szentírási hely bizonyítja. Ahelyett, hogy a kérdés tárgyalásával töltenénk az időt, engedjük inkább közel a szívünkhöz és az értelmünkhöz az abban rejlő igazságot.

Jézusban szeretjük a magányosságát, a csendes szomorúságát, a sikertelenségét, egyszerűen: a kicsiségét. Egyszerűen könnyörületet érzünk iránta. Hiszen Isten összes szolgája között ő hordozta a legsúlyosabb terhet, egészen elborította a szenvedés. Szinte szeretnénk Istennel szemben védelmünkbe venni. Hogy bánhatott vele így Isten? Hiszen Isten összes szolgája közt egyedül ő volt olyan, amilyenek Isten szolgálóinak igazában lenniök kellene. Isten Szolgája maradt úgy, ahogyan meghívta, s ahogyan szüksége volt rá. Semilyen vonatkozásban sem mutatta magát olyanak, ami nem volt. Isten Fia olyan lett, mint a semmi, pedig Isten dicsőségében ő volt a minden. Láthatóan jelent meg köztünk, s mégis még mindig olyan megfoghatatlan, mint maga Isten. Isten Fia volt, de ugyanakkor Szolgája is, akit maga Isten vert meg és hagyott magára. Végtelenül gazdag volt, de ugyanakkor végtelenül szegény is. Az ember csalódik benne, de magával is ragadja. Boldoggá tette az embereket azzal, hogy megajándékozta őket önmagával és Istennel, — és éppen ez végső boldogtalanságunk itt a földön.

Jézus az izajási „Isten Szolgája” gondolatot kiegészítette még egy utolsó dimenzióval, azzal, hogy „Emberfiának” nevezte magát. Isten Szolgájának mint nevesincs Emberfiának egészen közönséges, földi életet kellett élnie. Nyilván ezzel függ össze az ún. „messiási titok” a szinoptikusoknál: mivel éppen Jézus Isten ismeretlen és föl nem ismert Szolgája, messiási titkának egyelőre kimondatlanul és rejtve kellett maradnia a nyilvánosság előtt.

Jézus — az Emberfia

Az „Emberfia” kifejezés valószínűleg a Jézus-kutatás egyik legnehezebb kérdése. Számos megoldási kísérlet létezik, azok részben ellentmondanak egymásnak. Biztosnak vehetjük azonban, hogy Jézus félreérthetetlenül tudtukra adta, hogy ő „az Ember”, és senki más nem az annyira, mint ő, s hogy ő fog eljönni, hogy hatalommal ítéljen. De már ez az értelmezés is elég ahhoz, hogy fölvezöljünk a „rejtett Jézus” képét.

Talán legjobban az ráz meg bennünket Jézusban, hogy rejtőzködő volt. Névtelen akart maradni. Életében feltárul a „teljesség magánya”. Annak, aki, mint Jézus, az élet egységében akar létezni, sokáig kell egyedül maradnia, hogy a lét lényegére összpontosíthasson. Egyedül kell lennie, amikor érik, egyedül a pusztaságban a kísértés idején, egyedül élete legnagyobb teteiben. Jézus léte az ismeretlenségből jött, mint egy csillag, amely hirtelen áftut az égbolton, s csak az látja meg, aki véletlenül éppen odanéz.

Olyan embereket látunk körülötte, akik nem értik őt. Tilalmakat, törvényeket, szokásokat, a hagyományt állítják vele szembe. Még az édesanyja is megkérdezte: „Gyermekek, miért tetted ezt velünk?” (Lk 2,48). Mindenki szemére vetette — esetleg kimondatlanul — valamilyen módon: „Miért vagy te annyira más”? A vámosokat és a bűnösöket szívesen fogadta. Lélekben így szólt mindenkihez: „Én nem ítélek el téged.” Megvédte a bűnösöket az úgynevezett igazakkal szemben, védelmébe vette a gyermekeket a felnőttekkel szemben. Mindig meglátta az ember baját: a szegény özvegét, s visszaadta neki egyetlen fiát; a szegény beteg asszonyét, aki csak a ruhája szegélyét merte megérinteni; a barátját, aki megtagadta, s akinek egyetlen pillantásával bűnbánatot és bűnbocsánatot adott.

Jézus megvalósította az ember egzisztenciális teljességét, vagyis azt is, ami mindennapos és szokásos, ami fárasztó, ami folytonosan ismétlődik, ami nem kelt föltűnést. Magára vette az erőtlenséget, a tudatlanságot, sőt a kísértést is. Belement az emberi lét minden szoros helyzetébe — a bűnt kivéve. A megterheltek barátja volt. Kiszolgáltatta magát az emberi lét nyomorának. A maga benső igazságát a hazugság világában mondta ki, a rezignált egykedvűség, a hatalom és az intrika világában. Egyszerűen lehetetlen, hogy egy ilyen világban valamilyen esélye is lett volna Jézusnak, kivéve azt, hogy keresztre feszíttessék. Az igazság minden keresőjének fölteszik egyszer a kérdést, de nem a kereső nyugtalanság, hanem a rezignáció hangján: „Mi az igazság?”

Egyet azonban különösen is meg kell itt fontolnunk: Jézus összeroppanó életében mindenkinek megbocsátott. Olyan szavakat talált, amelyek bocsánatot hoztak mindenkinek: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!” Egy mindenkítől elhagyott embernek adott még egy végső reményt: „Még ma velem leszel a paradicsomban.” Előtte csak a belső lelkiület számított, s nem az, hogy vajon egy ember egész életén át „tisztességes” és „jóerkölcsű” volt-e. Egy éjszaka leforgása alatt a barátja elárulta, tanítványai elhagyták és megtagadták, emberek verték, börtönbe vetették, kigúnyolták és elítélték. S mégis Karióti Júdást mindvégig „barátjának” mondta. Egyetlen apostolnak sem volt, és egyiküknek sincs joga arra, hogy Júdás fölé helyezze magát.

Szeretnék még röviden szólni Jézus haláltusájáról az Olajfák hegyén. Jézus ekkor nagyon gyöngé volt. Csak három barátja élhette át közvetlen közelből ezt a szenvedést, azok, akik egykor láthatták dicsőséges színeváltozását is. Ezekre az emberekre Jézus olyan rettenetes terhet rakott, hogy összeroskadtak alatta: „Ma éjszaka mindannyian megbotránkoztok bennem”. Máténál olvassuk: „S akkor nagy szomorúság és félelem fogta el.” Márk még keményebben fogalmaz: „Hirtelen belezuhant a rümpületbe és a gyötrelembe.” Lukács pedig azt írja, hogy Jézus szinte „Beleszületett a félelembe.” Háromszor fordult Atyjához, s mindig ugyanazt mondta, azaz hogy „nem bírja tovább”. Idegenül nézett az angyalra, aki vigasztalni akarta. A végén csak egy mellékmondatban volt képes kimondani az igen-t, hozzáfűzve egy rettenetes nem-hez: „Atyám, múljék el a pohár tőlem, de ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogyan te.” Végül már nem volt képes tovább elviselni mindezt, s felkiáltott: „Elég volt!”

Jézus létének teljes határozottságával ment bele abba is, ami mindennapos valóságával életünk legsúlyosabb szenvedését adja: egyedi voltunk prédául dobott oda a nyilvánosságnak. Ez a kiszolgáltatottság életünk legnagyobb szenvedése és létünk végső magánya. Pilátus először még toleranciával nézett szembe vele. De Jézus sorsa alkalmat adott neki arra, hogy tovább játssza politikai játékait. Elküldte hát Jézust Heródeshez. Ez előtt az ember előtt Jézus még tehetetlenebbnek tűnik. Minden jel arra mutat, hogy Heródes patetikus ember volt, olyan valaki, akit nagyon érdekeltek az izgalmas és rendkívüli dolgok. Talán azt hitte, hogy ez a próféta majd bűvészműtatványokat ad neki elő és segít elűzni unalmát. Jézus azonban hallgatott. Semmit sem tett, semmit sem szólt.

Talán ez a néhány utalás elég arra, hogy legalább utalásszerűen meglássuk a sikertelenséget, a kudarcot Jézus, az „Emberfia” életében.

Jézus szava a kereszten

Talán annak is lesz jelentősége számunkra, ha megemlítjük, hogy hogyan végződik Márk evangéliuma: „(Az asszonyok) félelmükben senkinek sem szóltak a dologról” (Mk 16,8). Az ezután következő rész nem Márktól való, de nyilvánvalóan az apostoli ígéhirdetés őseredités anyagából van. Különös, hogy a Jézus életéről, tanításáról és sorsáról szóló tudósítás meneküléssel, csodálkozással és félelemmel fejeződik be. S az egyetlen szó, amiről Márk tudósít, így hangzik: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” (Mk 15,34).

Ezekkel a szavakkal kezdődik a 21. zsolttár. Jézus a zsolttárossal imádkozta a messiási áldozati liturgiát. Jézus többi szavát, amit az evangélisták még felsorolnak, nem kívánom részletesebben tárgyalni, mert számomra ebben az egyetlen szóban benne van minden.

Az elhagyatottságnak ebben a fölkiáltásában Jézus minden embert megajándékoz községével. Úgy érzi, hogy elhagyta az, akivel kettejük lényegét illetően egynek vallotta magát, — hogy egy lehessen mivelünk. Leereszkedett az emberi lét szomorúságának a mélyére. Jézus állást foglalt: a magányosok oldalára állt, azokéra, akiknek látszólag már nincs reményük. Jézus e szava értelmében úgynevezett „istentelenek” már nem ellenségeink, hanem inkább barátaink. Olyanok, akik átélik, amit Jézus a kereszten elszenvedett. Jézus most már minden embernek mondhatja: Veletek együtt mindent végigcsináltam, és éppen ebben tapasztaltam meg, hogy Isten „még közelebb” van hozzánk. Esetleg annyira közel, hogy már nem is vagyunk képesek látni őt. Jézus itt győzte le az emberi egzisztencia kicsiségét. Az elhagyatottság óráiban összefoglalta mindazt, amiben emberek vagyunk. Ezt követően kitört ebből az egzisztenciából. „Odaát” vár ránk. S ez annyit jelent: arra vár, hogy megvalósítsuk lelkületét világunkban. Látszólag ezen a kereszten, e körül, e kereszt körül alig történt valami. Meghalt egy gonosztevő két gonosztevő között. Néhány asszony sírdogált. Egy halálra kint ember mondott néhány dadogó szót. Jézus haláltusájában még egyszer, s ezúttal végérvényesen igent mondott mindarra, amik mint emberek vagyunk, tehát az utoljára kimondott nem-re is. Ezáltal lett számunkra életünk igen-je.

Jézus nem mentesült semmi alól. De nem is ámította magát. Lemondott mindenféle pőzről is. Számára kint és bent egyaránt besötétedett. Egyedül volt a világ gonoszságával. Az Atya fénye sötét tűzzé változott. Már csupán elhagyatottság volt és tehetetlenség. Égető, s ugyanakkor kimondhatatlanul halott. Maga a halál hatolt be Jézus Szívébe, és beleszúrt emberi létének a legközepébe.

A Filippi-levélben olvashatjuk az Isten Fiáról: „Ugyanaz az érzés legyen bennetek, amely Krisztus Jézusban volt. Ő isteni mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőséget olyan dolognak, amihez föltétlenül ragaszkodjék, hanem szolgálai alakot fölvéve kiüresítette önmagát és hasonló lett az emberekhez. Külsőjét tekintve olyan volt, mint egy ember; megalázta magát és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért Isten fölmagasztalta és minden mást fölülmúló nevet adott neki: Jézus nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban, s minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr” (Fil 2,5-11).

Szörnyű dolgot mond ki itt az Apostol: Isten Fia nem ragaszkodott félve és erőszakkal a maga örökkévaló saját létehez, hanem „kiüresítette” magát — mondjuk keményebben: semmivé tette magát, föladata saját létét — azáltal, hogy szolgává tette önmagát az, aki maga az Úr, „szolgává”, sokféleképpen lekötözött emberré, mégpedig egészen addig a halálig, amelyet mint a törvény megsértőjének el kellett szenvednie, a kereszthalálig. Ebből azonban egy név adatott számára, a „Krisztus” név, a Győztes és Fölkent neve, valamint a „Küriosz”, az Isten, az Úr neve, aki az egész teremtett világ fölött trónol. S végül: ez a történet örök dicsőségül szolgál Istennek, az Atyának. S ez Jézus sorsának kudarcáról szóló témám végső perspektívája.

Ladislaus Boros: *Scheitern im Schicksal Jesu. (Részletek, in: Die Frage nach Jesus. Herausgeben von Ansgar Paus. Styria, Graz-Wien-Köln 1973).*

Fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB

SZENT ÁGOSTON PÜSPÖKNEK Szent János evangéliumáról tartott előadásából

Ment Jézus arra a helyre, melyen keresztre kellett őt feszíteni. Hordta keresztjét. Nagyszerű látvány, de ha az istentelenség nézi, nagy csúfság; ha a jámborság nézi, nagy titok; ha az istentelenség nézi, a gyalázat nagyszabású bizonyítéka; ha a jámborság, a hitnek nagy erőssége; ha az istentelenség nézi, nevet azon, hogy a királyi kormánypálca helyett a halálbüntetésnek fáját hordozza; a jámborság látja a királyt, amint nehezen viszi saját megfeszítésére keresztfáját, melyet majdan királyok homlokára fog rátenni. Abban volt megvetésre méltó az istentelenek előtt, amelyben később a szentek szíve kereste a dicsőséget.

SZENT ÁGOSTON PÜSPÖK Vallomásainak 10. könyvéből

Mennyire szeretted bennünket, jó Atyánk, aki egyetlen Fiadnak sem irgalmaztál, hanem érettünk átadtad őt a gonoszoknak! Mennyire szeretted bennünket, akikért Ő „nem tartván az Istennel való egyenlőséget zsákmánynak, engedelmes lett a keresztthalálig,” ki egyedül szabad a halottak közül, kinek „hatalma van az életet odaadni és ismét visszavenni”, ki színed előtt értünk győzött és feláldoztatott, és azért győzött, mert feláldoztatott. Aki színed előtt értünk pap és áldozat, és azért pap, mert áldozat. Aki bennünket szolgálókból gyermekekké tesz, mert Tőled születik és nekünk szolgál. Méltán erős a beléje vetett reményem, hogy minden betegséget általa meggyógyítod majd, aki jobboldon ül és „értünk Hozzád fordul kérésével”, — egyébként kétségbe kell esnem. Mert sok és súlyos az én betegségem, de a Te orvosságod még bővebb.

Krisztus szeretete sürget minket, mivel hisszük, hogy ő valamennyiünkért meghalt. Hogy azok is, akik élnek, már ne önmaguknak éljenek, hanem annak, aki értünk meghalt. Tulajdon Fiát sem kímélte Isten, hanem odaadta értünk mindnyájunkért.

NAGY SZENT LEÓ PÁPÁNAK a Nagyböjtről mondott hatodik beszédéből

Az újjászületés keresztvize teremti ugyan elsősorban újjá az embereket, mégis mindenkinek mindig szüksége van a halandóság rozsdája ellen a mindennapi megújulásra. Az előrehaladás lépcsőfokai közt egy sincs, amelynek nem kellene mindig jobbnak lennie. Ezért általában arra kell törekednünk, hogy a megváltás napján senki se legyen az elkopottság bűneiben. Amit tehát, szereteteink, minden időben minden egyes kereszténynek illik megtenni, azt most gondosabban s buzgóbban kell végrehajtanunk, hogy az apostoli rendelkezést a negyvennapos böjttel megtartsuk. Nemcsak az ételektől való tartózkodással, hanem leginkább a bűnöktől való megszabadulással. Mert bár a test megfékezését azért gyakoroljuk, hogy a test vágyainak gyújtóanyagát megszüntessük, az önmegtágadás semmilyen más fajára sem kell jobban törekednünk, minthogy a rossz, a bűnös akarattal szemben mértékletesek legyünk, és a tisztességtelen cselekedetektől tartóztassuk meg magunkat. Ez a buzgóság nem hagyja figyelmen kívül a beteget, nem menti fel a gyengéket. A gyenge és hasznavehetetlen testben is megvan a lélek épsége. Ahol a rosszóság lakóhelye volt, ott erősödjenek meg az erény alapjai.

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

Ladocsi Gáspár teológiai tanárral

Jézus, a valóságos ember

Milyen családból származott Jézus, milyen volt a neveltetése?

— Az Evangéliumokból szerzett ismereteink szerint Jézus Galileából, közelebről Názáretből származott, olyan vidékről, melynek Palesztinán belül kevés volt a becsülete. Ismerjük a nép vezetőinak állítását, Galileából nem támadhat próféta. (Jn 7,52) „Jöhet valami jó Názáretből?” (Jn 1,46) — kérdezi Natanaél. A nép errefelé elmaradottságban élt és a köznyelvnél romlottabb nyelvet használt. Az onnan jött embereket beszédük miatt csúfolták és kigúnyolták. A történelmi Jézust, a vándortanítót nyilvánvalóan nem vehetjük ki ebből a közegeből, tehát azt kell mondanunk, hogy beszédében mindig is hordozhatta azt a galileai nyelvjárást, melyet a hivatalos jeruzsálemi, ha úgy tetszik, az elfogadott köznyelv sohasem tartott megfelelőnek.

Názáret kicsi faluval rendelkező város lehetett, ahol Jézust mindenki ismerte. „Nemde Jézus ez, a József fia, apját, anyját ismerjük. Hogyan mondhatja hát: mennyből szállottam alá?” (Jn 6,42) — támadták ismerősei, amikor otthonához közel tanított. A gyermek Jézus bizonyosan eljárt a zsinagógába és amit egy vidéki gyerek akkoriban a zsinagógában megtanulhatott, azt megtanították neki. Az evangéliumok bizonyítják, hogy tanításának alátámasztására gyakran hivatkozott az Írásra és hallgatóságát is meglepte a szent iratokban való jártassága: „úgy tanít, mint akinek hatalma van és nem úgy, mint az írástudók” (Mt 7,29), mondták Jézusról. Származásának és neveltetésének említett sajátosságaira utal, hogy sokan elfogadták őt rabbinak, ám a farizeusok — akik iskolaszerűen, mestereknél képezték magukat — sohasem.

Van olyan hagyomány, mely szerint Jézus az esszénusok között nevelkedett volna a pusztában. Igaz ez?

— Erre nincsen bizonyítékunk és az apokrif hagyomány sem jelentős ezen a téren. Különbösen sem szeretem, ha apokrif iratokból kovácsolunk érvet. Az apokrif és az ortodox evangéliumok közötti alapvető különbség, hogy az apokrifek egy teológiai eszme miatt könnyedén elhagyják a történelmi realitásokat. A Szentírás evangéliumai, főleg a szinoptikusok, bár szintén teológiai eszmék szerint építkeznek, mégsem akarnak elszakadni a realitásoktól. Természetesen vannak a hagyományban is tisztelt apokrifek, gondolok például a Héber evangéliumra, melyet sokáig kánonnak tartottak, mert jól igazodik az ortodox, a kánonokban elfogadott evangéliumokhoz.

Egyáltalán miért és hogyan merült föl a kérdés, hogy Jézus valóságos ember volt-e, hiszen evett, ivott, örült és szomorkodott?

— A zsidóság körében Jézus emberi mivolta sohasem volt kérdéses. Természetes volt, hogy Jézus ember és ebben az emberben ismerték föl a benne hívők Isten küldöttét, prófétáját vagy a prófétánál is többet.

A görög és a keleti kultúrákban viszont mindig is élt a kísértés, hogy a test nem megváltható. A görög dualizmus, Platon és a többi mesterek tanításában az ember lényege, személyének középpontja a lélek, a test pedig „börtön”, amely károsítja és korlátozza a lelket. A megváltás eszerint abban áll, hogy megszabadulunk a testtől. A klasszikus görög filozófia eszméi Krisztus korában a közhasználatban is elterjedtek és sok hívet szereztek maguknak. Az apostoli egyház szembeszállt ezzel a felfogással, a János evangélium

prológusa kifejezetten erre utalva írja: „az Ige testté lett” (Jn 1,14). A görög szarksz a test legközvetlenebb szava, a konkrét testet, a valóságos, hús-vér embert jelenti. Természetes, hogy a test megválthatatlanságát, lelket károsító hatását hirdető eszme Isten küldöttének megjelenését úgy értelmezte, hogy az nem ölthetett testet, csupán a test látszatát vette föl. Hogy Jézus evett és ivott azt úgy magyarázták, hogy látszatra evett és látszatra ivott. Valójában teológiai elvből kiindulva tagadták az Ige, a Logosz megtestesülésének tényét. Elveik igazolására egészen furcsa megoldásokat is kitaláltak. Egy nézet szerint a Názáreti Jézusba beleszállt, mintegy lefoglalta őt az isteni Ige, hogy megtanítsa az embereket az igazságra és az üdvösségre, azaz Istenhez való visszajutásra a testtől való megszabadulás által. Isten nem szenvedhet, ezért a kereszten függő Názáreti Jézust, az embert már elhagyta az isteni Ige. Ezért kiáltozhatott: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?” (Mk 15,34)

Az évszázadokon át tartó teológiai viták sora arra utal, hogy a hittel gondolkodók számára is problémás Jézus tökéletes embersége és istensége. Valójában mit jelent az, hogy tökéletes ember, paradicsomi állapotú?

— Az egyház Jézus Krisztus teljes emberségéről szóló tanítását a Khalkedóni Zsinat (451) szövegezte meg. A görögül megfogalmazott khalkedóni dogmában szereplő theleiosz antroposz, latinul perfectus homo kifejezés jelentése: befejezett, teljes, tökéletes. Az egyházatyák az ötödik század közepén az eretnekségekkel szemben azt kívánták hangsúlyozni, hogy Jézus teljesen ember volt. Mindazt, ami az ember összetevője, magára vette, amikor emberré lett: a teljes emberséget vette magára. A magyar tökéletes szó — bár ez terjedt el — megtéveszthet bennünket. Rávilágít a fordítás elégtelenségére, a nyelv nem-megfelelőségére, mert nem adja vissza mindazt az értelmet, melyet a teljes, tökéletes és bevégzett szavak együttesen jelentenek. A tökéletes ember helyett valójában így kellene mondanunk: tökéletesen ember lett.

Arra a kérdésre pedig, hogy Jézus teljes vagy tökéletes embersége milyen állapothoz volt hasonló, azt kell mondani, hogy a Szentírásból gyakorlatilag háromféle állapotot ismerünk. Elsőként a paradicsomi állapotot, melyben az ember nemcsak földi szempontból teljes, a tökéletes emberi harmóniát birtokolva testében és lelkében, hanem Istennek rendkívüli adományait is hordozza. Élete megszentelt, halhatatlan és szenvedhetetlen volt, mert mindezek ellentétét a bűn következményeiként ismerjük. Tudjuk, hogy a bűn büntetése a halál, a szenvedés, a verejtékes munka, az értelem homálya, az akarat rosszrahajlása. Sokan arra gondoltak, hogy Jézus földi életében — büntelen lévén — a paradicsomi ember állapotát hordozta, az emberiségnek Istentől induló pontjával vállalt közösséget és nem azzal az állapottal, melyből az embert fel kellett emelnie. A paradicsomi állapotú Jézus eszerint olyan volt, mint Ádám a bűnbeesés előtt. Egy ember által jött a bűn, egy ember által az üdvösség. Egyben elestek, egyben megszabadultak a bűntől, érveltek a Római levél kijelentéseivel (vö. Róm 5,12).

Egy másik nézet képviselője volt pl. a 4. században élt Szent Hilarius latin egyházatyá, aki szerint Jézus emberi valósága, mivel Istennel egyesült, mindig is olyan volt, mint a feltámadás után. Más szóval szerinte a feltámadás előtti és a feltámadás utáni Jézus között nem volt különbség. Hilarius meggyőződéssel hirdette, nagyobb csoda volt, hogy Jézus evett és ivott, mint az, hogy a vizen járt. Mert Jézus igazi emberi lényege a természetet uraló, az evilágit tökéletességben felülmúló feltámadott test, és az evilágba csak beleköltözött.

E két nézet voltaképpen ugyanazt a bűntől és következményeitől megóvott emberséget vallja: az egyik a paradicsomit a másik a megdicsőültet, mindkettő kizárja, hogy Jézus a bűntől megnyomorított emberhez lett volna hasonló. A kettő között ugyanis ott van az az emberi állapot, amely a bűn következményeit elesettségben hordozza: ahogyan már említettem, a halált, az értelem homályát, az akarat rosszra hajlását, a természettel való küzdelmeket és a többbit. Maga az egyház mindig is ahhoz ragaszkodott, hogy Jézus Krisztus a bűnös emberhez jött el, hogy őt a bűntől megmentse. Szebben megfogalmazva, elesettségében karolta föl az embert és nem az elesésben. A bűntől meg-

nyomorított embert vette magára. Ezzel az egyház azt is megvédte, hogy Jézus valóban szenvedett. Úgy szenvedett, mint bárki közülünk és úgy is halt meg mint bármelyikünk. Ezért, ha azt mondjuk, hogy Jézus tökéletesen ember, félreérthetjük a szót, de jól is érthetjük. Félreérthetjük, ha ideális emberre gondolunk, aki a bűn nyomora fölé áll; és jól értjük, ha azt mondjuk, hogy tökéletesen olyan lett, mint a bűnben elesett ember. Ehhez a hagyomány mindig hozzátette, hogy Jézus a bűntől mentes maradt. Ha ugyanis Jézus maga is bűnben részesedik, úgy hogy elköveti a bűnt, akkor önmaga is megváltásra szorult volna. Tudni kell, hogy a bűn voltaképpen az ember szembeállása Istennel. Ezért mondjuk, hogy mindenben hozzánk hasonló lett, de a bűntől ment maradt. „Főpapunk ugyanis nem olyan, hogy ne tudna együttérezni gyöngeségeinkkel, hanem olyan, aki hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett, de bűnt nem követett el.” (Zsid 4,15) A Zsidókhoz írt levél e mondata nagyon fontos, mert azt is mondja, hogy Megváltónk hozzánk hasonlóan kísértést is szenvedett. Valljuk be, nehéz ezt Jézusról elfogadni, de nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy ugyanolyan emberi életet élt, mint a bűntől megnyomorított ember: szenvedésében, gondolattörődékességében, küszködéseiben és végül halálában is.

A teológia fejlődésével később arra is rávilágítottak, hogy a concupiscentia, a rendezetlen vágy, azaz a bűn kívánása sem lehetett Jézus életében. Nem lehetett meg, mert a bűn kívánása elhomályosítja az emberi értelmet, tönkreteszi az Istenhez vezető dolgok megértését és az akaratot is elgyengíti. Ha Jézus az isteni üzenet hordozásában homályban élt volna, akkor nem tudta volna Isten üzenetét számunkra hitelesen és tisztán átadni. De mint mondtam, minden másban, még a kísértést illetően is hozzánk hasonló lett. Elismerem, nagyon nehéz ezt megmagyarázni, a patrisztikában tudtommal csak Mopsztvesztiai Theodorosz (+428) próbálkozott az értelmezéssel, és őt az egyház számos nézetétérítélte. Tanításában inkább a sikertelen megoldást vették észre, és nem a küzdelmét, hogy ezt a mély titkot jobban megvilágítsa.

Összefoglalva, amikor azt állítjuk, hogy Jézus tökéletes ember, nem azt mondjuk, hogy ideális emberi életet élt, azt sem állítjuk, hogy paradicsomi állapotban volt közöttünk. Azt még kevésbé, hogy mindig abban a teljességben élt, melyet a feltámadással fejezünk ki. Azt kell tartanunk, hogy Jézus teljesen olyan emberré lett, mint amilyenek mi vagyunk. Eglényegű velünk embersége szerint, mondja a khalkedóni dogma és ezt erre a bűntől sebzett állapotra értelmezzük.

A sokféle elgondolás, vélekedés és tévedés rávilágít, hogy Jézus Krisztus valóságát lehetetlen emberi értelemmel kimerítően átfogni...

— Igen, mert alapvetően misztérium. A misztérium lényege, hogy mindig marad valami titok, valami föl-nem-fogható, ugyanakkor adottak azok az elemek is, melyeket állítanunk kell. Sokszor az egyik misztérium a másikat világítja meg. Ha azt mondom, hogy minden ember rászorul a megváltásra, akkor előbb-utóbb tanítanom kell az áteredő bűnt. Ha azt állítom, hogy Isten maga vált meg bennünket, nem angyalait vagy más követit küldi, akkor Jézus szavait előbb-utóbb úgy kell értenünk, hogy az Isten valójából, lényegéből való.

Hogy miként fér meg Jézus személyében az isteni és az emberi természet? Teljesen megmagyarázni nem tudjuk, hangsúlyozzuk, hogy őt valóban Istennek kell mondanunk, és egészen olyan volt mint egy ember. A VII. században Nagy Szent Gergely pápa elítélte az agnoéta eretnkséget, mely állította, hogy volt olyan, amit Jézus nem tudott, amit meg kellett tanulnia, el kellett sajátítania. A pápa azzal érvelt, hogy a mindenség tanítóját senki nem oktathatta ki. Igen ám, de ha Jézus itt a földön nem fejlődött, nem tapasztalatokon keresztül tanult, akkor mondhatnánk-e, hogy velünk eglényegű ember? Nem gondolhatjuk például, hogy Jézus tudta, a föld gombolyú, ismerte a világmindenség szerkezetét, de hogy korát meg ne botránkoztassa a ptolemaioszi világmindenséghez igazodott. Ezekben a megfontolásokban Jézus mindig valami fölénk magasodó álrúhás királyfi.

A teológusok szeretik azt a kifejezést, hogy az Isten fia „kiüresítette önmagát” (Fil 2,7). Isteni mivoltához nem ragaszkodott olyan feltétlenül, mint jogos tulajdonához, hanem

kiüresítette önmagát, emberi alakot öltött és mindenben hozzánk hasonló lett. Isteni valója a kiüresedésben lépett az emberségbe és küldetésében, küldetésének kibontakozásában élte meg, hogy élete Istentől elszakíthatatlan élet, Istentől jött, akit Atyának nevezett. Van olyan nézet, mely szerint Jézus kezdetben nem tudta, hogy a keresztfán végzi, hivatása fokozatosan világosodott meg előtte. Először csak hirdette a végidőkben eljövő Megváltót, és úgy beszélt az Emberfiáról, mint más valakiről, akinek ő maga is előkészítené az útját. Következő fejlődési szakasznak gondolják Jézus életében, amikor felismerte, hogy az ő személyéhez kötődik Isten országának eljövetele, de még mindig remélte, hogy az Atya egyenesen, kibontakozó teljességben hozza el általa Isten országát. Később egyre inkább szembe kellett néznie a lehetőséggel, hogy Isten útja — akaratának követése — a szenvedés, a halál, a csőd is lehet, hogy Isten országa az ember számára nem a várt formában jön el. Sokan gondolják, hogy Jézus a teljes és tényleges messiási öntudatra csak a végső ponton érkezhetett el, egyes teológusok szerint csak beteljesedett az ő életében, hogy valóban ő a Messiás.

S mi az Ön véleménye?

— Ezek már túlságosan élére állított nézetek, melyeket sem bizonyítani, sem cáfolni nem tudunk. Legokosabb, ha túlzó következtetéseket nem vonunk le. Jézus olyasvalaki volt, aki átélte, hogy élete elszakíthatatlan az Atyától és cselekedeteivel bizonyította, hogy mindenestől az Atya akaratát teljesíti. Jézus akaratát követni, és ez a lényeg. Végső soron mindig Istenhez volt hűséges. Amit az Atya mondott az a tápláléka, önként akarta az Atya útját járni.

Van-e valami nyoma a Bibliában, hogy Jézus esetleg erőszakos föllépésre, hatalomátvitelre gondolt?

— Jézus egész tanításában az mutatkozik meg, hogy erre ő nem gondolt. Bizonyítja ezt „az én országom nem e világból való” (Jn 18,36) tanítás és az, hogy Jézus sohasem szervezett maga köré olyan közösséget, amely fegyveres harcra lett volna képes. Az evangéliumok egyértelműen tanúsítják, hogy Jézus jámbor tanító, aki hiszi, ha az ember Isten akaratát és szeretetét befogadja, akkor meg tud változni.

Ha arra a kérdező rá, hogy tanítványai fegyvereket is hordtak maguknál és kérdezték Jézust, „most állítod helyre Izrael országát” (ApCsel 1,6), akkor azt kell mondani, hogy némelyek fejében valóban az utolsó percig ott forgott ez a lehetőség. Egészen bizonyos, hogy Jézus tanításának megértése halála után a feltámadás tapasztalata és a Lélek ereje szerint történt. Jézus Krisztusban a végtelen irgalom és a megbocsátás győzött, s ezt nem lehet elégszer hangsúlyozni.

Hogyan fért meg Jézusban az isteni-emberi törvény tisztelete és az ember szabadsága?

— Jézus mint népének fia, ígéretének hordozója népének kultúrájában élt. Isten Törvényét, a Thórárt mint az Atya nagy üzenetét szerette és tisztelte. Valójában a Törvény tiszteletéért, Isten szerinti megtartásáért lépett fel. Sokan ugyanis emberi szempontok szerint forgatták a Törvényt, amely így nem Isten akaratához kötődött. Jézus azt mondta: nem azért jöttem, hogy feloldjam a Törvényt, hanem hogy megtartsam (vö. Mt 5,17), de Isten szerint. Az evangélium leírja, hogy amikor Jézus szombaton gyógyított, népének fiai felháborodtak, a törvény betűjének megsértése miatt. Jézus szomorúan válaszolta: „nem oldja el mindegyitek ökrét vagy szamarát a jászoltól szombaton is, hogy itatni vigye? Ábrahám leányát viszont, akit immár tizennyolc éve megkötözve tart a sátán, nem kellett föloldozni kötelékétől szombaton?” (Lk 13,15-16)

Feladatunk, hogy Istent közelebb vigyük kortársainkhoz azzal is, hogy Jézusra mutatunk. A teológiában ez a törekvés szembeötlő. Hogyan látja Ön ezt a kérdést?

— A XX. században több olyan mű született, melynek témája, Jézus Krisztus Istene. Néhányan a konzervatívok közül fanyalogtak, hogyan lehet így fogalmazni, amikor ő maga is

Isten volt. Akik ilyen című könyvet vagy fejezetet írtak, mint például Jean Daniélou, a neves jezsuita teológus, arra kerestek választ: Jézus hogyan mutatta meg az ember számára az Istenhez vezető utat. Jézust nemcsak az a küldetés vezette, hogy értünk emberekért, a mi üdvösségünkért életét adja, hogy Istennel kibéküljünk, hanem azt a lehetőséget is hordozta, hogy általa nyílik utunk az Atyához. Tanítványainak hite ma is azon múlik, tudják-e, akarják-e Isten erejét, indíttatását úgy elfogadni, ahogyan Jézus tette és úgy ragaszkodni Isten akaratahoz, ahogy ő tette. Szeretem napjaink azon teológiai törekvését, amely a Jézus Krisztus szerint megélt Isten-kapcsolatot helyezi előtérbe. Hogy tudjuk-e Isten végtelen irgalmát, a minden embert átkaroló feltétlen szeretetét képviselni. Szent János leveleiben olvashatjuk, hogy „Isten a szeretet” (Jn 4,16). Az üdvösség pedig az Isten szeretetében való kiteljesedés, melynek nem lehet korlátja vagy akadálya az ember számára. Ha Jézust akarjuk képviselni, a szeretet teofániáját kell tudnunk felmutatni. Mit jelent ez? Azt, hogy a keresztény ember mindig tud megbocsátó lenni, az elégtételt mindig szeretetben tudja kérni és szeretet szerint várja el. A keresztény ember nem mondhatja, hogy van elveszett emberi élet, hogy nem nyerhet bocsánatot, aki Isten szeretetét befogadja. Ma is élnek Zakeusok és Máték, élnek jobb latrok és Mária Magdolnák, az evangélium Jézushoz forduló személyei. Jézus, ha megtapasztalja a hitet, a szeretet erejében ma is odaáll a bűnös mellé. A hit pedig az, hogy elfogadom Isten szeretet-valóságát, szeretet-felkínálását ott is, ahol ember már nem képes azt fel fogni. Másként hogyan talált volna vissza egy Mária Magdolna vagy egy Lévi az emberi közösségbe? S a jobb latornak ki más adott volna bocsánatot? Jézusban az a csodálatos, hogy nem szünteti meg az igazságot, hanem a szeretetbe építve oldja föl.

Miért kellett Jézusnak a keresztfán meghalnia? Isten Ábrahámától sem kívánta, hogy gyermekét feláldozza.

— Az egyházatyák tanítása szerint Isten Ábrahámától azért nem kívánta, hogy gyermekét feláldozza, mert Ábrahám, a választottak atyja, előkép volt. A teljesség akkor jött el, amikor az Atya, az Isten, mindenek atyja, a saját fiát valóban feláldozta. Azt hiszem egy kicsit el kell gondolkoznunk a szeretet paradoxonán. Általában úgy érezzük, akit szeretünk, meg akarjuk kímélni a szenvedéstől, pusztulástól, a haláltól. De mikor hisszük el, hogy valaki igazán szeret bennünket? Ha tud értünk szenvedni, önmagáról, javairól lemondani, akár életét is feláldozni. Jézus pedig értünk bűnösökért adta az életét, holott a barátjáért is alig-alig tesz ilyet valaki. Biztosak lehetünk a hitben, hogy Isten egy életteljességgel szereti az embert. A halhatatlan Isten emberségében meghalt értünk, nem valamit adott, hanem a teljes életét adta, hogy az ember élete végtelen, Istenben kiteljesedő élet legyen. Az egyházatyák ezt nevezték csodálatos cserének (admirabile commercium). Életét adta értünk, hogy mi egész életünkkel Istené legyünk, a szeretet végtelenségének dimenziójában.

Isten az élet ura. Istennel szemben nem tehetjük meg, hogy csupán valamit adunk. Megtehette volna, hogy csak leszóll a mennyből, meg vagytok váltva, örüljete. Nem ezt, hanem az ember számára belülről érthető utat választotta. Azóta tudjuk, a szeretet lényege, hogy az egész életemet ajándékozom oda. Mindhalálig. Úgy érzem, a megváltás misztériumához közeledünk. Isten Fia az életét adta oda, hogy elvegye az ember halállát, hogy — csodálatos kép — kiváltsa a halál birodalmából. Nem hagyta magára, mondván, most már éljete, ahogyan akartok. Jahve nem azért hozta ki Mózes által a választott népet Egyiptomból, hogy a pusztában kedvére kószáljon, hanem önmagának akarta, önmagának „váltotta ki” őket. Ugyanúgy Isten Jézus Krisztusban is önmagának váltotta meg az embert. Ezért mondtam, Isten az élet ura, és ez az oka, hogy Istennel szemben nem tud az ember semleges lenni. Nincs olyan, hogy „tartózkodom”. Dönteni kell. Istent elutasítani úgy lehet, hogy Istent, mint az élet feltétlen urát utasítjuk el. Az élet Urát, aki a mi életünket a saját életével akarja összekötni. Aki ezt elutasítja, Isten üdvözítő szándékából akarja kizárni magát. A kárhozat voltaképpen az Istentől rendezett és felkínált élet elutasítása.

Minden élet, bibliai képpel élve, az Isten kezében van. Aki Istent szereti, úgy érzi, hogy ő az Isten tenyerén él. Aki Istent nem szereti, azt érzi, élete Isten markában van.

„Ne féljeteK, a hajatok szála is számon van tartva” — mondta Jézus. Ezt szeretet nélkül lehetetlen kimondani, mert ha nincs mögötte szeretet, gyűlöletesség, diktatórikussá és fenyegetővé válik az evangéliumi kijelentés.

Őn teológiai tanár, aki tudományos szinten foglalkozik Jézus személyével, ugyanakkor hívő emberként imádkozik Jézushoz. Hitének és tudományának Krisztusa egybeesik-e, fedi-e egymást a kettő vagy vannak eltérő pontok is?

— Erre nagyon udvariasan csak azt felelhetném, hogy igen, egybeesik. Ám nézzünk a mélyére. A múlt században az értelmet és a hitet szembeállították egymással. Ez a kérdés is azt sugallja, hogy a hit az értelmén túli, az értelmén kívüli valami. Vissza kellene térnünk a felvilágosodás előtti helyzethez, amikor a hitet és az értelmet még nem állították szembe egymással. Amit az ember szeret, arról szívesen gondolkodik. Áll ez a teológusra is, aki szereti a hitét, és annak misztériumait törekszik értelmében elmélyíteni a gondolkodó emberek szolgálatára. Henri de Lubac írta egyszer, hogy a teológus bátran nézzen szembe mindazzal, ami a világban születik és mindent Isten üzenetéhez kapcsolni törekedjen. A neves teológust, Romano Guardinit végórán arra kérték, adjon számot Istennek életéről, ahogyan abban az órában mindnyájan számot vetünk azzal, hogy mennyire szeretjük, mennyire tartottuk meg parancsait, odaadtuk-e az életünket neki, az élet teljességének ismerve fel őt. Azt válaszolta, jó, jó, mindez meglesz, bár ez sem könnyű, de ha odajutok, én is kérdezek egy-két dolgot az Úristentől. Megkérdem, miért pont a szenvedés nyomorában akarta az embert megváltani? Miért szenved az ártatlan a földön, még ha az áteredő bűnről annyit tanítunk is?

Bizony, a teológus számára is mindig megmarad a kérdés, hogy valóban az isteni szeretet fog-e gyógyítani, melyre Krisztusban bizonyosságot kaptunk és valóban ezen a szenvedésen keresztül jut el életünk az örömteli kiteljesedéshez? Azt hiszem ezt a kérdést itt a földön nem tudjuk megválaszolni. Érezzük a feszültséget az égető kérdések és a feleletek között. Azonban bátran vállalnunk kell ezeket a kérdéseket akkor is, ha az életet nem mindig látjuk közvetlenül igazíthatónak az evangélium kijelentéseihez, igazságaihoz. A hirtelen szembejövő problémákra mindig Krisztus örömhírében kell a választ megtalálnunk. Mélyen érint a Zsidókhoz írott levélnek az az állítása, hogy Krisztus sírva, könyörögve imádkozott ahhoz, aki őt meg tudta volna menteni. De nem mentette meg. Isten tulajdon Fiának hagyta ezeket a kínokat elszenvedni, hagyta a halál kiüresítő és elmagányosító erejét, az ártatlant eltipró kegyetlenséget megtapasztalni, hogy egyetlen ember se mondhatta ezen a földön: Engem elhagyott az Isten. Jézusban mégis azt az üzenetet kaptuk, hogy Isten nem hagyja el az embert. Akkor sem, ha az ember már tehetetlen. Ugyanakkor mindannyiunk életébe beleszővi a kérdést, hogy tudunk-e hinni abban, hogy ő a szeretetnek és az életnek a forrása. Jézus nyomán nekünk is vállalnunk kell a döntést, hogy lehet-e a szeretet eltiprásában az eltiporhatatlan szeretetet megélni, vagy a Nietzsche-i „Übermensch” a követendő, az olyan ember, aki bárkit letapos, még az Istent is, hogy helyébe önmagát állítsa.

— Jézus titkát az Atya iránti végtelen szeretet határozza meg. Az Atya szeretetét hirdeti és a mindennapi emberi életben tanúsította, hogy valóban létezik számára az a Valaki, akihez feltétlenül ragaszkodni akart. Az Atya parancsához, hogy az emberiség megváltásáért áldozza, adja oda életét, haláláig hűséges maradt. A Lukács evangéliuma írja le a kereszten függő Jézus e szavait: „Atyám, bocsáss meg nekik!” (Lk 23,34). Példáját követte István, az egyház első vértanúja, aki így kiáltott föl, miközben megkövezték: „Uram, ne ródd föl nekik ezt a bűnt!” (ApCsel 7,60) Ilyen az igazi jézusi szeretet, melyet az Atyához való ragaszkodás határoz meg és mindig a másikért áldozza életét, melyet ott sem lehet legyőzni, ahol a gyűlölet húsbavágóan kerekedik felül. Ahogyan Szent Ágoston megfogalmazta: a szeretet nélküli igazság igazságtalanság. Az igazság a szeretet igazsága.

K Ö R K É P

Sulyok Elemér

AZ EMMAUSZI TANÍTVÁNYOK

Az emmauszi tanítványokról szóló tudósítás sajátos helyet foglal el a feltámadás történetének ciklusában. A perikópa a maga huszonhárom versével nem csupán a leghasznosabb e beszámolóik közül, hanem a legfényesebb példája a feltámadt Úrral való találkozásoknak.

Szövegünket a szakemberek általában *privát krisztofániának* szokták minősíteni, azaz olyan megjelenésnek, amely nem hivatalos tanúk előtt „történik”. Az efféle krisztofániák szerves elemei a jelek, amelyek elősegítik a feltámadt Úr felismerését. Ha jelek, akkor önmagukon túlmutatnak, önmagukat meghaladják. Tisztázhatják a hallgató és a szemlélő szubjektív kondícióját, élesíthetik belső látását, amely előmozdíthatja azt a szavakkal bekeríthetetlen döntést, hogy itt a keresztfeszített Jézus van jelen, csak más létformában: mint feltámadt Úr. A jelek az objektivitás tartományán belül helyezkednek el, a döntés viszont azon túl, a szubjektivitás szférájában születik meg. Ha a jelekből szükség-szerűen, kötelező érvennyel nem következik is döntés, azért még nem beszélhetünk olyan különmemű valóságok között tátongó szakadékról, amely csupán a „credo, quia absurdum”-mal volna áthidalható. Inkább arról szólhatnánk, hogy a személy belső titkát ki nyilatkoztató, de egyben elrejtő szavak és gesztusok megteremthetik azt az diszkrét értelmezési mozgásteret, amelyben létrejöhet a hit. S eme hit immár nem szavaknak és tettnek szól, hanem a velük megjelenített személynek. Ennek a jelektől hitig tartó *útnak* a szakaszait követhetjük nyomon az emmauszi tanítványok és az általuk tipizált keresztények esetében.

Elemzendő szakaszunk önmagában megálló, jól megszerkesztett, feszesen összetartott, kerekded történet. A perikópa konstrukciójából arra következtethetünk, hogy jelenetünk jóval képlékenyebb és eresztékeiben lazább formában Lukács irodalmi tevékenysége előtt *in nucleo* már megvolt, hiszen nagyon korai hittapasztalatot fejezhet ki. S mivel az első keresztények, tán a jeruzsálemi ösgyülekezet tagjai, az emmauszi tanítványokban önmagukra ismerhettek, ezért feltételezhetjük: szöles körben nagy népszerűségnek örvendett. Mire azután a tudósítás Lukácshoz eljutott, addigra a szóhagyomány elvégezte szövegcsiszoló tevékenységét. S az így kézhez kapott szöveget az evangélista tudatos stíluskézséggel és teológiai szemlélettel, tehát nem szolgálai hűséggel beillesztette művébe. S e betoldás révén a kezdetben önálló lélegzetvétélű szöveg Lukács kontextuális jelentésköreivel gazdagodott.

PROLÓGUS. Az emmauszi útkép rövid prologussal (13—16. v.) kezdődik. A bevezetés közli a hely- és időkoordinátákat. Hely: a Jeruzsálemtől 60 futamnyira lévő Emmauszba vezető út. Idő: „aznap”, vagyis a feltámadás napja. Ebben a keretben Jézus ismeretlen vándorként szegődik a tanítványok mellé. A geográfiailag ellenőrizhető helységek és a pontos időmegjelölés azt a látszatot kelti: itt jegyzőkönyv hitelességű információt fogunk kapni, ám a perikópa egészében az előbbi adatok csupán a kötelező irodalmi kellemek szerepét töltik be. É felismerésünket az is alátámasztja, hogy Lukács szóhasználatában az „út” (hodosz) elsősorban nem térbeli fogalom, hanem, főleg az ApCsel-re gondolva, a keresztény életforma metaforája. Így a perikópában sajátos lebegés jön létre a történetiség külső síkja és a hitre jutó keresztény belső „útja” között. A szerző szándéka szerint az utóbbi lényegesebb, de hogy elkerülje az időtlenbe vesző mítosz vagy legenda csapdáját ezért a Jézussal való találkozást, és az ebből fakadó felismerést konkrét időke-

retben és földrajzi térben ábrázolja. E két dimenzió — a külső és belső út — között vibráló „technikával” olyasféle hatást ér el, aminőt a világirodalomban az angol *John Bunyan* „A zarándok útja” című művében, amelyben „a történet az igazi keresztény életútját példázza, a Pusztulás Városából a kísértések, megpróbáltatások során át a Menyeyi Város természetfeletti fényben fürdő arany kapujáig.”¹

JÉZUS AZ ÍRÁSMAGYARÁZÓ. A két tanítványnak az ismeretlen vándorral Emmauszig megtett útja, melyen három példabeszédre, majd közös vacsorára kerül sor, a történet magja (17—23. v.) E középső, lényegi rész elipszist alkot. Két fókusza van: az egyik az Írásokat magyarázó Jézus, a másik a vendégként befogadott, ám végül vendéglátó Úr. Más szavakkal: az egyik az írások magyarázata, a másik az úrvacsora. Az őskeresztény liturgiának olyan robbanásához hasonlítható újdonsága van itt kibontakozóban, amelynek két detonációja van, az Ige és a Szentség.

A történet egyik fókusza tehát az írásmagyarázat. Jézus úgy lép a tanítványokhoz, miként az Isten országa közelget (Lk 10,9—11), vagy miként Jézus közeledett Jeruzsálemhez (18,35; 19,29.37.41), vagy miként az apokaliptikus megváltás van közeledőben (21,28). Az a tény, hogy „együtt ment velük” (24,15)² azt sugallja, folytonosság van a feltámadt Krisztus aktivitása és Jézus földi szolgálata között. A tanítványok szeme azonban „gátoltatott”, s nem ismerték fel őt. A szenvedő alak arról árulkodik, hogy a feltámadt Úr felismerésének képtelensége mögött Isten áll. Így magának Jézusnak kell a kérdések és a válaszok lépcsőfokain elvezetni őket a felismerés élményéig.

A PÁRBSZÉD ELSŐ RÉSZE (17—21a) A feltámadt Úr első tapogatózó kérdése — „Miféle hírek azok, amelyeket megvitattok menet közben?” — rést ütnek az útonlévők beszélgetésén. A tanítványok első reakciója a szomorúság: „Te egymagad, idegenként laksz Jeruzsálemben, és nem tudtad meg azt, ami ott történt ezekben a napokban?” (18. v.). E párbeszédet kezdeményező kérdés és válasz voltaképp nem a jelenlét hiányáról, hanem a hiány jelenlétéről tanúskodik. Kleofásék úgy néznek az idegenre mint kívülállóra. Jézus következő kérdése: „Mi volt az?” — már a felszín alatt húzódó csalódást veszi célba. S a rá adott válasz három pontba összegzi az elmúlt napok eseményeit: 1. Jézus haláláig tartó szolgálatának értékelése, 2. a messisái várakozások összefoglalása, 3. az üres sír tényének megállapítása az asszonyok és a tanítványok tapasztalata alapján. Látnivaló, a második kérdés indítja el az igazi párbeszédet.

E rövidre fogott tudósításból kitetszik, Jézus tevékenységének és személyének első megközelítési kísérlete a zsidó teológia kategóriájában hangzik el: „próféta volt” (19. v.). De nem gondoljuk, hogy ez a jellemzés egy kezdetleges krisztológiai szemlélet maradványa, netán továbbélése. Ellenkezőleg: sajátosan és felismerhetően Lukácsé, aki szívesen ábrázolja Jézust prófétaként küldetésének első szakaszában és így megértésének első fázisaiban is.

Jézus prófétai mivolta elmélyül, illetve kitágul keresztrefeszítésének és halálának említésével: „és kiszolgáltatták főpapjaink és vezetőink halálos ítéletre, és keresztre feszítették” (20. v.). Köztudomású, hogy Lukács a zsidókat (értsd: a zsidó vezetőséget) teszi felelőssé Jézus elítéléséért és haláláért. E polemikus kijelentéssel — és ellentétével együtt — gyakran találkozunk az ApCsel-ben. Például: „Ezt a férfit... keresztre feszítették és meggyilkolták. Isten azonban... föltámasztotta őt” (2,23—24). Persze, az úton a tanítványok nem említik az antitézis második felét, hiszen még „gátoltatott a szemük”.

A „kiszolgáltatták halálos ítéletre, és keresztre feszítették” igealakok gyakran szerepelnek az evangéliumokban. Csakhogy amíg Márk szenvedő formában közli Jézus elítélését (vö. 9,31; 10,33), addig Lukács ugyanezt cselekvő formában teszi, amelynek, divinum passivum helyett bírói, törvénykezési jellege van. Azt is érdemes megemlítenünk, hogy Lukács Jézus kiszolgáltatásában egyúttal a keresztényekét is szemlélteti. (vö. ApCsel 8,3; távolabbról: 12,4; 21,11; 22,4; 28,17).

A 24,20. v., melyet előbb idéztünk, előkészíti a tanítványok csalódását (24,21). E kiábrándulás végső soron nem abból a tényből fakad, hogy a zsidó vezetők ellenségeskedése

meghiúsította Jézus művét, hanem sokkal inkább abból, hogy halála igazolja: a zsidók félreértették, nem ismerték fel Jézus személyét. Az evangélista majd csak valamivel később, a 25—26 v.-ben fogja „korrigálni” a tanítványok riportját: a Messiás szenvedésének „kell”-je előre megmondott az Írásokban. S ez nem másnak, hanem magának az Istennek a terve. Így a 20. v. már előre vetíti árnyékát a 25—27. versekre.

A tanítványok bevallják: „Mi pedig reméltük, hogy ő az, aki meg fogja váltani a Izraelt” (21a). E remény nem vált valóra. A reménytelenség oka Jézus halála. Nem tagadják a korábban mondottak érvényességét, csak arról panaszkodnak, hogy várakozásaik meghíúsultak. Ugyanakkor a „megváltás” szó a legszebb ószövetségi emlékeket ébreszti az útítársakban éppúgy, mint a mai olvasóban: az Egyiptomból való szabadulást, az Igéret földjének elfoglalását, sőt a babiloni fogságból való visszatérést. Szakaszunkban a megváltás reménye mindazonáltal a Lk 1,68-hoz közel eső jelentésben szólal meg: „mert meglátogatta és megváltotta népét” (Lásd még az ApCsel 7,35-öt is: „Isten elküldte fejedelmül és szabadítóul”). A torokszorító mondat — „mi pedig reméltük, hogy ő az, aki meg fogja váltani Izraelt” úgy artikulálódik, mint ami összegzi a tanítványok Jézus halála és megjelenése közötti életérzést. Az ő Messiásuknak úgy kellett volna megszabadítania Izraelt, mint annak idején Mózesnek. Az utóbbi várakozás és bizalom szólal meg az ApCsel 1,6-ban is: „Uram, nem ebben az időben állítod fel újra a királyságot Izraelben?”

A PÁRBESZÉD MÁSODIK RÉSZÉ (21b—24). Az imént érintett vers (21) első fele a tanítványok múltbeli reményét szólaltatta meg, a második fele (21b) — „De hozzá még harmadik napja már annak, hogy megölték” — viszont erős ellentéttel (alla ge) a jelenbe hatoló közelmúltat („present perfect”-et) fogalmazza meg: az események irreverzibilitását, azt hogy minden remény elillant. A „harmadik nap” említése annál fájdalmasabb, mivel a 24,7. versben szereplő „harmadik nap”-ot juttatja észbe, amelyet mint jövődőlést Lukács illesztett be a szövegbe. Ott reményt ébresztett, itt pedig jelzi: minden odaveszett. Ezt a veszteséget Lukács a következő három versben (22—24. vers) azzal is nyomtatékosítja, hogy a Jézus feltámadásáról tudósító korábbi tizenkét versnek (24,1—12) az üres sír megtalálására vonatkozó híradását ismét szóba hozza. Mivel mindazt lajstromba szedi, ami a keresztény kérésűgma tartalma, még az asszonyok tapasztalását is, ezért alig érzékelhető különbség van a kérésűgmatikus hitformulák és aközött, amit itt, e rövid szakaszban a tanítványok elmondanak. A felszín alatt azonban mégis lényeges különbség fedezhető fel. A három vers ugyanis mindaddig értelmetlen, amíg létre nem jön a hit belső látása. Ebben az értelemben a 22—24. vers egyenes folytatása a 19—21. versnek. Hiszen mindaz, ami majd húsvét bizonyosságához fog vezetni, az most csak reménytelenséget és hitetlenséget szül. Az emmausziak számára Jézus meghalt és vele együtt hitük és reményük is elenyészett.

Még az asszonyok kora reggeli tudósítása mint a húsvéti esemény első tanúságtétele sem tudja elosztatni a tanítványok kétségbeesését, ellenkezőleg: mélyen behatol levertségükbe. Az „és nem találták testét mondat majd szó szerint megegyezik a feltámadásról szóló szakasz kijelentésével: „Nem találták az Úr Jézus testét” (24,3). Mindkét versben ellentét van aközött, amit találtak (üres sír), és aközött, amit nem találtak (a test). Ismét csak azt mondhatjuk: nem a jelenlét hiánya, hanem a hiány jelenléte az, ami feloldhatatlanul fájdalmas. Aztán az emmausziak azt is megemlítik: az asszonyok „angyalok jelenését is látták (22. v.). Az „angyalok” nyilvánvalóan a 24,4-ben észrevételezett „két férfi”. E finom különbség arról árulkodik, hogy a hagyomány továbbadásában könnyedén átalakultak a húsvéti esemény mellékszereplői: a „férfiak” „angyalokká” váltak...

És a tanítványok említette angyalok kijelentették, „hogy (Jézus) él” (24,23 v.). A „hogy él” (auton zen) mellékmondatban ismét visszhangra talál egy korábbi vers, amely a Jézus feltámadásáról tudósító szakaszban szerepel: „Miért kerestek az élő (ton zonta) a holtaknál?” (24,5). A 24,22. v. kiemeli, az asszonyok nem csupán a tizenegyet informálták, hanem a tanítványok tágabb körét is. A két útítárs ugyanis, aki nem tartozott a tizenegyhez, szintén tudott az üres sírről. Az utóbbi tudást Lukács a 24,9. versben készíti

elő, mondván: az asszonyok „visszatértek a sírtól, és hírül adták mindezeket a tizenegyek és a többieknek mind”. Hogy ennek ellenére a tanítványok mégis szomorúak, kapcsolatban állhat a 24,11. verssel: „Fecsegésnek tünt nekik ez a beszéd, és nem hittek nekik.” Az emmausziak reménytelen beszélgetését jól illusztrálja az imént idézett mondat.

A 24. vers pedig — „Elmentek némelyek a mieink közül a sírhoz, és úgy találták, ahogyan az asszonyok mondták, őt azonban nem látták” — a 24,12. verset eleveníti fel. Tehát Péter (24,12) és a tanítványok közül is többen (24,24) megfordultak a sírnál, de ugyanazt tapasztalták mint az asszonyok. Ám ez a „de” itt elemi erővel feltörő panasz. Voltak a sírnál, de őt nem látták. Az utóbbi, vagyis a 24. vers — úgy látszik — inkluziót alkot azzal, amit a 24,26 mond a két tanítványról: „gátoltatott a szemük”. S a két férfi olyan természetességgel beszél ezekről az epizódokról, hogy útítársukban nem ismerik fel a feltámadt Urat. Tudják és vallják, Jézus próféta volt, aki „hatalmas volt szóban és tetteben” (24,19), keresztre feszítettek, mi több, tőle várták Izrael megváltását. Úgy is mondhatnánk, minden kulcs a kezükben van, de mégsem tudnak átlépni a küszöbön, mert az ajtó, amelyen hittel kellene belépniük, meghaladja képességeiket. A hit kegyelme által kell eljutniuk arra a fokra, hogy az egyik dimenzióból (külsőből) átléphessenek a másikba (belsőbe).

Ertelmezésünk szerint Lukács példaértékű esetnek szánja történetünket. Mert a két tanítvány szituációja mindazoké, akik még nem nyerték el a hit kegyelmét, de már útban vannak feléje; mindazoké, akik ismerik a tényeket, csak éppen mélyebb értelmét nem látják. Ami a két tanítvánnyal az emmauszi úton történik, az minden kereszténnyel megesik, aki végig akarja járni életútját. Talán nem is egyszer, hanem többször is, mivel a növekedés és gyarapodás minden egyes fázisa magában foglalja annak lehetőségét, hogy az ember úgy ragaszkodik a tényekhez, hogy közben elfeledkezik azok igazi értelméről.

A PÁRBESZÉD HARMADIK RÉSZE (25—27). Az úti beszámoló a párbeszéd harmadik részében éri el csúcspontját. A feltámadt Krisztus az Írások magyarázatával igazítja helyre a tanítványok elégtelen és egyoldalú krisztológiai felismerését. A korábbi 20. vers érzékelteti: Jézus halála bizonytalanná és kétkedőkké tette övéit. A szenvedés „rejtély”-t az evangélista a maga sajátos teológiai szemléletével oldja fel. Azaz a messiaszi szenvedés és dicsőség egyaránt az isteni „kell” (dei) érvényessége és szeretete alatt áll. Még pontosabban a három versnyi szöveget két motívum uralja: először a szenvedés, amely — így a tanítványok — nem lehet Jézus messiaszi egzisztenciájának konstitutív eleme; másodszer: az isteni „kell”, amely egyaránt átöleli a szenvedést és a megdicsőülést. S az utóbbi motívumnak Jézus sorsában való jelenléte, valóban, az Írások tanulmányozása által válik meggyőzővé.

A „valamennyi prófétától kezdve” fordulatnak, melyet az ApCsel (24,14; vö. 26,22.27; 28,23) is említ, felbecsülhetetlen jelentősége van. Annak a felismerésére nyitogatja a „gátoltatott szemeket”, hogy Jézus követői az Írásoknak csupán azon részeire összpontosították figyelmüket, amelyek megváltást szabadulást ígértek Izraelnek, ugyanakkor azonban átsiklottak olyan szövegeken, amelyek Isten választott követeinek a szenvedéséről szólnak.

Kétségtelenül, a 25. vers — „Nem ezt kellett-e szenvednie a Felkentnek, és bemennie a dicsőségbe?” — az úti beszélgetés kulcsmondata. Lukács kertelés nélkül hangsúlyozza azt a paradox tényt, hogy az Úrnak, akinek osztályrésze a mennyei dicsőség, megaláztatott emberként szenvednie *kell*t, és meg *kell*tet halnia. „Per cruce[m] ad glori[am]” — így szól teológája dióhéjban. S e korai keresztény felismerés hallatlanul új és izgalmas értelmezését kínálta az Írásoknak. Sőt, az Írásoknak ezt az olvasatát az evangélista egyenest a feltámadt Krisztus ajándékának tartja. Olyannyira, hogy maga Krisztus, a feltámadt Úr a korai gyülekezetek első írásmagyarázója, vagy ha tetszik, hermeneutája. „Christus praedicat Christum”.

JÉZUS MINT VENDÉGLÁTÓ. Az evangéliumokban rögzített hűsvéti hagyományoktól eltérően Lukács erőteljesen hangsúlyozza: a feltámadt Úr felismerése nem csupán szóval, az igével áll kapcsolatban, hanem az úrvacsorával is, hiszen a kenyér megáldása,

megtörése és kiosztása nyitja meg a „gátoltatott” szemeket. Az utóbbi epizódot a 28—29. vers vezeti be. A tanítványok meghívják Jézust vacsorára, és szerenék maguknál marasztalni.

A titokzatos felismerés előtt azt olvassuk: Ő „úgy tett, mintha tovább menne” (24,28). A fordítás nem a legpontosabb. A mondatot talán helyesebb volna a következőképp átültetni magyarra: „Azt a látszatot keltette, mintha tovább menne”. A fordítási nehézségek ellenére emlékeztünkbe villanhat a tengeren járó Jézusról szóló tudósítás: „... a tengeren járva közeledett feléjük, de el akart menni mellettük” (Mk 6,48). Sőt még a Jób 9,11 is eszünkbe juthat: „Elvonult fölöttem, de nem látom, elsuhan, de nem veszem észre.” Jézusnak e tettetett továbbhaladási szándéka — úgy gondoljuk — teológiailag nem véletlenül áll ellentétben, vagy legalábbis feszültségben a vendéglátók imádságszerű „maradj velünk” kérésével.

A tanítványok „unszolják” Jézust, hogy maradjon (meionon) velük. Az utóbbi igével találkozunk az ApCsel 16,15-ben, egy étkezésre szóló invitálás hasonló szöveggörnyezetében. Való igaz, a Lk 24,28kk. és az ApCsel 16,15 között a hasonlóság oly meglepő, hogy Lukács joggal vélhetett kapcsolatot látni Jézus „maradása” és a misszionáriusok Lidia házában való „megszállása” (ApCsel 15,15) között. A szinoptikusok közül Lukács használja a leggyakrabban a „maradni, tartózkodni” igét, de a hangsúlyt átteszi a szó szerinti jelentésről a teológiára: a keresztény életben való hűséges megmaradásra. Például: „Ti vagytok azok, akik megmaradtok velem kísértéseimben.” (Lk 22,28)

És vajon mi a jelentése a pontos időpontnak: „... mert esteledik, és a nap már lehanyatlott (keklikon)” (29. v.)? Nagyon érdekes, hogy az ötezer ember megvendégelésének (Lk 9,10b—17) és az emmauszi vacsorának ugyanaz az időpontja; vö 9,12: „Amikor a nap már lehanyatlani kezdett” (erxato klinein). Talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, Lukács tudatosan gondolhatott az emmauszi vacsora jelenetében az előbbi eseményre. Felismerésünket további két közös vonás is alátámaszthatja: az imperfektumban álló „(ep-)edidou” (adott) a Lk 9,16-ban és a 24,30-ban, valamint a „kataklinein” (leülni) a Lk 9,15-ben és a 20,30-ban. A szakemberek ezek szerint nem véletlenül gondoltak arra, hogy az emmauszi vacsora (Lk 24,28.31) jelenetének távolabbi modellje a sokaság megvendégelésének a története (Lk 9,11—17). Közelebbi háttere pedig az Eucharisztia alapítása (Lk 22,15—20). Az imperfektumban álló „(ep)ediou” ugyanis érzékelteti: Jézus ajándéka folytatódik az Eucharisziában. Persze, mindeközben nem tekinthetünk el a „kenyértörés” kifejezéstől (Lk 24,35), amely legbensőbb kapcsolatban áll a közösségi lakomával, amelyről az ApCsel-ben értesülünk (2,42.46; 20,11).

A „megnyílt a szemük” (24,31) inklúziót alkot a „gátoltatott a szemük”-kel (24,16). Amíg vakok voltak a tanítványok, addig vendéglátók akartak lenni, mihelyt azonban „láttak”, Jézus lett a vendéglátó. És Jézus a belső látás képességét az Írások értelmezésével (az ige szolgálatával) készíti elő. S e látás — a legmélyebb értelemben — az Eucharisziában válik valóra. A „gátoltatott szemek”-et az írásmagyarázat nyitogatja a közös asztal felé, s a közös asztal mellett töretnek fel az írások pecsétjei. Ige és Szentség egymást gazdagító valósággá, és egymást megtermékenyítő misztériummá válik.

Lukács a krisztológiai kinyilatkoztatásokat a földi Jézus valaméren rejtőzködő igéiben és gesztusaiban rejti el, hogy aztán a *húsvéti* Krisztus világos és kinyilatkoztató igéiben és gesztusaiban ragyogtassa fel. Így akarja olvasói szeméről a hályogot eltávolítani. És amikor tisztán látnak, akkor ő „eltűnik”, ám megmarad azok között, akiknek megnyílt a szemük. Épp a láthatóság pillanata teszi láthatatlanná őt, és épp a láthatatlanság teszi őt mindenkorra láthatóvá övéi körében. Ezt a különös, paradox igazságot fejezik ki a tanítványok, amikor realizálják: a „különös vándor” írásmagyarázata felhevítette szívüket. Ismételen kifejezik tapasztalatukat, hogyan is bontakozott ki hitük. Mégegyszer tudatosítják magukban az Írások Ur adta krisztológiai értelmét. azt az értelmet, amelynek leghitelesebb hermeneutikai erőtere az Eucharisztia, hiszen éppen az Úrvacsorában

ismerték fel őt, és általa az Írások „húsvéti” vonatkozásait. Ezért mondják: „Nem lán-golt-e a szívünk mibennünk, amikor beszélt velünk útközben, amikor feltárta nekünk az Írásokat?” (24,32).

EPILÓGUS. A 33—35. versek az emmauszi történet epilógusa, amely legátószzerű könnyedséggel köti össze perikópánkat a következővel, amely már Jézus jeruzsálemi megjelenéséről szól. Az „abban az órában” (33. vers) időhatározó párhuzamban áll a prológus időpontjával: „azon a napon” (13. vers). Az idő dimenziójában megadott inklúzió ismét Lukács szerkesztői bravúrja. A tág terű és időközű húsvéti megjelenéseket ugyanis Lukács egy nap, pontosabban huszonnégy óra keretébe fogja össze. Ezek után már érthető, hogy az a kérdés, vajon miként tértek vissza a tanítványok még ugyanazon a napon Jeruzsálembe, Lukács érdeklődési körén kívül esik. Az ő szándéka teológiai természetű.

Az útítársak csalódással hagyták el Jeruzsálemet, most pedig a feltámadt Úr kinyilatkoztatása nyomán lángoló szívvel térnek vissza. A prológusban Jeruzsálem a Pusztulás Városa, ahol szertefoszlott minden remény, és kiindulásul szolgál egy veszendő útnak. De ennek a gyaloglásnak a végállomása az az Emmausz, ahol az útközben előadott egzegézis eredményeként megesik a feltámadt Úrnak az Eucharisztiaiban való felismerése. Emmausz fordulópont, életfordító esemény. A reménytelen centrifugális erőtlenségből örvendő centripetális kegyelem adatott. S ennek következtében a Pusztulás Városából menekülve a Mennyei Jeruzsálem felé tartanak.

Még világosan indulnak, ám szívükben sötétséggel. És szürkületkor térnek vissza, ám belül csupa napfényel. „Látni tanulok — mondhatták volna visszafelé —. Nem tudom, miért, de bennem most minden mélyebbre hatol, és nem marad ott, ahol eddig leülepedt. Erről a belső tájról nem tudtam eddig. Most minden oda kerül. Hogy mi történik ott, nem tudom.”³ Ismét a külső és a belső táj közti lebegés teszi egyszerre földivé és mennyevé a befejezést, akárcsak a bevezetést.

A „visszatérés” mint Lukács kedvelt szófordulata, bőségesen igazolható beszámolóinak szókincséből (pl 1,23.56; 2,20.39; 4,14; 5,25; 7,10; 23,48; 24,52). Amint előbb már említettük, e visszatérésnek elsősorban nem földrajzi, hanem teológiai jelentősége van, hiszen a tanítványok abba a Jeruzsálembe jönnek vissza, amely Lukács szerint az üdvösségtörténet „axis mundi”-ja. A „világ tengelye”, mert az evangélista teológiája szerint ez a város Jézus bemutatásának, megkísértésének, szenvedésének, feltámadásának és mennybemenetelének a helye, vagyis az a város, amely az üdvösségtörténet beteljesedésének színhelye.

Az Emmauszba való kétségbeesett menekülés és a Jeruzsálembe való boldog visszatérés elbeszélésének felhámja alatt valódi találkozásra kerül sor. Martin Buber írja: „Minden élet találkozás. A találkozás nem térben és időben zajlik, hanem tér is idő zajlik a találkozásban.”⁴ Így válhat a két férfi Jézussal való találkozása minden idő és tér embe-rének a feltámadt Úrral való találkozásával. S anélkül, hogy megszüntetnénk, vagy tagadnánk perikópánk szerény történeti vetületét, az érzékeny tipizálás révén mindnyájan magunkra ismerhetünk a reménytelenségből a remény felé haladó emmauszi tanítványok húsvéti örömeiben és békeségében.

A „visszatérés” teológiai jelentőségét a jeruzsálemi tanítványok húsvéti tanúságtétele magyarázza. Ők szólnak meg először, és nem az emmausziak, amint várnánk. A Jeruzsálemben időző tizenegynek az ajkán kell elhangzania a legősibb keresztény kérésgmá-nak: „Valóban feltámadt az Úr, és megjelent Simonnak” (24,34). E kérésgmatikus formula nagyon hasonlít az 1Kor 15,3—5-éhez: „feltámadt... és megjelent Krisztus”. A két hitval-lás között csak az a különbség, hogy Lukács beszúrja az „ontosz” (valóban) szócskát. Ám ezt sem véletlenül teszi, mert emlékeztetni kíván a 24,11-re, ahol a tanítványok hitet-lenségéről értesülhetünk. De amit az üres sír képtelen volt megteremteni, azt most a fel-támadt Úr megvalósítja: „valóban”.

Az emmauszi perikópa egyértelművé teszi: nem az apostolok hite teremtette meg a feltámadásba vetett hitet, hanem fordítva: a feltámadt Krisztus, az Úr teremtette meg az apostolok hitét. „Maradj velünk” — kéri a tanítványok (Lk 24,29). „Veletek vagyok” (Mt 28,29) — válaszol Jézus a feltámadt Úr.

Jegyzetek: 1. *Szenczi Miklós—Szobotka Tibor—Katona Anna: Az angol irodalom története, Gondolat, Budapest, 1972. 249. o.* — 2. A perikópa szövegét *Pröhle Károly* fordításában idézem: Lásd: *Lukács evangéliuma, Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1991. 2. kiad.* Itt említtem, az elemzésben felhasználtam *Hermann Hendrickx* gondolatait és szempontjait. Lásd: *Ressurrection Narratives, Geoffrey Chapman, London, 1984. 66—68. o.* — 3. *Rainer Maria Rilke: Válogatott prózai művek, Budapest, 1990. 6. o.* — 4. *Tillmann J. A.: Szigetek és szemhatárok, Holnap Kiadó, Budapest, 1992. 60. o.*

Temesszentandrás Péter

„...EGYIKÜNKTŐL SINCS TÁVOL”

— Isten megtapasztalása életünk eseményeiben —

1. A téma időszerűsége. Karl Rahner ismert kijelentése, hogy „a jövő kereszténye vagy misztikus lesz, vagy egyáltalán nem lesz”, utal a keresztény hitmegvalósítás külső helyzetének változására: egyre kevesebb a hitet előmozdító társadalmi hatás. Ugyanakkor ebben az új helyzetben való eligazodás lehetőségét is jelzi a „misztika” szó, amely bár első hallásra a rendkívüli és különleges istenmegtapasztalást juttatja eszünkbe, az idézett összefüggésben az istenkapcsolat „normális”, és mindenki számára elérhető formáját jelöli. Eszerint misztikus minden keresztény, mert közvetlen kapcsolatban él Istennel, s kegyelmi képessége van arra, hogy egyéni élete és világi-társadalmi létezése minden mozzanatát az Istenhez való vonatkozásként értelmezze és élje meg.

Mivel ma már nem egy ún. „keresztény társadalomba” illeszkedünk bele, ahol a hit s a belőle fakadó magatartás a közéletben magától értetődik, ezért megnövekszik az egyéni döntés jelentősége. Egyre sürgetőbb annak megértése, hogy nem annyira külső parancsok korrekt megtartása vezet az üdvösségre, mint inkább az Istenhez tartozásunk megtapasztalásából fakadó, elkötelezett cselekvés. Az „Isten tetszése szerinti” élet lényege, hogy a léttel, a valósággal összhangban a jót cselekszem. Végülis keresztényként tulajdonképpen egyetlen feladatunk, hogy Isten gyermekeiként emberi létünknek megfelelően cselekedjünk. Hitünk akkor lesz egészséges (és ezért boldogító), ha Isten akarata nem úgy mutatkozik meg, mint valami kívülről ránk erőltetett önkényes előírás, hanem mint istengyermeki létünk belső törvényszerűsége, amelynek szívesen teszünk önként eleget.

Ha tehát Isten nem a valóság része, nem a valóság egy partikuláris tárgya, hanem mindent átfogó és betöltő transzcendens alapja, akkor a hit sem valósítható meg mintegy mellékesen, életünk más egyéb tevékenysége mellett, hanem mindent átható alapmagatartássá kell lennie.

A jelen írás az ilyen hitmegvalósításhoz akar támpontokat nyújtani. Ahhoz az ún. „szimbolikus” látásmódhoz segít, amely minden tárgyban, az élet minden területén, minden helyzetében és találkozásban felfogja Isten jelenlétét. „Ő ugyanis egyiküinktől sincs távol” (ApCsel 17,27).

Előljáróban felvillantjuk a mai kulturális-szellemi atmoszférát, amely megnehezíti számunkra a szimbolikus látásmód elsajátítását. Majd rámutatunk arra a döntő, tapasztalásunkat megelőző kegyelmi mozzanatra, amely a dolgok „áttetszőségét” lehetővé te-

szi: mielőtt mi keresnénk Istent, ő már előbb ténylegesen ránk talált. Ezután Jézus példázataiban a szimbolikus látásmód konkrét megvalósulásának mintáját tárjuk fel. Végül azt világítjuk meg, hogy milyen feltételeket kell nekünk, embereknek teljesítenünk ahhoz, hogy Isten az élet történéseiben megtapasztalható legyen számunkra.

2. Az istenmegtapasztalás mai szituációja. A jelen írás keretében néhány, témánk szempontjából fontos mozzanatra kívánunk szorítkozni. Napjaink „jól szervezett” társadalmában egyre kevésbé találkozhatunk egyéniségekkel; egyre több a „funkcionárius”, a „társadalmi szerepet játszó” ember, s így egyre kevesebbszer találkozunk a szabad emberi cselekedetekből fakadó személyes megnyilvánulásokkal. Ily módon nem könnyű a világot s benne az eseményeket egy végtelen, személyes Szeretet önkifejezéseként megtapasztalni, hiszen a mindennapokban nem erre a szemléletre hangolódunk rá.

A legtöbb megvásárolt cikk manapság futószalagon gyártott, gépek személytelen terméke. A tonnaszám kidobott és „hulladékként” összegyűjtött kenyér látványa például aligha tonnyá el azt az idősebbekre még jellemző felfogást, hogy a kenyér „élet”, az Isten mindennapi ajándéka, felénk forduló szeretetének szimbóluma, szentsége.

Egy amerikai tömegkommunikációs szakértő kimutatta, hogy a „modern” tévé-kultúra szinte kizárólagos kommunikációs modellje a „show”, vagyis minden információ lényegében a szórakoztatásra van kihegyezve, hogy az alapjában véve érdektelen és közömbös nézőt „megmozgassa”. A valóság sokak számára jelentéktelen és totális „peepshow”-vá züllik, amely csak annyiban jelentős, amennyiben élvezetet kínál. A valóság megtapasztalása végső soron személytelen történet, semmi nem olyan jelentős, hogy „szíven találjon”. Az ilyen fogyasztói módon észlelt valóság nem lesz át-látható, hiszen az anyagiaktól „megszállott ember” képtelen Isten szólítását meghallani, figyelmét a dolgokban megjelenő „tulajdonképpen” valóságra irányítani.

Közismert, hogy korunkban a természettudományos, matematikai-technikai gondolkodásmód uralja az egész kultúrát. A valósághoz való technikai-uralkodó jellegű közeledés nem teszi lehetővé, hogy a világban Isten adományát lássuk. Ha a létezőket instrumentalizálom, egy cél elérése érdekében eszközzé teszem, akkor már nem a teljes létét vettem figyelembe, hanem csak azokat a mozzanatokat, amelyek a céloom megvalósításához számomra fontosak.

A természettudományok által leírt törvényszerűségek mindig elvontak, hiszen a valóságnak csak egy adott szempontjára, ti. az állandóság, az azonosság mozzanatára figyelnek. Ezért, aki meg van győződve arról, hogy az egész valóságot abszolút, és a természettudományos értelemben vett törvényszerűség járja át, annak gondolkodási rendszerében a szabad és személyes, tehát az egyedi, az előre ki nem számítható megnyilatkozások nem illenek bele. Az ilyen nem várt újdonságot, hiszen az előre le nem vezethető mozzanatok a rendszer „áttörését” jelentenék, olyan „működési zavart” okoznak, amely mindenestül csak negative értékelendő. Természetesen a valóság matematikai leírása adott esetben hasznos lehet, de magát a valóságot matematikailag konstruálni tekinteni — egyoldalúság. A valóságban (a természetben) számlálható tárgyak vannak, de maga a valóság nem számszerű. Egy egyszerű példa jól szemlélteti ezt. Számtanilag négy alma könnyen elosztható négy gyermek között, a valóságban azonban adott esetben vita keletkezhet a gyerekek között, mert ízben, színben, méretben, látványban stb. erősen különböznek az almák.

Nem lehet feladatunk itt az abszolutizált természettudományos szemlélet egyoldalúságának részletes bírálata. Témánk szempontjából azonban annyit megjegyzünk, hogy az emberi értelem nemcsak konstruálni tud. Szellemünk aktivitása nem merül ki abban, hogy technikai módon „preparálja” a valóságot. Lényegi és döntő tevékenysége éppen az, hogy a valóságot nem torzíja el, hanem a maga másságában engedi megnyilvánulni. Egyedül a szellem az, amely eléggé rugalmas és erős ahhoz, hogy a tőle különböző valóságot mint különbözőt ragadja meg. Ez a sajátos szellemi aktivitás már utal arra a szeretetre, amelynek éppen az a lényege, hogy a másik személyt a maga teljes mivoltában,

tehát egyszeri, sajátos, megismételhetetlen valóságában ismeri el. Minél erőteljesebben érvényesül a szeretet a megismerésben, annál inkább vagyunk képesek a valóságot a maga sokféleségében és igazi mélységében felfogni.

Az istenmegtapasztalás szempontjából a számunkra sok tekintetben előnytelen korszak hatásait elmélyült reflexióval jelentős mértékben kivédhetjük. Van azonban egy döntő, ami reflexiónkat megelőző kegyelmi mozzanat, amely minden történelmi helyzetben megadja az elvi lehetőséget ahhoz, hogy a világot „Isten szentségének”, jelenléte kifejezésének észleljük, s így a valóság számunkra Istenre nyitottá, transzparenssé váljon.

3. Isten már előbb megragadott minket. Elméletileg minden keresztény tudja és vallja, hogy a világot Isten teremtette, ennek a gyakorlati jelentőségét azonban már kevesen szokták felismerni. Ha ugyanis a világ Istentől származik, az Ő adománya, akkor jelkaraktere van. Másszóval a világ „Isten szentsége”, hatalmának, szeretetének, belső létgazdagságának és életének külsővé vált, fogható-érzékelhető valósága. Ha maga a valóság Isten „szimbóluma”, akkor a világban minden Isten szabad tettének véges kifejeződése, s benne az ember szimbólumfelfogó képessége is. Vagyis mielőtt mi keresnénk az Istent, Ő már előbb megtalált minket! Ahogy Pál apostol kifejezi: „futok Krisztus után, hogy megragadjam őt, mert ő már előbb megragadott engem” (Fil 3,12). Az areopagoszi beszédben ezt úgy fogalmazza meg, hogy „benne élünk, mozgunk és létezzünk” (ApCsel 17,28).

A tulajdonképpeni probléma tehát nem is az, hogy vajon meg tudom-e találni Istent, fel tudom-e fedezni „nyomait” a világban, képes leszek-e „dekódolni” világbeli jelenlétének üzenetét, hanem, hogy Istentől való „megragadottságomat” elfogadom-e? Megválaszolom-e azt, hogy ő már felém fordult? Amikor Pál apostol a Rómaiaknak írt levelében ostromozza az emberi gonosztságot, mondván, hogy „Nincs mentség számukra; felismerték az Istent, nem dicsőítették őt, mint Istent” (Róm 1,21), akkor éppen azzal érvel, hogy Isten világban való felfedezése nem pusztán egy emberi lehetőség, hanem olyan tény, amelyet Isten már előzetesen megvalósított, s amely tényre adott választól függ az életünk.

A „semmiből való teremtés” azt jelenti, hogy Isten nem előzetesen már meglévő anyagból alkot, hanem az egész létet ő adja. Ily módon semmiféle külön eszközre nem szorul rá, hogy hatást gyakoroljon teremtményeire. Minden teremtett dolgot közvetlenül átjár, teremtő erejével létben tart. Nem kívülről közeledik hozzánk, hogy létünkön erőszakot tegyen, azt manipulálja. Isten a teremtett okoknak nincs mintegy „mellérendelve”, hanem ezek véges oksága éppen az ő hatása!

Mint látható, Isten felfedezése is kegyelem, de ezzel a kegyelemmel szabadon együtt kell működnünk. Nincs tehát az a kedvezőtlen korszak, amelynek hatásával ne tudnánk szembeszállni. A mi feladatunk és kötelességünk, hogy helyet engedjünk magunkban Isten „fényének”, „kinyissuk a szemünket és fülünket”, kiműveljük magunkban azokat a képességeket és készségeket, amelyek szükségesek Isten állandó jelenlétének befogadására. Jézus emberi keretek között megélt Fiú mivolta eme készség elmélyítését is jelentette: mindenben felfedezte az Atya jelenlétét, mindenből az ő üzenetét „olvastaki”. Jézus lelkülete — többek között — példázataiban tárul elénk. Ezek tanulmányozása ma is jól segíti a szimbolikus látásmód kialakítását ill. elmélyítését.

4. Jézus alapélménye: minden Istenről „beszél”. Jézus példázatai tulajdonképpen rövid elbeszélések. A történetekben azonban egy mélyebb valóság tárul fel: Isten jelenléte. Jézus példázatai „földszagúak”, „földhözragadtak”. A hasonlatok és képek kivétel nélkül korának galileai valóságából származnak. Szőlő és bor; csűr és ház a sziklán, a homokon; mustármag és tövis; kovász és gyom. Kincs, háló, elveszett drachma. Esküvői szokások, a családi élet formái, közös étkezés. Pélázataiban szerepelnek a gazdasági élet kemény realitásai: bér, örökösödés, adósság, vagyon. A mindennapi élet figurái: asszonyok, gazdag kereskedők; szolgák és tulajdonosok; utcanők és szűzek; munkások, pásztorok és földművesek. Egyszóval: egy valóságos társadalmi reális viszonyai jelennek meg teológiai kiindulópontként. Az istentapasztalat földi vonatkozásokban fogalmazódik meg.

Hallgatóit Jézus az ő mindennapi életükhöz kapcsolódó képekkel és fordulatokkal szólította meg. Ezekben akarta feltárni nekik, mi a tulajdonképpeni, az Istennel, az Atyával való közösség, amelyet „Isten országának” nevezett, s amelyet napról napra tapasztalt, megélt, megvalósított. — Az „Isten országa hasonlít...” a kovászhoz, kincshez, egy háléhoz stb. Természetesen nem definícióról van szó, hanem egy látásmódról. Az „Isten országa” nem kovász, kincs vagy háló, hanem az élet egy konkrét mozzanatában (pl. kovász, kincs, háló). Ő maga az Isten tárja fel önmagát, lesz megtapasztalhatóvá. A példázat egy eseményről, egy pillanatról szól, amelyben maga Isten cselekszik.

Az események, az egyes élettörténetek a dolgok Jézus látásmódjában példázattá lesznek. Istenhez mindig hazajöhetsz, *mint* a tékozló fiú, mert az Atya feltétlenül és mérhetetlenül szeret. Eltévedtél és elhagytad a nyáját (a közösséget), de Isten fölkeres és megtalál, *mint* a jó pásztor az elveszett bárányt. Magányos vagy, de Isten váratlanul és meglepően mégis jelen van, *mint* ahogy egyszer csak a földből előkerül az elrejtett kincs. A mindennapi életben mutatkozik meg Isten meglepő és felszabadító közelsége.

A példázatban „elrejtett” Isten „áttörí” a történetet, a magunk alkotta mindennapok kereteit, a dolgok megszokott menetét. Isten felforgatja a viszonyokat, fejtetőre állítja a világunkat: ami kicsi, nagyvá lesz; az eddig elveszett biztonságot talál; az utolsóból első lesz; a megvetett új méltóságot talál; az elnyomott felszabadul. Minden példázat a maga sajátos módján jelzi a „kairoszt”, a teljességet: láthatóvá, foghatóvá, tapasztalhatóvá, megélhetővé válik benne az új, szabad, boldogító élet Istennel. A példázatok mintegy mintaszerűen jelzik, hogy a hitben semmi olyant nem kívánnak tőlünk, ami ne volna integrálható az életünkbe. A mindennapok világa az istenmegtapasztalás valós „helye”! Isten „láthatóvá” lesz a *mi* reális történelmünkben, az élet példázatában. A példázatok mindennapi világa annak a képe, hogy Isten a *mi* világunkban és életünkben is cselekszik.

Természetesen, mivel „Isten többféleképpen és különböző módon szól” (Zsid 1,1) hozzánk, a fentiek — mutatis mutandis — érvényesek az üdvörténet minden eseményére (a prófétai szóra, a csodákra, a keresztre stb.). — Jézus (a Szentírás) példája azonban csak akkor lehet hatékony, ha ugyanaz a nyitottság és készség van meg bennünk, mint őbenne. A továbbiakban — a teljesség igénye nélkül — eme alapvető nyitottság néhány jellemzőjét mutatjuk meg.

5. Hogyan fedezhetjük fel Istent mindenben? Mint ahogy erről már szó volt, mindeneke előtt és döntően a szimbolikus látásmód elsajátításával, begyakorlásával. Ez azt jelenti, hogy a tárgyi valóságot egy személy — az Isten — önkifejezéseként, szabad ajándékként, az Isten jelenlétének szimbólumaként szemléljük.

A valósággal való ilyen kapcsolatteremtés fontos feltétele az elcsendesedés, a világtól való egészséges távolságtartás, a figyelem és elfogadás előnyben részesítése a világ technikai-praktikus kiaknázásával szemben. Amíg a dolgok túlságosan is betöltönek, lefoglalnak minket, addig aligha lesznek „áttetszővé”. Ha kritikátlanul hozzájuk tapadunk, ha kizárólag eszközként használjuk, akkor mintegy „elnyomjuk” azokat, s így nem tölthetik be azt a teremtésben nekik szánt szerepet, hogy általuk Istenhez jussunk.

A szimbolikus látásmód megvalósításának fontos előfeltétele a valóság egészére való belső ráirányultságunk. Figyelemre méltó belső tapasztalat, hogy csak az alacsonyabbrendű, a közvetlen-gyakorlati (pl. a biológiailag hasznos, kellemes) értékek esetében helyes, ha az értékeket a magunk számára kiaknázzuk. A magasabbrendű értékeket inkább önmagunkért kell igenelnünk, s mintegy magunkat ezeknek átadva megválaszolni. Amikor például az intellektuális értéket (az igazságot) befogadom (megismerem), nem az a lényeg, hogy én megismerem az igazságot, hanem az, hogy én megismerem az igazságot. Ugyanez érvényes az esztétikai értékekre is. A szépség megragadása az önátadás által valósul meg, s ennek lesz következménye, hogy a szépség megélése által magam is gazdagodom. Az etikai érték, az erény megvalósítása esetében is az a helyzet, hogy a másikat, az emberiséget személyes ön-értéke szerint elfogadom, s a jóakarátú szeretet által értékesnek ismerem el önálló létét. Ha szabadon megnyitom s átadom magamat az értéknek, éppen ezáltal magatartás-

mat az érték határozza meg. S mivel a valóság és az érték egybeesik (hiszen, ha a valóság értéktelen volna, akkor a teljes önkény lenne az értelmes magatartás), a szabad beleegyezéssel adott „értékválaszunk” mindig a teljesebb önmegvalósítás irányában áll.

Belátható tehát, hogy Istent csak akkor fedezhetjük fel a világban, ha a valóságot teljes mivoltában igeneljük. Ennek feltétele viszont a szabadság. A szabadság csak akkor lehetséges, ha a teljes létet megtapasztaljuk, ha a teljes lét horizontjában közelítjük meg a dolgokat. Amikor ugyanis egy adott — tetszőlegesen választott — leszűkített szempontból nézzük a dolgokat, azok egy szilárd, egyértelmű értékrangsorban helyezhetők el: a megadott szempontból az egyik egyértelműen jobb mint a másik. Az adott szempont szerint vagy ésszerűen (tehát szükségszerűen, s nem szabadon) a jobbat választom, vagy „vakkon” (s így megintcsak nem szabadon), találmokra „választok” s így tulajdonképpen nem is választok. A szabadság csak akkor lehetséges, ha törekvésünk nem lehatárolt szempontokra leszűkített. Lehatárolt, korlátozó „szempont” nélkül csak a lét teljessége (Isten) létezik. A szabadság tehát csak az akaratnak a lét teljességéhez való hozzárendeltsége alapján alapozható meg. Isten világában való felfedezéséhez nélkülözhetetlen az akarat végtelenre való nyitottságának aktualizálása, amit „elcsépel” szóval szeretetnek nevezünk. Csak aki szeretettel közeledik a dolgokhoz, az fedezi fel teljes, csorbítatlan valójukat s bennük Isten jelenlétét.

A szabad akaratnak a végtelenre való nyitottsága révén válik lehetővé minden tőlünk különböző valóság másságának elismerése. Különösen a másik személy megértéséhez nélkülözhetetlen a partner önállóságának elfogadása. Amikor például valakivel beszélgetek, csak akkor leszek képes az ő igazságát felfogni, ha mondandóját értelmesnek feltételezem, s egyáltalán hajlandó vagyok meghallgatni őt: belebocsátkozom kijelentésének tartalmába, és beszédét nem minősítem eleve értelmetlen hangzavarnak. Végülis egy személy kizárólag „kinyilatkoztatás” (szabad feltárukozás) útján közölheti önmagát, s magában a személy közlésében bennfoglaltan ott van az igény a meghallgatásra, az elismerésre, hiszen enélkül értelmetlen lenne a közlés. A másik önállóságának elismerése tehát az a minimum, amelynek alapján emberi érintkezés egyáltalán megvalósítható. Az emberi párbeszéd példája mutatja, hogy meg lehet tanulni s be lehet gyakorolni a szimbolikus látásmódot, amely testi-anyagi megnyilvánulásokban, magatartásformákban képes érzékelni az ezekben a szimbólumokban önmagát szabadon feltáru személyt.

Természetesen eddig csak az *emberi* közlés szimbolikus megértéséről volt szó. Aki azonban az emberi párbeszédben elsajátította ezt a látásmódot, az a legjobb úton van afelé, hogy az egész világot, benne minden dolgot, eseményt annak a Lénynek véges szimbólumaként fogja fel, aki mindezekben kinyilvánítja, feltárja magát. Aki mind gyakorlatilag, mind egzisztenciálisan képessé válik arra, hogy a világban belül minden anyagi és testi történést szellemi igazság „példázataként”, kifejezési „mezőjeként” észlelje, annál megvan a feltétel ahhoz, hogy az egész teremtést a Teremtő ajándékaként, szabad szeretetének kinyilatkoztatásaként értelmezze, s így végül is mindenben Istennel találkozzék.

Összefoglalásképpen tehát azt mondhatjuk, hogy ha szabadon elismerjük s megváltószóljuk az értékek „hívását”, akkor lesz számunkra a világ szimbólummá, s így lesz életünk minden történése transzparens egy „magasabb” Valóságra.

6. Befejezésül egy konkrét példa. Nemeshegyi Péter jezsuita atyától, az ázsiai kereszténység kiváló szakértőjétől ismerem a következő megtörtént esetet. A II. világháború után Nagasakiban egy 18 éves japán fiatalember a fejébe vette, hogy árván maradt testvéreinek hacsak deszkából is, de valamiféle hajlékot eszákából össze. Meg is szerezte a faanyagot, de szöghöz, amely akkor nagy hiánycikk volt Japánban, nem tudott hozzájutni. Ekkor hallotta, hogy a város határában lakik egy szalézi misszionárius, akinek van szöge. Kétségbeejtő helyzetében elhatározta, hogy ellopja a számára szükséges mennyiséget. Az egyik éjszaka be is hatolt a házba, azonban a sötétben nem vette észre, hogy a szalézi atya hálószobájába jutott. Az atya fel is ébredt, gyorsan felgyújtotta a villanyt, s

megkérdezte a hivatlan látogatótól, hogy mit keres ott? A rémült fiatalember bevallotta, hogy ő szöveget lopni jött, mert a házépítéshez szüksége van rá. Óriási meglepetésére a misszionárius atya nem adta őt rendőrkezre, hanem megajándékozta az áhított építőanyaggal. A történet vége: a japán fiatalember gyorsan felépítette testvéreinek a házat, aztán megkeresztelkedett és belépett a szalézi rendbe. — A történet nagyszerűen szemlélteti, hogyan válhat „áttetszővé” a világ számunkra egy teljesebb Valóság irányába. Igazolja, hogy a világ a jelenlegi, a bűn által rákényszerített, elmúlásra ítélt formájában is képes felragyogtatni az Isten jelenlétét. Ha tehát a világ „Isten szentségeként” tárul fel előttünk, akkor nincs az életnek olyan mozzanata, amelyben a hívó ember Istent ne találhatná meg. Egy szekularizált világban a hit ilyen megélése létkérdés számunkra.

Bárcsak megvalósulna a mi életünkben is mindaz, ami Celanoi Tamás Assisi Szent Ferencről ír: a dolgokba belevéselt jelek útján Ferenc mindenüvé követte szeretett Mesterét, s így mindent az Úr trónjához vezető lépcsőfokká tett.

Vasadi Péter

A KÉRDÉSEK KÉRDÉSE

az, hogy kicsoda az ember? Hogy valaki milyen, arról könnyebben adhatunk számot, mivel mindenkit látunk valamilyennek. De a „ki kicsoda” kérdés ontológiai, a létező lényegére mutat, s ebben, érezzük, tisztességesen csak bizonytalankodhatunk (többek között ezért sem ítélezhetünk). Ugyanakkor ez a főkérdés mind magunk, mind mások személyiségét illetően. Következésképpen az ember lényegét valami rajta túlfekvő magyarázza meg, mintha az ember leglényege nem volna más, mint valami vagy valaki felé való irányulás. Erre mondjuk azt, hogy az emberi személyiség titok. Hitünk, hittapasztalatunk szerint az emberi személyiség titka az istenemberi személyiség, Jézus Krisztus, aki önmagában még mélyebb titok. Istennek ember, embernek Isten, ha lehet ezt mondani. Különös, hogy a legmélyebb titkok külső megközelítésben a legnyilvánvalóbbak. Ám az Istenfia, a maga szeretetre épülő kis közösségében, ennek közepén föltörhetetlenül magányos. Magányosságának még sincs semmiféle keserű íze, sőt istenien tündököl ebben az emberi magányosságban, mivel épp istenien nem magányos: egy az Atyával, és ott ül a vállán a Szentlélek. Ugyanakkor minden emberi megszólalása kézenfekvően evilági, egyszerű, lényegre tapintó, baráti, mondhatnánk napi aktualitásokat is ismerő és értő, de — megfellebbezhetetlen. Nem bíróian az, nem fenyegetéssel megtámasztott fensőbbiség szól ki belőle, hanem a tovább már nem fokozható előrelátás és igazság, amely a szív jóságából veszi erejét, magyarul: nem tudunk semmi jobbat nála, nem lehet őt senkinek semmivel megelőznie. Amit élénk tár, az a legtöbb. Azaz, szeretettel mélyen átítatott.

Ki ez az ember? Most ne (a magunk előtt is gyanúra okot adó, netán automatikus) rajongással feleljünk, illetve ne csak most ne, sohase feleljünk ilyen fontos kérdésre rajongással. Megkockáztatom, egyáltalán ne rajongjunk. Minden rajongásban van valami leküzdhetetlen vagy le nem küzdött önszeretet (ha éppen nem önimádat...), amely élvezi a lélek belső, zavaros elömléseit, határátlépéseit s ugyanakkor (vagy épp ezért) nincs benne elég értelmi bátorság ahhoz, hogy fölmérje, összeállítsa és maga állítsa össze a felelős feleletet. Nézzük Pétert, a kegyelem idejében ingatag és tébláboló, de a döntő pillanatokban a belső hangban nem kételkedő tanítványt, a gyöngén erős embert, akinek mindig szüksége van az Úr felügyeletére, mit mond ő; látva a hihetetlen, ahogy előzönlí a bárkát az ezüstösen villogó haltömeg, ott, ahol emberileg kizárt volt a halfogás, leborul Jézus előtt és ezt mondja: — Menj el tőlem, Uram, mert bűnös ember vagyok! Ebben a mondatban a lényeg állítódik: a töredékessé, a rosszal szemben a teljesség, a jó, az én bűnösséggemmel

szemben a szent erő. De az én bűnösségem azért reménykeltő, mert fölismeri, hogy *te* viszont szent vagy. És ugyancsak Péter máskor Jézus kérdésére: Te az Isten Fia vagy, amit nem a test (szerinti értelem), hanem maga a szívben megszólaló Isten nyilatkoztat ki neki.

Ugyanaz az Isten, akit majd színről-színre látunk, most, a földi életben a hitben van jelen számunkra — írja Keresztes Szent János. S mivel a földi hit Jézus Krisztusban összegződik, benne, az ő személyében Istent láthatjuk: „Aki engem lát, látja az Atyát.” S milyen különös, hogy éppen Pilátus, ez a lélekben vak hatalmas az, aki az emberileg látható Atyára mondja: Íme, az Ember! Ez az ember olyan, hogy bár ismertsége, sőt elismertsége nőhet vagy csökkenhet a századok során, az egyetemes emberi lélek zenitjéről nem mozdul el. Fény- és erőforrás. Besugározza és élteni az embert, az ember művét, s amikor valami jóról beszélnek, rá gondolnak, ha nem is mondják ki a nevét. Ez a tény Jézus Krisztusnak úgy is hitelt ad, mint eszmének, célnak, ihletettségnek, az életben és az alkotásban elérhető tökéletesség fokának, érvnek, a lét alapját érintő kérdés- és felelet-láncolatnak, irányulásnak, sőt tudományos alapvetésnek és szókincsnek; ezeknek az általánosító megjegyzéseknek az egyház kétezer éves története és az evangéliumok adják az alapot anélkül, hogy húsvér és kenyér matériájú testének körvonalait elmosnánk.

Ellenkezőleg, az Istenember mindig paradox jellegű jelenlétének titka épp az, hogy leglelkibb kiterjedésének csúcán testben van, köztünk létében pedig isteni azonosságú. Jézus Krisztus úgy vezeti az ember köré a teremtett lét teljes, megnevezett és értelmezhető misztériumát, mint a kezesbárányok nem-evilági tekintetű nyáját. Valami félelmetes van abban, hogy közünk lehet hozzájuk. Nem a határtalan szeretet pedagógiája-e az, hogy miközben a titokkal szembesülünk, nem kell elhagynunk — holmi idealizmus sürgetésére — természetes emberi kereteinket, hanem épp ezek közt éljük át emberként a krisztusit. Jézus — annyi minden mellett — az emberiség csalhatatlan hőmérője is. Vészesen apadó emberségünk bajait jelzi, ha elhomályosodik a világban s bennünk a Krisztus-kép.

„KÖSZÖNÖM, HOGY MEGKÉRDEZTEK!”

Az 1992. 2. számunkhoz csatolt kérdőív értékelése

A TEOLÓGIA, mely évente négyszer jelenik meg négyezer példányban, tavaly ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. Jelentőségét kezdetben óriásira növelte, hogy az elmúlt rendszerben az ÚJ EMBER, a VIGILIA és a TEOLÓGIA mellett más katolikus folyóirat egészen a legutóbbi időkig nem jelenhetett meg. A Teológia megindulásától kezdve jelentős hiányokat pótolta és valós igényeket elégitett ki. Szakmai fórumot teremtett a papság és a hitük tanításában elmélyülni kívánó világiak számára, valamint a teológiai továbbképzésre, a katolikus szemléletű gondolatok fejtegetésére, lehetőséget nyújtott a katolikus hit őrzésére és továbbadására.

A Teológia egyes számainak legfontosabb írásait központi téma köré rendezi, alapvető kérdéseket igyekszik megközelíteni. Így foglalkoztunk többek között az élet értelmével, az ember halál utáni sorsával, a szerzetesrendek újjáéledésével, az ökumenizmus mai megítélésével, Isten és ember kapcsolatával stb. Az idei évtől — a tematikus formát megtartva — a szerkesztőség még nagyobb teret kíván szentelni a hitünkkel, egyházi életünkkel kapcsolatos aktuális és fontos kérdések ismertetésének, valamint elő szeretné segíteni, hogy a hazai teológusok folyóiratunkban publikálhassák az őket éppen foglalkoztató témáról írt tanulmányaikat. Mindez elsősorban a „Körkép” rovat bővülését jelenti.

Az eltelt 25 év során harmadik alkalommal fordultunk kérdőívvel Olvasóinkhoz. A hűségesebb Olvasó korábban és most is őszinte örömmel, szerető bírálattal fogalmazta meg a feltett kérdésekre válaszait. „Köszönöm, hogy megkérdeztek!” — írták többen is.

Ez alkalommal azután érdeklődtünk, ki, mióta olvassa a Teológiát és miért? Megkérdeztük, vajon kinek szól a Teológia, és az Olvasónak miben van segítségére? Kértük, minősítsék a lap tartalmát, az írások olvashatóságát, a borítólapp kivitelezését. Tudakozódtunk aziránt is, Olvasóink hogyan fogadnának egy esetleges címváltozást és mindjárt fölkináltunk három lehetséges változatot. Végezetül vártuk az egyénien megfogalmazott vélemény-nyilvánítást is. Sokan tiszteltek meg bennünket gondolataik, javaslataik papírra vetésével. Köszönjük szépen.

A kérdőívet visszaküldők 60%-a világi hívő, 40% pedig egyházi szolgálatban áll. Ez utóbbiak: lelkészek, plébánosok, kántorok, hitoktatók, néhány teológiai hallgató, egy újmisési és egyetlen szerzetes nővér. A többség 5 évnél régebben olvassa a Teológiát: 65%. Sokan megírták, hogy kezdettől — vagyis 25 éve! — olvassák a lapot, van, aki 20-24 éve, illetve több mint 10 éve járhatja, illetve veszi. Ezekre az Olvasókra különös szeretettel gondolunk, őket nagy tisztelettel köszöntjük.

Maradjon-e a cím: Teológia?

Ne változtassanak — írta	63%,
változtassanak — így	27%,
mindegy — hagyta ránk	10%.

A Teológia 25 éve megszokott és megszeretett cím, mely kitűnően tükrözi a lap tartalmát, azoknak, akik már ismerik azt. Másokban azonban könnyen keltheti valamiféle elvont tudomány képzetét, melyet — ahogyan egyik olvasónk megfogalmazta — csak „papok és vájtfülűek” érthetnek meg, akiknek legalább alapfokúak a hittudományi ismereteik. „A 'Teológia' szó a legtöbb embernek azt jelenti, hogy ő ebből nem sokat értene.” — írta valaki más. Ezt a véleményt többen is osztották. Az is előfordult, hogy nagy forgalmú könyvesboltok ezzel az indokkal tagadták meg lapunk terjesztését.

Mi azonban nyitni szeretnénk, újabb és újabb olvasókat kívánunk elérni. Nem azért, mintha nem volna már eddig is megfelelő számú, ragaszkodó 'fogyasztónk'. „Evilág-túlvilág” című számunk például rövid idő alatt elfogyott. Azt gondoljuk, van mondanivalónk minden jóakarátú, nyitott gondolkodású, az értékeket igénylő és megbecsülő barátunk számára, legyen bár teológiailag alaposan vagy kevésbé művelt, az egyházban tevékeny, esetleg kereső vagy éppen távolálló.

A javaslatok többségét figyelembevéve, a Kiadóval történt megbeszélés alapján szerkesztőségünk úgy döntött, hogy a Teológia címet megtartja.

	kitűnő	jó	közepes	megváltoztatnám
Tartalom	32%	59%	5%	4%
Olvashatóság	10%	71%	10%	9%
Borítólapp	15%	62%	11%	12%

A lap tartalmát legtöbbször 'jó'-nak minősítették és mindössze 4% változtatná meg. Egyikük, egy tanár így ír: „A lapot általában véve jónak és hasznosnak tartom, csak nem látom az igazi összefüggést a címe — Teológia — és a tartalma között. Nem ilyenek gondolok el egy teológiai folyóiratot. Vagy változtassák meg a címét, vagy ha marad a cím, akkor kapjon szót a tudományos teológia, a szisztematikus szempontok is.” Egy újságíró éppen a gyakorlati részt hiányolja: „Elgondolkoztató, kiváló írásokban bővelkedik. Minden számban van olyan tanulmány, melyet ismeretközlő mivolta miatt többször is elolvasok. De több gyakorlati tapasztalatot szívesen látnék.” „Több élet, kevesebb teológia!” — hangzik egy tömör javaslat. Sajnos, lehetetlen minden igényt maradéktalanul kielégíteni.

A vélemények túlnyomó többsége dicséret, ami nagyon jól esik, különösen, ha olyasvalaki írja, aki 25 éve olvassa és szereti a Teológiát. „A lapot elindulása óta járatom, illet-

ve olvasom és igen jónak tartom. Örömmel venném, ha az eddigiek szellemében szerkesztenék továbbra is." (H. A. orvos). „A krisztusi hit és élet dolgaiban nagyon színvonalas eligazítást ad, maradjon is ilyen!" (M. R. nyugdíjas mérnök): „Számomra kitűnő, mivel essentialis." — írja L. Zs. vállalkozó. „Ezen az úton haladjanak tovább!... Kedves lapjaim egyike." — fogalmaz K. E. nyugalmazott gyógypedagógus, aki szintén 1975 óta olvasónk. Köszönjük hűségét. A betűnagyságot, sorsúrúságot érintő kritikákat megszívleljük és „levegősebb" tördeléssel igyekszünk olvashatóbbá válni.

„Mint vallását gyakorló keresztény ember csak felsőfokon tudom dicsérni ezt a nivós folyóiratot, mely fő lelkiolvasmányaim közé tartozik. Különösképpen szeretem Szennay András írásait, aki... könnyed és tiszta megfogalmazásával rendkívül érthetően, élvezetesen igazít el a teológiai kérdések tisztázásában." (T. K. nyugalmazott gazdasági ig. h.).

Talán szerénytelenségnek tűnik, hogy saját főszerkesztőnket dicsérő szavakat is 'beszerkesztünk', de nem T. K. az egyetlen, aki elismerően említi őt: „Szívesen olvasom többek között Gál Ferenc, Szennay András, Tomka Miklós és Széll Margit írásait — írja P. J., aki bírál is. — Legutóbb Tomka Miklós írásával egyáltalán nem értettem egyet. Igenis a lelkipásztoroknak minél több embert — ha lehet — személyesen kell megszólítaniuk. Ragadjanak meg minden alkalmat, hogy legalább egy köszönés, egy kézfogás erejéig személyesen találkozhassanak velünk." Hasonlót sürget K. N. plébános is: „A lelkipásztorok és a hívek kapcsolatáról szeretnék többet olvasni."

Teológiát — érthetően!

A 48 éves „pusztai vándorlást" mindnyájan megsínylettük. Óriási az értékválság. A Teológia, ahogyan a nehéz időkben, ma is a keresztény értékek felmutatásával őrzi meg időszerűségét. Szándéka szerint a katolikus tanítást tárja az Olvasó elé és igyekszik gyakorlati lelkipásztori segítséget nyújtani. A levelek tanúsága szerint mindkettőre nagy az igény. „Számomra a 'Lelkipásztori kérdések' rovat a legkedvesebb. Ezt bővíteném. Örülnék, ha a magyar egyház megújulásáról, ennek lehetséges útjairól, útkereséseiről, kudarcokról és sikerekről olvashatnék. Szívesen megismernék egy-egy jól működő plébániát, lelkiségi mozgalmat is" (V. J.). A személyes tanúságtétel erejében bizik B. F. ny. varrómunkás: „Néha bemutatnának egy-egy lelkiatyát, miként hívta őt Isten szolgálatára és meg tudja-e élni azt az életformát, melyet a mennyei Atya vár tőle?"

H. G. nyugdíjas kifogásolja, hogy bizonyos cikkeiben sok az idegen szó, melyet nem mindenki ért meg. 'Elretentő' példával illusztrál: „...kozmosz konstelláció determinizmusával..." Kifogásol U. I. állandó diakónus is: „Szerintem erőltetett a központi téma. Vannak ugyan előnyei, de sokszor örülnék a nagyobb választéknak, különösen amikor a témaválasztás nem egyezik elképzeléseimmel, egyéni érdeklődésemmel." „Tartsák meg a tematikus szerkesztést!" — mondják mások. V. I. irodalmi muzeológus: „Jónak tartom a tematikus szerkesztést! — írja és hozzáteszi — A többi folyóirattal (Vigilia, Távatok, Jel stb.) tisztázni kellene a profil-megosztást, hogy ne legyen konkurrenca közöttük." Nem hisszük, hogy ettől tartanunk kellene. Különben is az egészséges vetélkedés elsősorban az Olvasók érdekeit szolgálja.

„Minden számban találok legalább két cikket, melyet érdemes másnak is megmutatnom. A fordítások pedig emelik a színvonalat" — írja M. M. teológiai tanár. Jó minőségű fordításokat, Karl Rahner, Henri de Lubac vagy Teilhard de Chardin egy-egy írását sokan olvasnák szívesen. Igényként jelentkezik, hogy foglalkozzunk a II. Vatikáni zsinattal, a zsinati megújulás szellemiségével: „Szeretném, ha a lap jobban tükrözné a II. Vatikáni zsinat életre váltásának lehetőségét" — fordul hozzánk L. K. nyugdíjas, aki 24 éve olvasónk. A zsinati eredmények mellett az újraevangelizálás iránt is nagyfokú az érdeklődés. „Úgy legyen progresszív, hogy őrzi az értékeket. Minden számban legyen olyan írás, amely az újraevangelizálásban segít, az értelmiségiek számára is érthető, teológiai szaktudás nélkül is fölfogható, a nem gyakorló hívő számára is" (B. B. lelkész).

kérés számos érkezett. Rajtunk nem múlik! Ha kedves Olvasóink továbbra is megtisztelnek bennünket leveleikkel, évente egyszer köztünk ezekből egy csokorra valót. Jólesik az olyan vélemény, mely nem bírál, nem kér, csak dicsér: „A lapot elindulása óta járatom, illetve olvasom. Igen jónak tartom. Örömmel venném, ha továbbra is az eddigiek szellemében szerkesztenék (H. A. orvos). „A Teológia nagyon jól betölti küldetését. Lelkiéletünket erősíti, egyaránt szól minden hívőhöz, nem csupán papokhoz és szerzetesekhez. Nem szükséges külön kívánságokkal előállni, hiszen a szerkesztőség mindent megtesz, hogy nívós, korszerű, tudományos folyóirat legyen a Teológia. Isten áldja meg az egész életüket és minden munkájukat” (nyugalmazott műszaki tisztviselő). Nagyon örülünk e szavaknak is és megigérjük, hogy a jövőben is mindent megteszünk, hogy a következő 25 évben se okozzunk csalódást.

Köszönjük, hogy válaszoltak! Köszönjük, hogy olvassák a Teológiát!

Z. Á.

AZ ÓSZÖVETSÉGI VÁLASZTOTT NÉP az „erős” Isten után vágyakozott. Abban bízott, aki elhárít minden bajt, legyőzi a gonoszokat, megbünteti az ellenséget. És mi történt? Megjelent egy gyermek. Egy kisgyermek, aki szerény egyszerűségben növekedett Isten és emberek előtt. Nem élt isteni hatalmával; amikor a názáreti ács házában a mindennapi kenyérért dolgozott. egyszerű és szegény maradt később is, nem kereste a hatalmasok barátságát, nem akart senkin uralkodni. Nem tett szíre-szóra, fölöslegesen csodákat, melyeket szívesen láttak, talán meg is tapsoltak volna. Vállalt számtalan megpróbáltatást, éhezést, fáradtságot. Mint igaz ember állt bírái elé, nem akarta, hogy angyalok jöjjenek segítségére. Alávetette magát az ítéletnek, vállára vette bitófáját, a keresztet. Könnyek közt ment fel a Kóponya-hegyre, hogy ott megfeszítsék. Mégis: Isten volt. nem vágyaink és álmaink „erős és hatalmas” Istene. Egészen más: az ember Jézus, a közénk jött Istenember.

A GYERMEKET JÉZUSNAK nevezték. Isten volt — emberi testben. Az Emberfia és az Isten Fia. Jézus egyetlen személy — két természettel. Jézus a köztünk élő, közel lévő Isten. Jézus a Mester és a Szolga. Amit emberként tett: norma és igazság. Evangéliuma, isteni és egyben emberi üzenete: a szeretet.

JÉZUS — MAGA A TITOK. Benne Isten végtelen emberszeretete jött közénk és lakott köztünk. E köztünk-lakás misztériuma különösen két helyen, Betlehemben és a Golgotán tárul elénk. Jézus — talán szabad így fogalmazni — sohasem volt olyannyira ember mint Betlehemben és a Golgotán. Tehetetlen kisgyermek és szenvedő, megalázott férfi. Az ember teremtményi és bűnös voltának két szomorú örökségét vette magára: a kiszolgáltatottságot és a gyötrelmes szenvedést.

Jézus egészen az ember mellé állt. Odaállt a szükségét szenvedő, kínokkal gyötört ember mellé. Ezerféle eszköze lett volna, hogy segítsen az emberen, mégis, a legkeményebb, legradikálisabb utat választotta. Hasonlóvá lett hozzánk mindenben — a bűnt kivéve.

Carlo Carretto

MEDITÁCIÓ

Barlay Ö. Szabolcs

JÉZUS AGÓNIAJA ÉS A MI AGÓNIÁNK

Getszemáni óráink

Bizonyára nem lesz felesleges, ha rövid felvilágosítást nyújtok magáról az agónia szóról. A fogalom eredetileg ugyanis nem csupán a haláltusát jelentette, — sőt elsősorban nem arra vonatkozott. A görög *agon* versenyt jelentett. Ha zenei vagy színművészeti, drámai versengésről volt szó, azt az odeumban, ha atlétikai versenyben mérkőztek, azt a stadionban rendezték. Az agonok rendezőinek, bíróinak agonotéta volt a nevük. Rómában a császárok idejében közkedvelt ünnepek sorozataként volt ismeretes és Agon Capitolinus névvel illették. Nérótól kezdve négyévenként állandósult. A szertartást végző pap megkérdezte az ünneplő tömegtől: „agone?” Vagyis „elővezessem a kost?”

Mivel az agónia bármelyik fajtája szervesen kapcsolódott a kemény, olykor élethalálharcot követelő küzdelemhez, ezért orvosok is átvették a kifejezést, amikor a beteg vívódik a halállal. Ma már csak ilyen értelmezés forog a köztudatban. Vajon ismeri-e a Biblia az agont, és ha igen, mit ért azon? A részletezés helyett most elegendő lesz, ha Pál apostol kedvenc analógiáira utalok. Mivel Jézus kortársai jól ismerték a híres várost, Korintuszt, érthető, hogy számukra a közeli iszmoszi sportversenyekre való utalás teljesen világos volt. Pál apostol épp a korintusi keresztények előtt hivatkozik az iszmoszi stadion atlétikai versenyeire, gondolva a lelki küzdelmekre, szellemi agonokra. Amikor így beszélt, mindenki értette, hogy mire céloz: „Én is futok, de nem céltalanul. Mérem az ökölcsapásokat, de nem csak levegőt csapkodva, hanem sanyargatom és rabságba vetem testemet” (1Kor 9,26). De ezt nem csak magától követeli meg, hanem minden kereszténytől, tőlünk is. „Nem tudjátok, hogy a pályán versenyzők mind futnak ugyan, de a díjat csak egy nyeri el? Úgy fussatok, hogy elnyerjétek!” Közismert, hogy az igazi sportolók, különösen az olimpiai küzdők igen kemény aszkézist vállaltak, testi-lelki síkon egyaránt. Ha tehát ők, az evilági babérok megszerzéséért képesek erre, mennyivel inkább kötelezi ez a keresztényeket! „A küzdők valamennyien megtartóztató életet élnek minden tekintetben. Azok, hogy hervadó babért kapjanak, mi azért, hogy hervadhatatlant.” (9,24).

A második korintusi levélben folytatja az analógiát, rámutatva a különbségre: küzdelmünk, agóniánk nem földi, épen ezért a célunk is más. „Igaz ugyan, hogy testben élünk, de nem a test szerint harcolunk. És harci fegyvereink sem földiek, hanem isteni erejűek” (2Kor 10,3).

Ezek ismeretében az agón, az agónia bibliai fogalmát is vegyük figyelembe. Mindenképpen ez jut eszébe a kedves tanítványnak, Timóteusznak, amikor mestere, Pál apostol így figyelmezteti: „Vívj meg a hit jó harcát” (1Tim 6,12), — mint ahogyan ő is ezt tette: „En ugyanis nemsokára áldozatul esem, — a jó harcot megharcoltam, a pályát végigfuttottam, a hitet megtartottam. Készen vár az igaz élet koronája” (2Tim 4,7).

Mostani témánk, vagyis Jézus agóniája bennünk, lényegét tekintve rokon mindazzal, amit eddig az agónia testi-szellemi-orvosi jelentésével kapcsolatban elmondtunk. Az Úr Jézus ugyanis vitathatatlanul küzdelmet, agont követel azoktól, akik őt követni akarják és vele együtt haladni kívánnak. Az Evangélium, más néven, (Erasmus kifejezését hasz-

nálva) a *Philosophia Christi*, egyértelműen hangoztatja a nagyobb szellemi, kegyelmi értékek érdekében végzett aszkézist, önfegyelmet, kemény lemondást, sőt az üldözés vállalását. De Jézus ugyanakkor azt is megígéri, hogy ebben a szünet nélküli küzdelemben nem hagy el minket: „Ne féljete, én veletek maradok.” Amikor tehát előre megmondja, hogy folytonos küzdelemben, szenvedésben, agónban lesz részünk, biztosít arról, hogy segít a győzelem kivívásában is: „Bízzatok, én legyőztem a világot” (Jn 17,33). Éppen azért „örömhír” az Evangélium, mert a mi agóniánknak más dimenziója van. Küzdelmeink nem értelmetlenek. Elmélkedéseinknek éppen ezért nem az a célja, hogy a *Passio* egyes epizódjai felett gondolkodva mélyen megrendüljünk, hanem túl ezen, igyekezzünk megérteni a krisztusi agónia természetfeletti dimenzióit is! Mert Jézus agóniája nem öncélú szenvedés, hanem megváltásunkért vállalt drámai küzdelem a végső cél, a győzelem biztos tudatában. Olyan mint a Csíksomlyói Passió: kozmikus távlatú. Közben ugyanis a *Vexilla regis* akkordjai és az *Allelúja* szól, a kórus megérteti a nézőkkel, hogy olyan agónon vesznek részt, melyen „királyi zászlók lobognak, fénylik titka keresztfának. Mint az élet megöletett, halálával nyert életet.”

Amikor tehát Jézus agóniáját szemlélem, Húsvét pirkadó horizontjának kontúrjait is látnom kell. A Jézussal együtt szenvedők ezt a kereszt misztikájának nevezik.

Ilyen ismeretek és gondolatok birtokában lépünk be Jézusunkkal és a tizenegy fáradt apostollal a Kidron patak keleti oldalán található Getszemáni kertbe. Az elnevezés utal az olajfákra és az azokról leszedett olajbogyók sajtolására. A hagyomány szerint az egyik ismerős olajsajtólónak a kertjében kívánta az Úr Jézus eltölteni barátaival, apostolaival ezt a nagycsütörtöki éjszakát. Közülük nyolcan egy csoportot alkotva beszélgettek, majd gyorsan elaludtak. Hármat: Pétert, Jánost és Jakabot azonban, mint legbennfentesebb barátait egy kőhajtásnyira odébb ültette le. Nyugtalan volt. Eljött az az óra, amiről annyiszor beszélt, amelynek körülményeit és pontos dátumát csak ő tudta és az Atya. Ennek a titokzatos órának biztos jelei vannak. Az egyik az, hogy a tizenkettőből egy nincs közöttük, — épp az, akinek néhány órával ezelőtt a vacsora közben azt a bizonyos falat kenyeret nyújtotta: karióti Júdás, Simon fia. „A falat után mindjárt belészállt a sátán. Jézus csak ennyit mondott: Tedd meg hamarosan, amit tenni akarsz!” (Jn 13,27). Mindaz, ami ezt követően történt, a többi tizenegy számára akkor még ismeretlen volt, — egyedül Jézus tudta. Ezzel kezdődött el az a Getszemáni agónia, melyről mindegyik evangélium beszámol, de egyik sem olyan részletesen, mint Lukács, az orvos. Ő az első, aki a keresztény agónia anatómiáját szavakba tudta foglalni.

Az evangéliumi beszámoló alapján elénk tárul a nagycsütörtöki éjszakai dráma. mi történik itt Jézussal? Szánalomra méltóan gyötördik. eddig senki sem látta őt ilyen földhöz verten. A máskor nyugodt Mester most feltűnően nyugtalan: felkel, majd ismét visszamegy arra a helyre, ahol imádkozott. Máskor szeretett egyedül imádkozni, — most mintha terhére lenne az egyedüllét — minduntalan felkeresi a közelben bóbiskoló barátait, és kéri őket, hogy foglalkozzanak övele. Sőt, szemükre hányja tapintatlanságukat: „Szemére vetette Péternek: Még egy órát sem tudtok velem virrasztani?”...

Ez a dráma külső kerete. De minden eseménynek, a nagycsütörtöknek is van belső, lelki történése. A külsőt látni lehet, a belsőt csupán kérdések, feltételezések alapján tudjuk megközelíteni.

Ha nem „alszunk”, ha együtt éljük át Jézussal ezt az órát, akkor rájövünk arra, hogy az emberi személyiség legbensőbb titkához, a döntés misztériumához érkeztünk el. Az evangélium betekintést nyújt abba a rettenetes belső harcba, pattanásig dübörgő feszültségbe, ami Jézus agóniáját okozta. Nem kisebb dologról van szó, mint emberi mivoltának, szabadságának, független szuverén szellemének önkéntes felajánlásáról. Az Úr Jézus átélte, hogy lehetősége van Igent, vagy Nemet mondani mindarra, ami a következő órákban történni fog: „Aztán odébb ment és térdre borulva imádkozott: Atyám, ha aka-

rod, kerüljön el ez a kehely" (Lk 22,41). „Abba, Atyám, te mindent megtehetsz. Vedd el tőlem ezt a kelyhet! De ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogyan Te" (Mk 14,36). A szabadakarat misztériumát sehol jobban nem szemlélhetjük, mint a Getszemáni kertben vívódó Jézus párbeszédében. Saját akaratának az Atya akaratával történő egyeztetése isteni dilemmaként tárul elénk. Lényegét tekintve éppen ebben rejlik Jézus és mindannyiunk lelkitusája, agóniája. Felvonul megegyeszer, utoljára lelki szeme, öntudata előtt a választás lehetősége: vállalja-e itt, ezen az éjszakán a megváltásnak ezt a formáját, vagyis a keresztáldozatot, vagy kérje az Atyát, hogy másítsa meg döntését és engedje meg, hogy a Kálvária helyett mást válasszon.

* * *

Vállalni a döntést! Igent mondani és számolni a következményekkel. Ez keresztény mi voltunk fundamentuma. És itt most elérteztünk saját problémánkhoz. Hiszen ez az a pont, ez az a sarkkötő, amelyen az elmúlt évtizedek folyamán annyian elvéreztünk. Tudatosan leszoktatták népünket a fontolgatás és a döntés felelősségéről. Helyette azt néztük, hogy miként viselkedik a másik. Úsztunk az árral és megvártuk, hogy mit mond és hogyan cselekszik a másik. Megrokkant a gerincünk, azt kérdeztük, hogy miért épp én legyek különb a másikkál... „Nem éri meg!” Vagyis nem vállaljuk a jézusi agóniát-küzdelmet. Se nem imádkozunk, se nem virrasztunk Jézussal. Magára hagyjuk Mesterünket a getszemáni éjszakában.

Csak hogy akarva-nem akarva, előbb vagy utóbb utolér minket is, mindenkit ez az óra! Vagyis a döntés ideje. Nem kerülhetik ki a fiatalok sem az erkölcsi normák elfogadásának vagy levetésének kötelezettségét. És minden megfogant élet felett igent vagy nemet, életet vagy halált kiáltanak az édesanyák, apák, de még az orvosok és a politikusok is. És választani kell a férfiaknak is, hogy a becsület vagy a karrierizmus mellett döntenek!? És százezreket állít döntés elé az itthonmaradás kockázata vagy a kivándorlás álcázott délibábja. Karrier vagy karakter? A kérdés mindig ugyanaz: mit tegyek? Ez a Getszemáni óra agóniájának drámája. És mindannyian tudjuk, érezzük, hogy sorsunk forgó kockán: válaszolj és kimondtad sorsodat!

A lélek nagy harca ez, combattimento dello spirito! És a viaskodás oly szorongást okozhat, hogy verejtéket sajtol ki ereinkből. A test és a lélek egymásra utaltsága, szümbiózisa miatt elválaszthatatlan bennünk a szellemi és a fizikai gyöttrődés. A lelkelemző zsenialitással így foglalja szavakba ezt az alig megfogalmazható gyöttrődést: „A lélek számára nem jön vigasztalás sem a mennyből, ahol még nem lakik, — sem a földről, amelytől már elszakadt.” Nem más ez, mint variációja annak a felkiáltásnak, mely Jézus ajkát sebezte véresre a Getszemáni agónia perceiben: „Szomorú az én lelkem mindhalálig” (Mt 26,38).

Örök emberi sors ez! Mindannyian ismerjük. És nemcsak a bűnösök, de a szentek is, a misztikusok is. Ávilai Teréz a lélek sötét éjszakájának nevezi azt az állapotot, amikor istenkereső lelkünk elbizonytalanodik, és megrémülünk attól a félelemtől, hogy elhagyott az Isten. Az egyedüllét, a magány „halálfélelme” ez. Lélekelemző zsenialitással így foglalja szavakba ezt az alig megfogalmazható gyöttrődést: „A lélek számára nem jön vigasztalás sem a mennyből, ahol még nem lakik, — sem a földről, amelytől már elszakadt.” Nem más ez, mint variációja annak a felkiáltásnak, mely Jézus ajkát sebezte véresre a Getszemáni agónia perceiben: „Szomorú az én lelkem mindhalálig” (Mt 26,38).

* * *

Van-e kiút, van-e megoldás ebből a feloldhatatlannak tűnő testi-lelki szorongásból, pszichofizikai görcsből? A választ megtaláljuk az Evangéliumban. Közelítsük meg a hold fényében térdre boruló Jézust, és tegyük azt, amit Ő.

Amikor rádöbben arra, hogy teljesen és végérvényesen magára maradt, hogy sem barátja nem vizsgálja, sem más emberi segítségére nem számíthat, akkor újból és újból az Atyához fordul: megszólítja, kérdezi, beszél vele. Szeretné megtudni, hogy mi az Isten

szándéka mindazzal, ami itt körülötte, vele és benne történik. A „miért hagytál el engem” kérdés már itt elkezdődik, de nem lázadva, hanem az alázatnak abban a tudatában, mely végig kielemezhető Jézusunk magatartásában, és amelyet így lehetne megfogalmazni: „hol már ember nem segíthet, a Te erőd nem török meg”. Ezért nem esik kétségbe. Ezért talál megoldást az egyre mélyebb imádságban: „...és még buzgóbban imádkozott...” (Lk 22,44).

A kétségbeesés helyett imádkoznunk kell nekünk is saját agóniánk órájában, hogy választ próbáljunk kapni az Atyától: mi a szándéka velünk? Ugyanazokat a szavakat mondhatjuk, melyekkel Jézus fordult újból és újból az Atyához, — és kérhetjük, hogy ha nincs más lehetőség, ha „ki kell üríteni a szenvedés kelyhét”, akkor adjon lelkiert. És ezt mi is megkapjuk, úgy, ahogy Jézus agóniájánál is történt: „Megjelent neki az égből egy angyal és megerősítette” (Lk 22,43).

Ez a megerősítés nemcsak ideig-óráig tartott és nem csak jelképesen értendő. Feltűnő változás állott be az Úr Jézus magatartásában. Félelmét le tudta győzni, győtrődés helyett olyan elszántság vett erőt rajta, hogy meglepte az alvásukból feliasztott tanítványokat, de a letartóztató különítmény tagjait is. Ha magyarázatot keresünk arra az isteni nyugalomra, arra a fenséget árasztó méltóságra, mellyel bírái, kínzói és halálát követelő ellenségei előtt állt, akkor a getszemáni agónia eme jelenetéhez kell visszatérnünk, az égből kapott isteni megerősítés tényéhez. Méltósággal viselt magatartása, isteni nyugalma felbőszítette Pilátust is, aki képtelen volt megérteni, hogy Jézus, akit ő maga is ártatlannak ítélt, miért hallgat és miért nem válaszol, miért nem védekezik? „Nem felelsz semmit sem? Nézd, mi mindennel vádolnak!” (Mk 15,5). — Az emberek legtöbbje a szenvedés óráiban elveszti önuralmát, ennek következtében kivetkőzik önmagából. Agóniáink idején mérhetjük le karakterünk valódi fajsúlyát. Éppen ennek fényében kell szemlélünk az Úr Jézus minden elképzelést felülmúló, méltóságteljes viselkedését a passió alatt. Még hóhérai is megkövülve figyelték. „Amikor a százados, aki szemben állt vele, látta, hogyan lehelte ki a lelkét, kijelentette: Ez az ember valóban az Isten Fia volt” (Mk 15,39).

URUNK JÉZUSUNK,

Tudom, hogy éppúgy viselkedem a Getszemáni kertben történtek idején, mint apostolaid. Mégis kérek, hogy követni tudjalak, amikor imádkozni és virrasztani hívsz szenvedéseim óráiban. Ne engedd, hogy kétségbeessek. Erősíts meg kegyelmeddel, hogy én is el tudjam fogadni az Atya akaratát és Téged követve, példád nyomán keresztényhez illően viseljem megpróbáltatásaim keresztjét. Amen.

(Részlet, a szerzőnek a BENCÉS KIADÓNÁL megjelenő könyvéből.)

Szerkesztőségünk mindenekelőtt azokkal a kéziratokkal foglalkozik, melyeket a közreműködő szerzők felkérésre írnak. Az önként jelentkezőktől kérjük, hogy tervezett írásait, illetőleg azok vázlatát a jelzett határidők előtt ÖT HÓNAPPAL sziveskedjenek a szerkesztőségbe eljuttatni.

„HOZZÁNK HASONLÓAN MINDENBEN KÍSÉRTÉST SZENVEDETT” (ZSID 4,15)

Isten Jézus Krisztusban valóban „Emmanuel” lett: Velünk az Isten. Életünk sötét éjszakáin mégis feltör bennünk a kérdés, meddig vállalt Isten minket Krisztusban? Van-e valami életünkben, amit nem vállalt magára. Nincs. A keresztény hit egyik alapvető állítása ez. Ha azonban az állítás minden következményét végig gondolnánk, a szeretet rémületével gyakran megtorpannánk a nagy misztérium előtt. — A megtestesülés mélységeit ebben az életben nem tudjuk felfogni, de egyre jobban törekszünk rá. Emberi létünk egyik legmegrendítőbb ténye a megkísértettség állapota. Jézus „hosszú hasonlóan mindenben kísértést szenvedett”. Nemcsak az emberi tökéletességet, hanem gyengeségeinket is magára vállalta. Jézus megkísértetése minden emberi mértéket felülmúló kísértés volt. A sötétség hatalma addig csak sejtette, hogy Jézus Isten Szentje és hogy az Ő döntésén múlik minden.

Hogy jobban szemléljük az emberi megkísértetés és Urunk megkísértetése közötti összefüggést, önmagunkat Illés prófétához hasonlítjuk (lásd 1Királyok könyve 18,20-46 és 19,1-8. szövegét.). Illés és Jézus párhuzamát vezetjük végig Lukács evangélista mód- szerével. Ő az, aki Illés vonásaival közelíti és különbözteti meg Jézust:

Illés a Hóreb hegyén megkapja Isten kinyilatkoztatását —, Jézus a Kálvária hegyén önmaga nyilatkoztatja ki halálával Isten irgalmasságát. Ahogy Hóreb hegyén a „szellőben” volt jelen az Isten, úgy a Golgotán Jézus halála pillanatában „lehelte ki” Isten Lelkét. János apostol megértette, hogy Jézus a Szentlelket átadta Máriának és neki, mint megváltói gyötrelmének és győzelmének első ajándékát.

— 1. *Illés azért ment a pusztába, hogy megmentse életét...*

Jézus „szokása szerint” elindult az Olajfák hegyére.

Az evangélista a „szokása szerint” kifejezést azért hangsúlyozza, hogy jelezze, nem akart elrejtőzni, pedig jól tudta, hamarosan bekövetkezik az Írás szava: „A gonosztevők közé számítottak. Sorsom beteljesedik” (Lk 22-37). Amikor felajánlják Jézusnak a két kardot, titokzatosan csak ennyit mond: Elég!

Illés a pusztába menekült, miután magára haragította a hatalmat azzal, hogy megölette Baál prófétáit; ezért imádkozik. Jézus viszont a szokásos imáját végezte azon az utolsó éjszakán is. Azt az imádságot, amely végtelen nyugalmat ad az embernek.

— Uram, taníts meg engem, hogy minden este, akár jól megy sorom, akár rosszul; akár bűnösnek érzem magam, akár nem, „szokás szerint” az én Getszemáni kertemben, — amely a mindenkor vigasztalás helye, — mondjam el könyörgésemet. Urunk szokása legyen számunkra „szabály”!

— 2. *Amikor Illés a judai Beersabába ért, otthagya szolgáját... kiment a pusztába... leült egy borókabokor alá és saját halálát kívánta.*

Jézust a tanítványok elkísérték, arra kérte őket: imádkozzatok, nehogy kísértésbe essetek. Aztán odébb ment és térdre borulva imádkozott. Illésnek volt szolgája, Jézusnak nem. Ő ugyanis nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem Ő szolgáljon másoknak, ahogy az utolsó vacsorán mondta: „Úgy vagyok köztetek, mint szolga.” Jézusnak tanítványai vannak, Illésnek nincsenek, mivel ő még nem ment át a lélek sötét éjszakáján és nem ismerte meg az „egészen más” Istent.

— Aki másokat be akar vezetni a lelkiéletbe, annak előbb át kell mennie a lélek sötét éjszakáján. Ezután már nem önmagában bízunk, hanem a könyörülő Istenben. Meg kell ismernie az „egészen más” Istent, aki mindennek fölött van. És akkor így kiált fel Péterrel: „Menj ki tőlem Uram, mert én bűnös ember vagyok” (Lk 5,8).

Az ilyen megtérés nélkül vak vezet világtalant és mind a ketten gödörbe esnek. Jézus vállalta az emberek sötét éjszakáját, pedig Ő bűn nélkül való volt, amint Ő maga is mondja: „Senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú” (Lk 10,22). Milyen felfoghatatlan misztérium. Végigmegegy a halál sötét völgyén, hogy tanítványait újra és végérvényesen összegyűjthesse. Csak Jézus szenvedése után lettek a tanítványok igazán hűségesek. Kivéve Jánost, aki rendkívüli szeretete miatt nem botránkozott meg Jézuson, mint a többiek. Ezért is állt ott a keresztfá alatt.

— Az egyházi hatóságok nem szoktak túl fiatal papra bízni plébániát, püspökséget, mert általában — mint mondják —, ilyen még nem ment át „a lélek sötét éjszakáján”, ezért nem „szelíd” hirdetője az evangéliumnak, bár lehet, hogy „rettenhetetlen” prédikálója. (A két jelző a papszentelési évfordulóra írt miseszövegben található.) Bár a lelkiélet érettsége nem annyira korhoz és tapasztalatokhoz kötődik, mivel mindkettőt pótolhatja a kegyelem. Ám rendszerint a kegyelem követi az emberi fejlődést.

Illés ott hagyta szolgáját — Urunk Jézus nem hagyta magára tanítványait. Az örök Pásztor még sötét órájában sem hagyja el juhait, mert Ő pásztor és nem béres. A tanítványokat arra biztatta, imádkozzatok, nehogy kísértésbe essetek! Ismerte övéit, és tudta, most jönnek az igazi megpróbáltatások. De ők elaludtak.

A kísértésben azonban soha sem szabad megszakítani az imádságot, mert ezzel rést ütünk lelkünk falain, ahol behatol az ellenség. Az állandó imádság a menekvés, más lehetőségünk nincs.

— 3. *Illés leült egy borókabokor alá és halálát kívánta.*

Urunk Jézus térdre borulva imádkozott.

Naponta láthatjuk, hogy egyesek hogyan viselkednek az Úr színe előtt, és ilyesmit mondanak: A térdhajtás nem lényeges... Istennek olyan mindegy, hogyan tartom a kezeimet és a lábamat. — Bizony, az ima alatti testtartás nem lényegtelen. Lehet, hogy Istennek mindegy, de nekünk nem. A testtartás ugyanis nemcsak kifejezi a lelkiállapotot, hanem — amint a jógából is tudhatjuk — elő is idéz bizonyos lelki tartást.

A Szentírás nyíltan kimondja: Illés szinte öngyilkos gondolatokat táplált, amikor saját halálát kívánta. Félt attól, hogy Jezabel kivégzi. Jobban félt a megaláztatástól és a bukástól, mint magától a haláltól. Jézus viszont megalázta önmagát a halálig, mégpedig a kereszthalálig (Fil 2,8), mert az alázat erőt ad, a gőg lehangol és elkeserít.

— 4. *Illés imája és Jézus könyörgése döntő módon eltér egymástól.*

Most már elég Uram! Vedd magadhoz lelkemet! Én sem vagyok külön atyáimnál, — ezzel *lefeküdt* Illés és elaludt. — Atyám, ha akarod, múltjék el tőlem a kehely — *könyörög* Jézus —, de ne az én akaratom teljesüljön, hanem a tiéd. — Illés leül és elalszik, míg Jézus térdre borulva virraszt. A tanítványok inkább Illésre hasonlítanak, mint mesterükre. — És ma? Illés imája igazi emberi ima, őszinte és Istenhez szóló. A zsoltárok is ilyenek: azt az emberi helyzetet tárják Isten elé, amelyben szerzőjük — és későbbi fohászukodójuk — ténylegesen van. Illést a végső kétségbeesés tanítja meg imádkozni, hogy úgy álljon Isten elé, ahogy van. Az első, a kármelhegyi imája még nem ilyen volt. Baál papjait kigúnyolva, elbizakodottan szólítja fel Istent: Uram... Nyilvánítsd ki a mai napon, hogy te vagy az Úr Izraelben.

— Gondoljunk csak napjainkra. A nemzeties érzésekkel összefonódó vallási kérdés soha nem alkot maradandót a hit területein. — Illés elbizakodottsága még tovább megy, önmagát akarja nagygyá tenni: „Nyilvánítsd ki Izraelben, hogy én a Te szolgád vagyok...”

Jézus mennyire másként kéri, hogy az Atya dicsőítse meg őt: *Ne az én akaratom legyen, hanem a Tiéd, mert Jézus csak egyet akar, az Atya akaratát.* — Isten nem hatalmi próféta-ságot kíván tőlünk, hanem olyan szolgálatot, amint szent Fia tett...

— Nagyon ügyeljenek Isten szolgálói és hívei, nehogy önhatalmúlag Isten dicsősége fényében sütkérezzenek. Az Úr dicsőségéért való buzgóság mögött gyakran saját felmagasztaltatásunk reménye rejlik. Ha pedig nem sikerül, visszahúzódnak saját borókabok-runk alá, halálunkat kívánjuk. Isten azonban megtanítja Illést imádkozni. Jézusnak nem kellett tanulnia az imát, legfeljebb az arámi szavakat gyakorolta be... *Az imádság lényegét* fejezte ki azzal a készséggel, hogy *megtegye Isten akaratát.* Ezzel indult el földi küldetésére: *„Áldozatot és ajándékot nem kívántál, de emberi testet alkottál nekem... Ezért úgy szoltam: Nézd, megyek Istenem, hogy teljesítsem akarodat...”* (Zsid 10,5-7). Minden imádságnak megvan a maga története. A megtestesült Jézus növekedett bölcsességben, kedvességben... és imádságban. Az utolsó éjszakán érte el a teljességet, amikor emberi akaratával szemben szeretett Atyjának akaratát válassza. A két akarat egyesült Istenben. Ez a szeretet csúcsa.

„Én sem vagyok különb atyáimnál” — így vallotta meg bűnösségét Illés, mivel idáig Izraelben mindenkinél különbnek tartotta magát. *A vallomástól megkönnyebbült és mély álomba merült..*

Jézus virrasztott az éjszakában. A sötétséget, a közelgő veszélyt az apostolok nem tudták ébren elviselni. *„Még egy órát sem tudtok velem virrasztani?”* (Mt 26,40) Lukács, az orvos, már megmagyarázza: álmoságuknak oka nem annyira a lustaság, mint a „szomorúság” (Lk 22,45). Szomorúak a mesterükre váró szenvedés miatt, de azért is, hogy számításaik meghiúsultak. Lelkükre telepszik a zavaros, félig szeretettől, félig önzéstől átjárt szomorúság. Emiatt nem tudnak virrasztani a Megváltóval abban a döntő pillanatban, amikor Jézus véglegesen elfogadja a visszariasztó szenvedést és kereszthalált megváltásunkért.

Lukács evangéliumában ismételten hangsúlyozza a *virrasztást és éberséget:* *„Hasonlítatok azokhoz az emberekhez, akik urukat várják vissza a menegzőről, hogy mihelyt megjön és zörget, azonnal ajtót nyissanak neki... Ti is álljatok készen, mert az Emberfia abban az órában jön, amikor nem is gondoljátok”* (Lk 12,35.48). Lukács a mesterétől, Páltól is gyakran hallhatta: *Legyünk éberek, mert nem az éjszaka fiai vagyunk, hanem a nappaléi.* — Virrasztani jól csak a szeretet képes. Ahogy édesanyánk virrasztott beteg-*ágyunk felett, vagy ahogy az Énekek Énekének jegyese várakozik az éjszakában.* Elmondhatjuk azt is, hogy aki szeret, az alvás közben is virraszt: *„Alszom, de szívem ébren van.”*

— 5. *Illést az angyal kétszer is felkelti, hogy egyen és igyon és erőt nyerve eljusson Hóreb hegyére. Jézust a megjelenő angyal erősítette, azután ellepte a halálfélelem, még buzgóbban imádkozott és verejtéke, mind megannyi vércsepp, hullottak a földre.*

Illésnek az angyal földi segítséget nyújtott, kenyeret, vizet és bátorító szót. Ezt kell nyújtanunk nekünk is minden szenvedő embernek. — És mivel erősítette az angyal Urunkat? Nem földi vigasszal, halálfélelmét nem vehette el. Lukács, az orvos külön feljegyzi a megdöbbenő látványt, melynek az ébredező apostolok is tanúi lehetnek: Urunkat véres verejték borítja.

— Megváltásunknak ebben a döntő pillanatában, nézz föl hívó lélek, erre a vértől ázott arcra! Nézd, mibe kerültél az Istenembernek. Még meg sem érintették Jézust ellenségei, még nem csattant hátán az ostor, nincs fején a töviskoszorú, máris kiserkent üdvözítő vére, mely eltöröl minden bűnt. Ezt a bíbor vért, még nem az erőszak és gyűlölet serkentette ki az áldott, az egyetlen, az igazi szőlőtőből, hanem saját végtelen szeretete. E vércseppek jelzik Jézusnak az Atya iránti szeretetét. Így lehet szeretni az Istent emberi testben! Milyen szégyen ránk nézve, hogy mi még a „véres” lelki küzdelmünkben sem

jutottunk el odáig, hogy mindenestől alá vessük akaratunkat Isten akaratának. Pedig ez lenne az igazi hitből fakadó vallásosság teljessége, a szeretet és szabadság útja, mely a dicsőséges feltámadáshoz vezet.

Jézus már jóval korábban jelezte halálfélelmét, amint János apostol leírja: „Atyám, szabadíts meg ettől az órától, de hiszen éppen ezért az óráért jöttem, Atyám, dicsőítsd meg bennem nevedet!” (Jn 12,27.28). Jézus lelkiállapotát élete minden eseményében kifejezi. Előbb körvonalazottan, majd egyre tudatosabban vállalja a megváltást. Elfogadja az érthetetlen, szörnyű gyilkos halált, de nem mond le küldetéséről, amint a Miatyánkban tanította: „*Legyen meg a Te akaratod!*” — „*Atyám, dicsőítsd meg nevedet!*” Mint ahogy a gyermek belátja, csak a keserű orvosság segít rajta, Jézus úgy veszi át a kelyhet, hogy félelemmel és rettegéssel kiürítse annak minden keserűségét. Jézus nem saját gyógyulására, hanem az egész emberiség megújítására teszi ezt. Él benne a bizonyosság, hogy betölti az Atya nevének dicsőítését és beteljesíti üdvözítő akaratát. És amikor erre a valóságra rádöbrent, testében reszketni kezdett és halálfélelem gyötörte.

— Akarod a bűn nagyságát szemlélni? Tekints a vérrrel verítékező Istenemberre és ne hallgass senki másra! Nem képes a bűnt felmérni sem a pszichológus, sem a szociológus vagy pedagógus. A bűn mélységét és Isten irgalmas szeretetét csak akkor sejtheted meg, ha a halállal tusakodó, vérrrel verítékező Istenarcot szemléled!

Illésnek a pusztai kísértés elmúltával az angyal friss cipót és vizet kínált.

Jézust a megkísértettség akkor hagyta el, amikor teljesen elfogadta az Atya akaratát. Hiszen már korábban megmondotta: „Az én eledelem az, hogy annak akaratát teljesítsem, aki engem küldött.” (Jn 4,34).

JÉZUSSAL ÉLNI — SZERETETBEN ÉLNI

Nehéz erről beszélni. Feltűnés-gyanús önpropaganda-célt érzek, mintha a valóságosnál jobbnak akarnám magamat feltüntetni azzal, hogy megvallom: hívő vagyok és Krisztust hiszem. Ugyanakkor tudom, hogy tanúságot kell tenni róla, de az ember szeméremből nem nagyon tud.

Kétségtelen tény, hogy a hit teljes mértékben átszövi az életemet, nem csupán foglalkoztat, hanem valóban együtt élek a gondolattal. Azt szoktam kérdezni a kételkedőktől — annak idején magamat is ezzel győztem meg —, vajon miért nem nagy tudósok, bölcselők köré, Platontól Kanton keresztül Heisenbergig, miért nem körük csoportosult valamilyen világeszme vagy vallás? Csak Jézus tanítása volt képes széleskörű elterjedésre és kétezeréves változatlan fennmaradásra. Nála nemcsak filozófiáról, nemcsak valamilyen emberi tökéletességről van szó, mint amilyent például Goethenél, Thomas Mannál gondolunk, tapasztalunk és amire azt mondhatjuk, ez az emberiség csúcsa. Jézusnál a csúcs olyan emberit jelent, ami már nem is igazán emberi, aminek már isteninek kell lennie. A legek lege, ahol már nem lehet emberi mértékkel mérni. Csodálkozom, hogy ebben az emberek egyáltalán kételkednek.

Maga a teremtés, a föld, az emberiség élete pedig teljesen természetessé teszi, hogy Istennek egyszer meg kellett jelennie a földön. Az üdvtörténetben világosan benne van...meg kellett váltani az emberiséget, nem lehetett, hogy a bűnbeesés után az ember tökéletesen magára maradjon és ne érezze, ne lássa, valóban Isten képére teremtődött. Ehhez Istennek le kellett szállnia a földre. Sokat elmélkedtem ezen, sokszor átgondoltam már és igazi élményt jelentett számomra, amikor erre rájöttem.

Ami a börtönben történt, már 15-20 évvel ezelőtt is elmondtam nagy nyilvánosság előtt. A börtönben egyszer egy cellában voltam egy pappal, akivel sokat vitatkoztunk. Akkoriban még csak Isten-hívő voltam, de nem katolikus. Jézus iránt érzett bizonytalanságom miatt nem tudtam igazán katolikus lenni. A pap minden reggel mi-

sézett szőlőszemekkel és kovásztalan kenyérrel, melyet csomagban küldtek be neki. Egyik nap azt mondta: Laci, ma utoljára van szőlőszemem és kovásztalan kenyérem, ha áldozni akarsz, gyónjál meg és áldozz! Mellbevágott a kérés. Világosan éreztem, hogy életem döntő sorsfordulóján állok és maga Jézus tett nekem ajánlatot erre a döntésre. Természetesen elfogadtam a hívást: meggyóntam és áldoztam. És valóban, amint a mustármag fejlődik, elkezdett bennem a hit élni. Észrevettem, hogy Jézus a legapróbb dolgokban is jelen van és szép lassan átalakítja az életemet. Még hosszabb idő kellett, hogy elteljen, míg rájöttem, hogy a hit önmagában kevés, ha az élet gyakorlata nem változik meg. Nehéz folyamat, amikor le kell mondanunk és szoknunk sok mindenről, ami Jézussal való kapcsolatunkat zavarttá teheti, és amitől az ember méltatlannak érezheti magát.

Jézusnak erkölcsi követelményei voltak az emberekkel szemben, mert meg akarta őket változtatni, hétköznapiságukból kiemelni és mind jobban befelé fordítani. Azt akarta, hogy az emberek szeressék egymást.

A szeretet a legalapvetőbb és a legnehezebben betartható követelmény, amelyről az ember valóban érzi, hogy világot összetartó erő. Nem valami elvont fogalom, nem költői idill, hanem nagyonis kézzel fogható valóság. Isten a világban, a legkisebb atommagba is beleteremtette a szeretetet. A szeretetet, mint az anyagot, az egész világmindenséget összetartó ismeretlen és csodálatos erőt. Szétrombolása óriási katasztrófát okozhat. Meggyőződésem, hogy a mindennapi kis gyűlöletek idézik elő a nagy gyűlöleteket, és a bennünk rejlő gyűlölködés váltja ki a végzetes atomrobbanásokat. Pedig a problémák megoldódnának, ha mindenki valóban keresztényi módon, a gyakorlatban is vallásos, szerető ember tudna lenni. Akkor a világban nem történének meg azok a szörnyűségek, amelyek megtörténnek. Ám, a keresztények sem tudnak szeretni és ezért vallásuk is kiteszi magát azoknak a támadásoknak és ellenérzéseknek, amelyek érik, mert képviselőik alapot adnak arra, hogy hitükbe belekössenek. Ide tartozik a vallási türelmetlenség is. Sokan türelmetlenkednek a nemhívókkal, túlságosan követelődzőek és kevés bennük a megértés, pedig ez is a szeretethez tartozik. Vannak, akik megelégednek valamiféle általános szeretettel, úgy mond, tele vannak szeretettel, szeretik az emberiséget, de a hétköznapiakban nehezen alkalmazkodnak, közvetlen környezetükkel, családjukkal szemben többnyire türelmetlenek, szubjektívek, nem igazán megértőek. Ezek az emberek nyugtalanító légkört alakítanak ki maguk körül, könnyen megsértődnek, mert valójában csak önmagukra figyelnek. Sajnos, a szeretet nincs igazán beleoltva az emberbe, nagyon is meg kell érte küzdenünk. Az ember könnyen becsapja önmagát, holott a szeretet mint első és legfontosabb jézusi törvény, mindennapos gyakorlat kellene, hogy legyen. Ha az ember figyel, mi történik vele és mi történik benne, ha valóban arra törekszik, hogy jól sugározzon, teljesítheti amire törekszik, közelebb kerülhet Jézushoz.

Sajnálom azokat, akik mindebben nem tudnak részt venni, nem tudják ezt végiggondolni és nincsenek válaszaik a kétségeket feladó kérdésekre; akik nem részesülnek abban a gyönyörben, boldogságban, amit a Jézusban való szeretet, a vele való együttélés jelent, amely valamiként átszövi a hívó ember gondolatait és cselekvését.

Úgy érzem, évek alatt sikerült megértenem a jézusi szeretet lényegét. Nem az a fontos, hogy mindenkivel egyetértsek, mindenkit szívből szeressek. Lehetetlen minden embert szeretni. A lényeg, hogy senkivel szemben ne legyek türelmetlen, ellenséges, számonkérő, hanem megértő, elfogadó és segítő. Itt kezdődik a szeretet. A megértést kell nagyon intenzíven gyakorolni, Jézus segítségével, az ő tanítását és szeretetét követve.

Mensáros László

„...HASONLÓ LETT AZ EMBEREKHEZ” (FIL 2,7)

Isten végtelen, mi végesek vagyunk. Saját erőnkéből sohasem juthatnánk el hozzá, nem léphetnénk kapcsolatba Vele. Ezért lehajol hozzánk, eggyé lesz velünk Jézus Krisztusban. „Aki az Atya kebelén nyugszik” (Jn 1,18), egy földi édesanya, a Szűzanya szíve alatt vesz magának szállást. Krisztus, aki Isten „dicsőségének kisugárzása, a lényegének képmása” (Zsid 1,3), értünk, emberekért „szolgai alakot fölvéve kiüresítette önmagát” (Fil 2,7). „Nem volt sem szép, sem ékes, külsejére nem volt vonzó. Megvetett volt, utolsó az emberek között, a fájdalmak férfia, aki tudta, mi a szenvedés; olyan, aki elől iszonyattal eltakarjuk arcunkat” (Iz 53,2-3).

Az ember, amikor valaki felé közeledik, igyekszik megnyerővé, vonzóvá lenni. Nem „kiüresedik”, hanem töltekezik. Az Úr Jézus stílusa más. Úgy lesz eggyé velünk, hogy a legkisebb akar lenni közöttünk. Az Atya kinyilvánítja az egységét Fiával Jézus megkeresztelkedésekor: „Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik” (Mt 3,17). Erről az egységről mond le a kereszten, válik elhagyatottá, amikor így imádkozik: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?” (Mk 15,34). — A Tábor hegyén a jelenlévő tanítványok megsejthetik, milyen dicsőségben élt az Atyával, hiszen „...színeben elváltozott előttük. Arca ragyogott, mint a nap, ruhája pedig tündökölt, mint a fény” (Mt 17,2). Miattunk és értünk magára vállalta, fölvette és megszentelte az emberi gyöngeséget: „...halálfelelem vett erőt rajta... Verejtéke, mint megannyi vércsepp hullott a földre.”

Jákob kútjánál szomjazott: „Adj innom.” Ő az, aki kér a szamariai asszonytól, de csak azért, mert adni akar: „Az a víz, melyet én adok, örök életre szökő vízforrás lesz...” (Jn 4,14). — Negyven nap és negyven éjjel böjtölt és végül megéhezett” (Mt 4,2). Ismerte az éhezést, nem üres szavak voltak: „Sajnálom a népet. Már harmadnapja kitartanak mellettem és nincs mit enniük” (Mt 15,32). — Miután pedig megvendégelte őket, kinyilvánítja az Eucharisziáról tanítást: „Én vagyok az élet kenyere. Aki hozzám jön, nem éhez többé” (Jn 6,35).

Mennyire fárasztó lehetett Jézusnak apostoli útja! A tanítványok kíméletből akarták elutasítani az anyákat és gyermekeiket. „Hagyjátok csak a gyermekeket s ne akadályozzátok meg, hogy hozzám jöjjenek” (Mt 19,14). Sőt hív bennünket: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok és meg vagytok terhelve; én felülditelek titeket” (Mt 11,28). — Ismerte, átélte a szomorúságot: „Halálosan szomorú a lelkem...” (Mk 14,34). Tudja, hogy minket is szomorúság ér, de biztat bennünket: „...most ugyan szomorkodtok, de majd viszontlátlak titeket: akkor örülni fog szívetek és örömötöket senki sem veszi el tőletek” (Jn 16,22).

Megindító, hogy mennyire belevonja terveibe, cselekedeteibe és egészen társként kezeli Jézus Krisztus az embereket. — Mindenhatóságában nincs szüksége arra, hogy mi segítsünk neki. Mégis velünk együtt akarja tevékenységét folytatni. Nemcsak most, hanem földi életében is.

Mikor Gábor angyal megjelenik Máriának, nem mintényt közli vele, hogy fogantál, hanem így szól: „Méhedben fogansz és fiat szülsz” (Lk 1,31), — megvárja Mária beleegyezését, igenjét. — A kánai menyegzőn isteni mindentudással látta, hogy milyen hiányt szenvednek. Megvárta, míg a Szűzanya szól: „Nincs már boruk” (Jn 2,3). Mint ég és föld Ura, isteni mindenhatóságával azonnal tudott volna bort adni. De a szolgálát is részesíteni akarta a csodában, az ő közreműködésüket is akarta. Előbb azonban hitüket tette próbára és engedelmességüket is. „Töltsétek meg a korsókat vízzel” — szól hozzájuk. S megvárta, míg „színültig töltötték” (Jn 2,7). Allhatatosságra is szükség van, — nem elég jelképesen loccsintani egy kevés vizet az edényekbe. — Emberi gyöngeségünk miatt hányszor és hányszor fáradunk el! Nem akarjuk a rendelkezésünkre álló időt, keretet, körülményt „színültig megtölteni” és elcsüggedünk, mert Isten nem teszi azt, amit

mi kérünk, vagy akarunk. Nem változunk meg és mások sem térnek meg. Nem megy az apostoli munka, a hirdetés stb. Mindig sok az üres, vagy félig tele korsó! Nem értjük eléggé Jézus pedagógiáját!

A csodálatos kenyérszaporításnál sincsen szüksége arra, hogy segítsenek neki. „Jézus azonban így válaszolt: Nem kell elmenniük, ti adjatok nekik enni. „Csak öt kenyérünk és két halunk van” — felelték. „Hozzátok ide.” Nem az apostolok szaporították meg a kenyeret és mégis hallották a felszólítást: „ti adjatok nekik enni.” Előbb azonban amijük volt, oda kellett adni, bármilyen kevés is volt az. Odaadni minden jót, a „Minden Jónak”, — ekkor történik az, amire mi már képtelenek vagyunk. Akkor megszűnik a hiány, nincs éhség, mindenki megkapja, amire szüksége van.

Hány és hány emberhalász szeretne a „parton” halat fogni, vagy első bevetésre téli hálót kihúzni. Pedig sokszor kell „egész éjszaka fáradozni” eredmény nélkül. Jézus szava ma is áll: „evezz a mélyre” (Lk 5,4). Hol van az a mély? Távol a parttól, csak hosszú, fárasztó evező munka után elérhető helyen. Jézus megtehetné volna, hogy azonnal, ott helyben megtölti a hálót. DE szükség volt Péter hitére, engedelmességére, állhatatos munkájára is. Az apostolkodásban mindenki megéli, hogy önmagában semmire sem megy. A legnagyobb erőfeszítés, egész éjszakai munka után sem.

Jézussal elsősorban azok találkoztak, akik keresték őt. János és András meghívásánál olvassuk: „Jézus megfordult és látta, hogy követik” (Jn 1,38). Mielőtt meghívta volna őket, már követték őt, hátulról, távolról. Vágytak utána, keresték, Zakeus „előre futott... fölmászott egy vad fügefára, hogy láthassa” (Lk 19,4). Jézus látogatása nem csak az ölébe pottyant. Ézért ő is tett valamit, de sokkal többet kapott, mint amennyit várt.

Húsvét reggelén az angyal így szólt az asszonyokhoz: „Ne féljete! Tudom, Jézust kerestek...” (Mt 28,5). Rossz helyen keresték, „Mit keresitek az élőt a holtak között? Nincs itt, föltámadt...” A jószándékú, szolgálatkész, kereső szeretet nem lesz eredménytelen.

Az emmauszi tanítványok kiábrándultak, csalódottak voltak. De ebben a lelkületben is Jézusról beszélgettek — és megkapták az erősítést. „Miről társalogtatok az úton?” — kérdezte Jézus. Abból indult ki, ami bennük volt. „...„Aztán Mózesen kezdve valamennyi prófétánál megmagyarázta, ami az Írásokban róla szolt” (Lk 24,27). Csak a Jézushoz forduló hívó lélek, aki elfogadja az Ő magyarázatát, vezetését, érti meg Isten terveit, szándékát. Jézus vágyott az emmauszi tanítványokkal lenni, de: „Úgy tett, mintha tovább akart volna menni. Azok azonban marasztalták...” (Lk 24,28). Mikor úgy érezzük, hogy Jézus távolodik, el akar menni, marasztalnunk kell. Ő pedig marad, lángolóvá teszi szívünket, megnyitja elménket, betölt fényével, örömeivel. Kérleljük, hogy maradjon!

Követni szeretnénk Jézust. Úgy találkozhatunk vele, ahogyan Ő akarja, úgy követhetjük, ahogyan meghatározza. Előttünk a példa: „Aki szolgálni akar nekem, kövessen: ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is” (Jn 12,26).

Kéri Jolán

UTUNK — JÉZUS ÚTJA. Út, mely szinte meredeken zuhan a mélység, a szenvedés és halál felé. Jézus útja ellenkezője annak a felfelé ívelő emberi ambíciónak, melyre oly sokan szeretnének rálépni. Jézus „alászállott”, mert kereste az embereket. Közénk jött, hogy jelenlétével, szavával, tetteivel szolgáljon az embernek. Nem kereste az első helyeket. Az ő helye: Betlehem, Názáret, a Golgota. Istállóban születik, családjá nem vagyonos, kétkezi munkát végez, hogy létüket fenntarthassák. Utolsó lehelletéig a szeretet és szolgálat útját járja. Charles de Foucauld mondta róla: „Jézus annyira az utolsó helyet akarta, hogy azt senki el nem tudná venni tőle, — legfeljebb mellé lehet ülni.”

Carlo Carretto

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

Willi Lambert SJ

MIÉRT — MIT — HOGYAN GYÓNJAK?

I. GYÓNNI — MIÉRT?

Talán ismerős Friedrich Schiller „Tell Vilmos” című drámájának egymondatos tréfás összefoglalása: „lövés gyümölcsre”. Valóban az a drámai csúcspont, amikor az apának a saját fia fején lévő almát kell nyilával lelőnie, mégis túlzott rövidítés volna, ha az egész darab gazdagságát ebben az egy mondatban akarnánk kifejezni.

Nem volna-e hasonló lerövidítés, ha a gyónásról akarván beszélni, csupán ezek a szavak jelennének meg szemünk előtt: „Gyónom...” „...feloldozlak téged bűneidtől...”? — annyit jelentene, mintha a tékozló fiúról és az irgalmas apáról szóló történetet, melyet Lukács evangéliuma mond el nekünk, a következőképpen kurtítanánk meg: „Atyám, vétkeztem az ég ellen és teellened” (Lk 15,18). Holott sokkal többről van itt szó; családi és generációs problémáról, egy élvezetekkel töltött életéről, amely a sertésvályú mellett ér véget, visszaemlékezésről a jó atyai házra, bűnbevallásról és fáradságos kísérletről az idősebb fiúval a testvéri megbékélésért. Végül a történet csúcspontja: „Illő, hogy vigadjunk és ünnepeljünk, mert testvéred halott volt és életre kelt” (Lk 15,32). A befejező mondatban már benne rejlik az első válasz a gyónni — miért? kérdésre: „Azért gyónok, mert Isten, az irgalmas Atya Jézus által meghív a vele való közösségre, és mert ebben részt akarok venni, az ég és önmagam határtalan örömeire!” Ha azonban őszinte vagyok és felteszem a kérdést, hogy gyónásaink valóban az öröm történetei, vagy inkább félelmetes rémmesék, akkor bizony következhetnének azok a történetek, melyek mind egyformán kezdődnének: „a gyónás nehézséget jelent számomra, mert...”

- szégyellem magam, amikor egy kínos vétkemet meg kell vallanom,
- mindig ugyanazt kell meggyónnom,
- egyszer indiszkrét módon kifaggattak,
- elegendem van abból, hogy egész életemet bűntudatban és aggályok között éljem le,
- Istennek gyónás nélkül is megvallhatom bűneimet,
- már nem világos számomra, mi is a bűn.

Megvizsgálhatjuk ezeket a kifogásokat és még sok más indoklást is. De megtehetjük azt is, hogy egyszerűen megkérdézzük magunktól: hogyan lehet, hogy vannak keresztények, akik azt mondják: „Atya, én örülök a gyónásnak!” Hogyan lehetséges ez? Valószínűleg rátalálunk a válaszra, ha a kissé szűk gyónatatószéket kitágítjuk ünnepi terem-mé és értelmezzük a falon olvasható három feliratot:

1. „A szeretet nem enged magának határt szabni a gonoszság által!” A törvényért buzgolkodó Pál, aki vallásáért kész volt embereket a halálnak kiszolgáltatni, megtapasztalta ezt az igazságot. Isten határtalan, megfoghatatlan szeretetétől legyőzve írja a Rómaiaknak szóló levelében: „Isten azzal tesz tanúságot irántunk való szeretetéről, hogy Krisztus meghalt értünk, amikor még bűnösök voltunk... mert ha Fia halála kiengesztelt Istennel, akkor amikor még ellenségei voltunk, mennyivel inkább megszabadultunk élete által most, hogy már megszerezte nekünk a kiengesztelődést” (Róm 5,6-10). Arról van szó, hogy Isten irántunk való szeretetében semmi sem tarthatja vissza, sem erőtlenség, sem bűn, sem ellenségeskedés. Nem mondja: „Csak akkor szeretlek téged, ha... csak addig szeretlek, amíg... megvonom tőled szeretetemet, amennyiben nem...”

Elmondom ugyanezt egy kisleányról szóló mesével: A kutya egy napon hazatérve a

mezőről, csupa búz és mocsok volt. A szobában felurgott egy székre. A ház asszonya kétségbeesve kiáltott fel, a kislány ellenben szeretettel átkarolta a kutyát és röviden megjegyezte: „Akit az ember szeret, az büdös is lehet!” Az eset így elmesélve kedvesnek tűnhet, de ha mi magunk vagyunk, akik felhívást kaptunk olyan ember iránti szeretetre, akinek „nem bírjuk a szagát”, akkor érezzük, milyen sokba kerülhet a szeretet. Hogy mibe kerül a szeretet Istennek, azt láthatjuk, ha Jézus Krisztus keresztyéne nézünk. Láthatjuk rajta, voltaképpen mi is a bűn, de még inkább, hogy mennyit érünk Istennek. „Ha Isten elfogad engem úgy, ahogy vagyok, akkor nem létezik olyan ok, amely miatt el ne fogadhatnám magamat!”, mondotta nekem valaki és ehhez mindjárt hozzáfűzhetjük: „Ha Isten a többieket is elfogadja úgy, amint vannak, nincs olyan ok, amely miatt meg ne kísérelhetném, hogy én is elfogadjam őket.”

2. „Az igazság szabaddá tesz titeket!” Gyónni — miért? Mert megmutatja nekem az életemet szabaddá tevő igazságot. Életünk igazsága nem táruul elénk csak úgy magától. Pál apostol kezdetben olyan emberekhez tartozott, akikről Jézus ezt mondta: „Az, aki megöl titeket, azt hiszi, hogy szolgálatot tesz vele Istennek.” Ennyire el lehet nyomni az igazságot. „Meglátod a szálkát embertársad szemében, és a magadéban nem veszed észre a gerendát” — mondotta egyértelműen Jézus. A szabadító igazság érdekében Jézus mindig felfedi a hazugságot. A mások megvetését például a farizeus imájában, aki így szólt: „Isten, hálat adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint ez itt.” — Az irgalmas szívű apáról szóló elbeszélésben megvilágítja azt a borzalmas félreértést, amelyben az idősebb fiú élt. Az ember szinte hallja az apát: „Gyermekem, hát valóban éveken át azt hitted, hogy egy kecskegidát sem adnék neked? Egész idő alatt így gondolkoztál rólam? Hiszen akkor állandóan abban kellett reménykedned, hogy hamarosan meghalok! Gyermekem, fiam, hiszen ami az enyém, az mind a tiéd!” Micsoda félreértések, micsoda szakadékok tárulnak itt fel. Megértjük, miért mondja a 19. zsolttárban imádkozó: „Ki látja meg saját hibáit? Tisztíts meg mindtől, ami rejtve maradt!”

Ehhez a ponthoz elérkezve az is láthatóvá válik, hogy a kiengesztelődés szentségének örömről beszélve nem valami kedélyes mulatságról van szó. Félelem és öröm, ítélet és felemelés, igazságosság és irgalom szorosan egymáshoz tartoznak. Aquinói Szent Tamás szerint „az igazságosság irgalom nélkül kegyetlenség. Az irgalom igazság nélkül bomlasztás.”

3. „A beismerés közösséget teremt!” Az evangélikus Dietrich Bonhoeffer egyszer nagyon világosan és mélyrehatóan fejezte ki azt az összefüggést, ami a bűnöség megvallása és a közösségre való szabaddá válás között fennáll: „Aki egyedül marad a rosszal, az egészen egyedül marad. Az evangélium kegyelme, hogy az igazság fényébe állít bennünket és azt mondja: bűnös vagy, nagy bűnös, és most gyere Istenedhez, aki szeret téged... A gyónásban megtörténik az áttörés a közösség felé. A bűn magára akar maradni az emberrel... Minél magányosabb lesz az ember, annál rombolóbb hatása lesz rajta a bűn erejének. A megnevezett, beismert bűn elveszíti minden hatalmát...” — Gyónni — miért? Mert a gyónásban megtörténhet az áttörés a közösség felé.

II. GYÓNNI — MIT?

Mi is a bűn? Vagy, ahogy némelyek felteszik a kérdést, van-e ma még egyáltalán bűn? Nem pszichologizáltuk-e el teljesen a bűnt? Öröklődés, nevelés, környezeti adottságok, tudattalanunk motivációi mellett lehetséges-e még szabad, felelős cselekvés? Nem számított-e még húsz évvel ezelőtt a vasárnapi mise elmulasztása, és minden, ami valamilyen kapcsolatban állt a hatodik paranccsal súlyos bűnnek? És most? Próbáljunk meg választ találni Lukács evangéliumának 10. fejezetéből. Megkérdezi egy írástudó, mit kell tennie az embernek, hogy elnyerje az örök életet. Jézus a törvényre utal, „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, minden erőddel és minden gondolatod-

dal; felebarátodat pedig úgy szeresd, mint saját magadat" (Lk 10,27). Ezután az írástudó tovább kérdezett: „Igen, de ki az én felebarátom?” A feleségem, a családom, a rokonságom vagy mindenki, aki az utamba kerül? Az idegenek, és az ellenségeim, ők is a felebarátaim? Jézus egy történettel válaszol. Egy ember rablók kezébe esett. Látja őt egy pap és egy levita is, de tovább mennek. Egy szamaritanus azonban meglátja, megesis rájta a szíve és szeretettel gondozza. És Jézus most kérdez: „Mig gondolsz, e három közül ki volt az igazi embertárs annak, aki a rablók kezébe került?” (Lk 20,36).

Figyelemreméltó kérdés-felelet! Jézus megfordította az írástudó kérdését, aki azt kérdezte: Ki az én felebarátom? Jézus kérdése viszont így szól: Kinek a számára bizonyultál te felebarátnak? Mit mondhat ez nekünk azzal kapcsolatban, hogy mi a bűn? Nem szeretni Istent, teljes szívből és teljes lélekből, teljes erővel és teljes értelemmel. S bűn az is, ha az ember nem szereti önmagát, és ha embertársát nem szereti úgy, mint saját magát. Továbbá azt is mondja: annál a kérdéskörnél, hogy mi a bűn, fontosabb rákérdezni saját hozzáállásodra: Mikor történt, hogy önmagadat féltve nem álltál valaki mellé? Mikor voltál te is hasonló a paphoz, aki nem segített a kiraboltnak, majd Jerikóba érkezve sópánkodott, micsoda időket élünk, romlik a közbiztonság, a fiatal generáció egyre züllöttebb. Így tesz Jézus, ha valaki a bűn iránt érdeklődik. Azonnal elvezet a lényeghez: A részvét embere vagy-e? Szeretetlennek bizonyultál-e valakivel szemben? Menj és többé ne vétkezz!

A Jézus által tanúsított rövideg és direktség ellenére segítségünkre lehet, ha megnevezzük a bűn három dimenzióját. A bűn megmutatkozhat:

- életünk végső megtartója iránti viszonyunkban,
- beállítottságunkban, belső magatartásunkban,
- külső magatartásunkban, viselkedésünkben.

Ha az ember életének középpontja Isten, akkor van aki hordozza, aki végső tartást ad neki. Az ilyen ember elmondhatja: „Te vagy támaszom. Hozzád akarok tartozni. Bibliai szavakkal és képekkel: „Az Úr az én sziklám és várom” (Zsolt 18,3). Ebben a megközelítésben a bűnös az ingatag ember, akinek nincs támasza, nincs talaj a lába alatt, az odafordulás nélküli ember, aki számára nincs „szemtől-szembe”. Végső soron minden bűnvallomás így hangzik: Nem tartottam magamat Istenhez, bálványok után futottam. Háttal fordítottam Istennek, félvállról vettem. Nincs tartásom. Ingatag vagyok. A bűn második dimenzióját belső magatartásunkban fedezhetjük fel. Értjük ezen előítéleteinket és irányultságainkat, melyek meghatározzák találkozásainkat, beszédünket, tetteinket. Így lehet az ember belső magatartása a figyelmesség, a jóakarát, a nyugalom. Élhet úgy, hogy másoknak szabadságot biztosít, és ellenkezőleg, lehet bizalmatlan, féltékeny, agresszív, kapzsi. A belső magatartás olyasmi, mint a hangszernél a hangolás, ha a hűrok hamisan vannak hangolva, a zenész csak disszonanciát produkálhat. Ekkor így hangozhat a bűnvallomás: engedtem, hogy a bosszúállás, a kapzsiság, a kényelmesség, a becsvágy, a szüntelen öngazolás, a kedvetlenség, a félelem, a perfekcionizmus, a nagyképűség, a beteges önsajnálát határozza meg életemet. Belső magatartásomnál fogva ahhoz a „púpos nemzedékhez” tartozom, amelyről a Szentírás beszél.

Megmutatkozhat a bűn, az előbbiekkal szorosan összefonódva a viselkedésben, amely magába foglal minden külsőleg is láthatót, foghatót, érzékelhető. A viselkedés szavakban, mozdulatokban, arckifejezésben, testtartásban, tettekben fejeződik ki. A bűnbevallás ebben a dimenzióban általában cselekvést kifejező szavakkal történik: pénzt loptam egyik osztálytársamtól, valakit kinevettem, erőszakot alkalmaztam... öltem...

Az eddig elmondottak azt a benyomást kelthetik, hogy a felsorolt három dimenzió keretét adják egy olyan tükörnek, amelyben az ember felismerheti önmagát és a bűn mi-benlétét, de a tulajdonképpeni tükör, a „lelkitükör” még hiányzik. De hát mi ez a tükör? És hol található? A legtökéletesebb tükör a világon: Jézus Krisztus. Aki lelkitükröt keres, forduljon a Szentíráshoz. Vajon Jézus életében, tanításában, tekintetében nem találja-e magát szemben ilyen kérdésekkel: Akarsz-e hozzám jönni? El tudod-e viselni a magányt velem együtt imádságban? Nem volna-e jobb, ha útban a templom felé visszafordulnál,

hogy előbb kiengesztelődj testvéreddel? Hiszel-e a szelidek hatalmában? Ezek a kérdések és még sok más mind összefoglalható abban az egyben, amelyet Jézus tett föl Péternek: „Szeretsz engem?” Talán van, aki úgy tesz, mint Péter, amikor tagadása után Jézus rátekintett: „Kiment és keserves sírásra fakadt.” Jézus szemében megláthatjuk életünket visszatükröződni, önmagunkat ismerhetjük meg benne.

III. GYÓNNI — HOGYAN?

Ha valaki két év vagy negyven év után gyónni jön, és végre kimondja, kibeszéli magából mindazt, ami teher a lelkén, akkor az a legcsodálatosabb és egyben a legnyomasztóbb dolgok közé tartozik, ami csak történhet a kiengesztelődés szentsége során. Csodálatos, mert az a lélek óriási fellélegzése, amely helyet teremt az öröm számára. És nyomasztó is, mert az ember érzi mindazt a kint, melyet a gyónó a közlés nehézsége, a hamis szégyenérzet, az aggályoskodó lelkiismeretfurdalás, a kárhozattól való félelem miatt átél és elszenved. Ekkor fölvetődik a kérdés: gyónni félelmek között? Törvényeskedő igyekezettel a tiszta köntös érdekében? Netán a fölszabadulás, a föloldozás elővételezett örömeiben? Kényszercselekvésként, melynek során csupán a pszichikai tehertől való mentesülést kívánjuk elérni?

A válasz irányába mutat a tékozló fiú története. Hogyan találta meg a hazavezető utat? Két erő együttes hatása kényszerítette őt. Egyrészt csaknem tönkrement életének nyomasztó szenvedései a sertésvályú mellett, másrészt arra emlékezett, hogy milyen jó volt otthon, az atyai házban. Enélkül az emlékezés nélkül, melyből remény fakadt, nem tudott volna rálépni a hazafelé vezető útra.

Kérdésünkre, — gyónni, de hogyan — megtaláltuk az első választ. Emlékezve Isten jótéményeire. Jó példa erre az a mód, ahogyan Martini bíboros, Milánó érseke szokott gyónni. Ő maga írja le egyik könyvében, hogy gyónásainál három lépést tesz meg: hálaadással kezdi, megköszönve azokat a szituációkat, amelyekben Isten segítő, szerető kezét érezhette. „Megköszönöm — írja —, hogy találkozhattam azzal a személlyel, akit hosszú ideje kerültem, hogy szembenézhettem egy problémával, amely nyomasztott, mert régóta elfojtottam, hogy megvilágosodott számomra imaéletem egy problémája, mellyel sokat küszködtem, de megoldani nem tudtam.” — Második lépésként beismeri, amit szívesen kihagyott volna az életéből, amit megbánt, ami nem sikerült. Kíméletlenségét, ellenszenvét valaki iránt, a belső mohóság megnyilvánulását, egy cselekedetet, melyet saját kényelme motivált, és a többit. Ezután ilyesféleképpen imádkozik: „Nézd Uram, ez vagyok én, az anyag, amely fölött rendelkezél, ezek egyházad építőkövei, piszkosak, kopottak, rosszul csiszoltak, csonkák, élesek. Másképp szerettem volna, de idehözöm őket színed elé Uram, mert tudom, hogy irgalmas vagy.” — Harmadik lépésként megpróbálja kifejezésre juttatni bizalmát Isten gyógyító, üdvözítő erejében, bizalmát Isten türelmében, mely mindig új kezdésre bátorít. Bizalmát a Szentlélek inspirációjában, amely segíti őt a konkrét mindennapokban, hogy egyre inkább Isten szeretetében éljen.

Tehát gyónni úgy, hogy emlékezzünk Isten nagy tetteire és jóságára. S gyónni úgy, hogy saját gonosztetteinkre nézünk. A bűn legszokásosabb formája, hogy megtagadjuk a szeretetben való növekedést. Ávilai Szent Teréz ezt a következőképpen fejezi ki: „Aki nem növekszik, az visszafejlődik. Lehetetlennek tartom, hogy a szeretet megelégedjék azzal, hogy egyhelyben topog.” A gonosztett úgy is értelmezhető, mint nem-cselekvés, mint tétlenség. A gonoszság nemcsak a rendkívüli és látható rossz, sokkal gyakrabban az elmulasztott jó. Ha érzékennyé váló lelkiismerettel nézzük a szeretet mulasztásait, aggályossághoz is vezethet, de eredményezheti azt is, hogy „megsűrjük a szunyogot és lenyeljük a tevét”, ahogyan egyszer Jézus mondta. Bruce Marschalnak van egy tréfás hasonlata az aggályos és tág lelkiismeretről. Azt mondja, ha valaki meggyónja, hogy lopott egy kötelet, esetleg hozzá kellene tennie, hogy a kötéllal együtt a tehenet is eltulajdonította. Fordított esetben azt mondaná az aggályos lelkiismeretűnek: „ha meggyóntad,

hogy elloptál egy tehenet, ne csinálj magadnak gondot abból, hogy nem tettél külön említést a kötélről, amellyel az állatot elvezetted.” Tehát gyónni hamis aggályoskodás nélkül, egyszerűen és világosan.

A gyónni — hogyan kérdéshez hozzátartozhat az is, hogy gyónni, de milyen gyakran. Nem kell megjedni, ha azt mondom: mindig! Egész életünkben. Életünk egyre áttetszőbbé, tisztábbá, igazabbá válhat és azzá is kell válnia. Tanuljunk tehát gyónni a mindennapokban. Gyónni apró gesztusokkal és szavakkal. „Bocsánat!” „Köszönöm, ön mindig olyan megértően reagál heveskedéseimre.” „Volna egyszer időd? Azt hiszem, jót tenne, ha egyszer hosszabban kibeszélgetnénk magunkat!” — S milyen gyakran gyónjunk a templomban, a papnál? Erre nem könnyű válaszolni. Eléggé nyilvánvaló azonban, ha így fogalmazunk: valahányszor súlyos szeretetlenséggel megsértettük Istennel és az emberekkel való kapcsolatunkat. Az is eléggé kézenfekvőnek látszik, hogy ne túl ritkán. Minél ritkábban megy gyónni valaki, annál kevesebb a mondanivalója. Hasonló ez ahhoz, amikor egy házaspár már hosszú ideje nem beszélget kettőjük kapcsolatáról, aztán már nincs is mit mondaniuk egymásnak, és ha van is, nagyon nehéz beszélni róla. Keresve a gyónás idejét tájékozódási pontok lehetnek az egyház nagy ünnepei, advent, karácsony, nagyböjt, húsvét, pünkösd. Az ünnep jórészt előkészület. A gyónás is lehet ilyen készüllet: hagyom magam helyreigazítani, megszépíteni, megújítani. Akad, akit személyes dátum segíthet, születésnap, keresztelés napja, házassági évforduló, fogadalomtétel vagy pappászentelés évfordulója. Vannak keresztények, akik megtapasztalják, hogy életük útján valódi segítséget jelent a gyakori, rendszeres gyónás. Gyónni — milyen gyakran? Amilyen gyakran jót tesz, vagy jól esik! Amilyen gyakran jól esik...? Mondhatja erre valaki: nekem sohasem esik jól és nem sokat segít rajtam a gyónás. Mindig ugyanaz! Ezzel kimondtuk az ún. gyónási krízis egyik főokát. A megtérés nem csupán annyit jelent, hogy teszünk egy fordulatot, az új irányba el is indulunk. Ahogy Jézus az evangéliumban mondja: „fogd ágyadat és menj!” Isten megadja a csoda kezdetét, mi pedig továbbmegyünk, hogy a végére járjunk.

Végezetül két kis mankót adnék Önöknek, segítségül a gyakran valóban fáradtságos munkához. Az első mankó neve: „a szerető figyelmesség begyakorlása”. Azt jelenti, hogy figyelmet szentelek embertársaimnak, beszélgetéseknek és eseményeknek. Mit jelent ez közelebbről? Közelebbről ilyesmiket jelent: Gyakran hagyok magamnak egy percet, melyben tudatosan érzékelem magamban a békét, mellyel Isten Lelke tölt el, valahányszor napközben újra meg újra röviden kapcsolatot keresek vele. Pár percig érzékelem azt a rossz ízt, melyet egy hazugság hagyott maga után. Érzékelem testem jelzéseit, melyekkel a jó és a rossz hatásokra válaszol. Most fáj a fejem, nyomást érzek a gyomromban, most végtelenül könnyűnek érzem magam... ki-ki folytathatja. Ez az éberség az eseményekkel párhuzamosan történik, amíg átmegegyek a mások szobába, hazautazás közben, kávészünetben, levegővételkor. Bár a szerető, mindent elkísérő figyelmesség csak úgy, menet közben történik, mégis nagyon hatékony: odafordulást, figyelembevételt, változást eredményez. Olyan, mint egy lelki lélegzetvétel, mint egy lökhárító a nap forgatagában, egyben a lelkek megkülönböztetésének állandó begyakorlása és alkalmazása.

A továbballadást segítő második mankónak ezt a nevet adhatjuk: „Emmausz-járás”. Lukács evangéliumának 24. fejezetében olvashatjuk, hogyan ment két szomorú tanítvány Emmauszba, miközben az ismeretlen vándornak kiöntötték a szívüket. A kenyértörésnél azután felismerték útítársukban a föltámadt Urat és örömmel telve visszatértek Jeruzsálembe. Mi is tehetünk ilyen utat „Emmauszba”, amikor nyomaszt egy probléma, egy negatív kapcsolat. Hogyan megy ez végbe? Először is kérjük, hogy Isten Lelke legyen velünk az úton, hogy a Föltámadott kísérjen bennünket. Ezután magunk elé képzeljük azt az embert, akivel problémánk van, és szívünkéből, lelkünkéből mindent szabadon kibeszélünk, panaszkodunk, szidunk, sírunk. Amikor már mindent kiadtunk magunkból, kis szünetet tartunk, majd bensőleg a képzeletben jelenlévő partnerre figyelünk, mint egy távoli levelezőtársra. Talán megérkezik a válasz. Befejezésül mégegyszer

imádkozunk, ahogyan a Lélek adja. Ha nem jutottunk volna előbbre, néhányszor megismételhetjük az Emmausz-járást. Természetesen ennél sokkal nagyobb segítséget jelenthet, ha a beszélgetés a partner valóságos jelenlétében történik, szemtől-szemben, vagy együtt sétálva, váll-váll mellett: anya és gyermeke, munkatárs, barátnő, vagy akiről éppen szó van. Ha a szituáció már nagyon összekuszálódott, különösen hasznos, ha egy beszélgetésnél csak az egyik fél mondja el, hogyan éli meg ő a kapcsolatot, a másikat, és önmagát. Egy héttel később szerepet cserélnek, a másik beszél. Normális esetben ez segít és oldódást hoz, ha az ember valóban képes odafigyelni és nem nyomasztja az önigazolás, a magyarázkodás kényszere. A kétrészes beszélgetés is ismételhető mindaddig, míg mindketten nem érzik, egy lépéssel továbbjutottak, esetleg örömmel telve visszasíthetnek. Aki nem tud sietni, az ballag, biceg, vagy ahogy éppen a mankóval menni tud. Azzal a két mankóval, melyet most felkínáltam Önöknek, vagy talán még jobbal, melyet Önök ismernek.

Befejezésül elmesélek egy kis úti történetet. Sétálni mentünk a szüleimmel. Egyszer csak lármát hallottunk és láttuk, amint egy kisfiú fölborult a biciklijével. Mindhárman vártuk, hogy sírni kezd, de nem így történt. Semmi sírás. A kis lurkó fölnézett és mintegy húsz méter távolságból odakiáltotta nekünk: „Ez egy közlekedési baleset volt!” Azzal föl pattant a biciklire és menetközben hátrafordulva visszakiáltott: „Sokat kell még gyakorolnom!”

Ez is hozzátartozik a kiengesztelődés szentségéhez: gyakorolni a szeretetet. Naponta begyakorolni és megélni. Ígéretet kaptunk rá, hogy meg tudjuk tenni, mert aki ítéletet tart fölöttünk ugyanaz, mint aki fölemel a porból és így szól: „Fogd az ágyadat és menj!”

Willi Lambert SJ: Warum, was, wie beichten? (Johannes-Verlag Leutesdorf) írásának rövidített fordítása.

A teljes szöveg a KORDA kiadó gondozásában húsvétkor jelenik meg.

Fordította: Horváth Ilona

A TEOLÓGIA folyóirat 1993. évi témái és a kézirat beküldési határideje:

2. szám: BIBLIÁRÓL MINDENKINEK (1993. február 1-ig)

3. szám: SZEXUALITÁS, EMBERSÉG, KERESZTÉNYSÉG (május 1-ig)

4. szám: DIALÓGUSKÉSZSÉG AZ EGYHÁZBAN (július 1-ig)

* * *

A TEOLÓGIA folyóirat munkatársai a katolikus egyház tanításának keretein belül saját felfogásukat, nézeteiket fejtik ki, saját választott módszerüket alkalmazzák. A közös hit egysége folyóiratunk számaiban a legitim sokszínűség harmóniájában kerül az Olvasó elé.

PEDAGOGIA CHRISTIANA

Gondolatok a krisztusi-keresztény nevelésről

A jó pedagógus hihetetlen teljesítményeket tud kihozni tanítványából. Egyszerre két dologra teszi képessé a rábízottat: úgy tud kilépni önmagából, hogy megtisztultan, nagyobb érlelődési fokon nyeri vissza önmagát; valamint személyes kapcsolatával nem magához láncolja az ifjút, hanem valamely értékírányra nyitja rá szemét, távlatot ad neki. Ezen igazságok szemléltetésére lapozzunk bele André Gide, Nobel-díjas író önéletírásába, aki beszámol arról, hogy milyen „kinyilatkoztatást” jelentett zongoratanulmányaiiban egy kiváló pedagógushoz kerülése:

„Hogy Nux papa órái mit jelentettek nekem, arra csak azért nem tértem ki eddig, mert féltem, hogy túlságosan elidőzőm a témánál, de most már nem odázhatom el, hogy beszéljek róla. Előtte két évig Dorvalhoz jártam, de ő túlságosan egoista volt, hogysen jó tanár legyen. Micsoda zongoristát csinált volna belőlem Nux, ha korábban bíznak rá! Addig azt hittem, hogy nincs zenei memóriám, vagy legalábbis csökevényes. Hála Nuxnek, néhány hét alatt jó néhány Bach-fúgát megjegyeztem úgy, hogy ki se nyitottam a kottát. Ővele minden életre kelt és megvilágosodott, elemeire bomlott és újra felépült, harmóniába rendeződött; értettem. Efféle elragadtatást érezhettek az apostolok, amikor reájuk szállt az Úr Lelke. Úgy éreztem, hogy mindezideig csak szajkóztam egy isteni nyelv hangjait, és csak most váltam képessé rá, hogy értelmesen beszéljek. Minden hangjegyet értelmet kapott, szóvá lett. Micsoda lelkesedés hevített! A legkellemetlenebb gyakorlatokat is boldogan végeztem. Néha óra után, amikor már egy másik tanítvány ült a zongoránál, ott maradtam a lépcsőházban, s a becsukott ajtón át hallgattam a játékát. Ő ugyanazt a darabot játszotta, amit akkor tanultam én is, de olyan biztonsággal, erővel, lendülettel, amilyenre én még alkalmatlan voltam; sokáig ott üldögéltem a lépcsőn, és sírtam az irigységtől. Az alatt a négy év alatt, amíg Nux tanítványa voltam, meghitt barátság alakult ki közöttünk. Amikor már nem tartott órát nekem, még akkor is buzgón jártam hozzá. Szeretetteljes tiszteletet éreztem iránta, félnék hódolatot. A szentséget testesítette meg a szememben, méghozzá a legkritikábban föllelhető formájában. Őszinte fiúi tisztelettel adóztam szemlemének, le voltam nyűgözve tőle. Ő pedig megtisztelt azzal, hogy bizalmába fogadott.”

Az idézetből kicsendülő hév azt jelzi, hogy Gide a kiváló pedagógus által nemcsak személyiségében, én-tudatában gyarapodott, nemcsak egy érték-irány felé vált befogadóvá, érzékenyvé, hanem e kettő összegződését és jutalmát is megtapasztalta. Azt, amihez csak egy ihletett nevelő tud hozzásegíteni: az igazság-szépség-jóság teljességét, a szentség érzületét is. Minden keresztény pedagógiának ez a gyökere és ez a célja. Ez tudja létrehozni a tanítványban az áldozatkészséget, amelyből majd az önnevelés és a fejlődni akarás sarjad. S nem tarthatjuk véletlennek Gide apostolokra hivatkozását sem: ezt a fajta emberformálást, ezt a fajta nevelni tudást az emberiség mindenképpen a kereszténységnek köszönheti.

A keresztény nevelésszmeny

A keresztény nevelési ideál gyökeresen új távlatot adott a görög és a római pedagógiának. Ezek a jólétet, a tehetséget és a hatalmat, a földön kibontakoztató embert tették célnak. Cselekedni és hódítani akartak. S éppen életigenlő felfogásukból — igen érzékenyek voltak a kifinomult testi és szellemi élvezetekre — fakadt, hogy rettegetek a haláltól, nem tudtak mit kezdeni a hanyatlással és a romlással. A kereszténység felfogása kezdetől ez volt: az élet nem más, mint az örök, az igazi életnek az előszobája. A „siralomvölgy” elnevezés is erre utalt: az ember jól kell, hogy érezze magát a földön, de nem véglegesen. Így a földi élet nagy feladata, hogy a teremtmény meg tudja különböztetni a mulandótól a véglegesre alkalmast és az arra előkészítőt. Tehát a szív és a lélek tisztaságát kell felfedeztetni az

emberrel. Így lett a nevelés forrása a tudás helyett a hit- és szeretet-horizontú tudás: minél jobban bele kell illeszteni az evilági életbe a természetfeletti szempontot. A házasságot, a gyermekvállalást és gyermeknevelést, a munkát és a szenvedést át kell itatni az evangéliumi szellemmel. Így érhet el az ember a teremtményi lét csúcsára, mert Isten Országá erőt befogadja és kisugározza. E szemléletmódban valóban összeér a föld és az ég: minden érték — tudomány, hatalom, művészet — Istentől származik, az ő dicsőségét szolgálja. A mindent átható vallási érzületek az egyház adott szabályt és irányt: a lelkeket egyetemes kötelékben egyesítette, a Regnum Dei optikájában.

Röviden lehetetlen kibontani a keresztény nevelési eszmény gazdagságát, csupán néhány csomópontjára irányítjuk figyelmünket. Először is a keresztény nevelés *Krisztus-központú*: Ő az egyedüli eszménykép, akiben az erkölcsi tökéletesség, mint Isten emberré vált Fiában szemléletessé vált. A keresztény célja az, hogy olyanná legyen, mint Ő volt (Mt 23,8.10). Másodsor: *transzcendens, azaz halálon túli perspektívájú*, sőt a halált a beérkezés és az üdvösségre jutás eszközeként értelmezi. Ez a szempont minden földi tevékenységet átítat és célra rendel. Harmadsor: *egyetemes*. Minden embert érint, történelmi időtől és földrajzi helytől függetlenül, aki elfogadja a hit megszólítását. Nem tesz különbséget férfi és nő között, s nincs benne társadalmi helyzettől való függőség sem (Gal 3,26-28). S végül negyedsor: *voluntaristikus*, tehát az *akaratot célozza meg*. S mivel az akaratot teszi a személy életének kormányosává, ezért szeretet-indíttatású. Mert az értelemnek, a hittel megvilágított értelemnek fontos felismerési szerepe van, de nincs benne hajtóerő. A „haláló szívet”, az „érző szívet” kell megtenni az Istennel együttműködő önépítés alapjává.

Mindez nem spekulációnak és elméleti elmélyedésnek a végeredménye, hanem *egyetlen személyt jelent: Jézus Krisztust*. S mivel a modern pedagógia — nagyon helyesen — megkülönbözteti az oktatási és a nevelési célt, így mi is e két szempont szerint térképezzük fel vázlatosan a Megváltó pedagógiáját.

Úgy tanított, mint akinek hatalma van (Mt 7,19)

Jézus tanítói működésében a kiindulópont: öntudata, ill. precízebben: preegzisztenciája. Ő az Ige, a Logosz, Őbenne mondta és mondja ki magát a láthatatlan Isten, az Atya. Ó általa válik teljessé Isten önközlése és kinyilatkoztatása. Ilyen értelemben egészen kategorikus és teljesen tekintélyi alapú tanítással állunk szemben. Az „én vagyok” kijelentések (Jn 6,35; 11,25) arra utalnak, hogy neki nincs szüksége a hallgatóság kegyeit keresni. Nem kell mérlegelnie azt, hogy milyen hatása lesz egy-egy mondatának. Egyedülálló isteni öntudata az igazságnak azt a magától értetődő biztonságát hordozza, hogy ami egyáltalán fontos lehet Isten ismeretében és a vele való kapcsolattartásban, valamint az Isten akarata szerinti emberi életvezetés kérdéseiben, — Ő mindazt érthetően, feldolgozhatóan kimondja és közli.

A Fiú, az Ige megtestesülésével már a földi életben meghirdetődik és megragadhatóvá válik Isten Országá, s ennek az atyai uralomnak az igazságban kimondásával erői is mintegy működésbe lépnek. Jézus tanításának lényege, hogy általa Isten Országára lehet rábukanni. A földben elásott kincs és a gyöngykereskedő (Mt 13,44-46) példázatokban az igazságra találó embert rajzolja meg. Az egyik véletlenül talál rá az értékre, a másik hosszas és tudatos keresés után jut birtokába. De mindkét találkozásnál az a döntő, hogy az ember egy olyan mindenekfeletti értékhez jut, amelyért érdemes minden más értéket feláldozni, amelyért érdemes az egész emberi erőfeszítést mozgósítani. A teremtményt kimondhatatlan örömmel tölti el a végrelesre rátalálás. Így Jézus egyszerre mutatja be az Istennel való közösségre jutás egyedülálló, minden emberit túlszárnyaló értékét, valamint azt a gondolatot, hogy ezért a kincsert a legszenvedélyesebben kell lemondani mindarról, ami addig az embert jellemezte.

Minden pedagógus sokszorosan tapasztalja, hogy mennyire nem homogén az a közösség vagy társaság, amelyet oktatnia kell. Ha Jézust vesszük szemügyre, azt kell megállapítanunk, hogy még inkább érzekelte ezt a nehézséget. Neki gondolnia kellett kortársaira is, de az utókorra is. S kortársai az ókori mezőgazdasági kultúrában éltek, voltak közöttük írástudók és analfabéták egyaránt. Az utókor még sokszínűbb tömegeket és rétegeket jelent: minden kor minden emberének értenie kell — életkortól, műveltségtől, civilizációtól függetle-

nül — tanításának a lényegét. Jézus ezért alkalmazta a példabeszéd műfaját, mert így a lét fontos kérdéseire olyan képes beszédű válaszokat tudott adni, melyek műveltség- és történelemfelettiek. Képei soha nem avulnak el, soha nem válnak túlhaladottakká (szólót, aratás, pásztor stb.), mert mindegyikben úgy szól Istenről, mint az abszolút hatalomról, aki ugyanakkor emberszerető és irgalmas. Ezt az istenképet csak a legegyszerűbb képek és hasonlatok hordozhatják úgy, hogy az emberi életkor és élettapasztalat előrehaladtával egyre mélyebben és értőbben lehessen kibontani az üzenetet.

Jézus tanítói működésében fontos szempont volt az egyének olyatén megragadása, amely semmilyen kényszerítéssel nem jár, teljesen meghagyja az illető szabadságát, ugyanakkor teljes lelepleződéssel, belső megvilágosodással jár együtt. A magvető, a tékozló fiú, a két testvér stb. példabeszédek hallgatói és olvasói belülről úgy érznek személyes megszólítást, hogy közben nincsenek semmilyen lépésre sem kényszerítve. Saját maguktól függ, hogy elindulnak-e a Jézus-jelezte irány felé, s ha igen, mekkora tempóban és mekkora lépésekkel. Am Jézus úgy szólítja meg az egyént, hogy az illető közösségi kötelékekben él. Tanítását nem az izolált individuumnak, nem is a társadalomnak ill. a világnak címezte, hanem a társadalomban és a világban élő egyéneknek. Ezzel az volt a célja, hogy az őmellette döntő személy ne csak Istennel lépjen elszakíthatatlan kötelékbe, hanem vállalja a mikro- és makrotársadalomban is az iránta való hűséget: az Isten Országá polgáraihoz méltó *radikális szeretet-programot*. Az igényes szeretetét: azt, amelyik úgy lép személyes viszonyra Istennel, hogy a többi embert testvérnek és felebarátnak tekinti. Ez pedig nem más, mint a metanoia hiteles megélése: minden dolog értéke megváltozik az üdvösség optikájában, s ehhez a gondolkodásmód sokszoros megújítása szükséges.

Jézus nevelői, személyes kapcsolatai

Jézusnak az volt a célja, hogy aki az általa hirdetett biztos igazságot felfedezi, az olyan életigazító tényezővé tegye azt, amelyben nevelődni, növekedni tud. Hogy többé, gazdagabbá váljon, hogy személyes tökéletesség felé haladjon. Ezért személyes kapcsolataiban olyan segítői szerepet vállalt, ami a másik teljes át- és hozzáfőmálódását kibontakoztatja. Olyannyira meg tudta szólítani az egyes embert, hogy az fejlődési távlatot biztosító biztonságához jutott. Úgy is mondhatnánk: a személyt úgy tudta magához vonzani, hogy az kilépve önmagából, Jézusban és a Jézushoz kötődő társakban is önmagára talált. Elég csak arra utalnunk, hogy a lehető legkülönbözőbb felfogású és múltú embert képes volt egy közösségbe beleintegrálni. Buzgó Simon zelóta volt, aki a megszálló rómaiak kiűzését tette vallásos életének fő céljává; s ez a Simon apostoltársként tudott együttműködni a vámosból lett tanítvánnyal, Mátéval, aki azelőtt a rómaiak kollaboránsa volt.

Külön figyelmet érdemel Jézusnak azokkal szembeni viszonya, akik nem voltak képesek az Istentől származó törvényeknek engedelmeskedni, s nyilvánvaló bűnösökként éltek. Számukra nemcsak a tékozló fiú példabeszédben adott vizsgálató útbaigazítást, hogy ti. ha meg tudjuk szeretni Istent, kapcsolatunkat is rendezni tudjuk vele. A bűnösökkel való találkozáskor derül ki Jézus határtalan irgalmassága: a bűnös asszony (Lk 7,37), a jobb látó (Lk 23,39), a házasságtörő asszony (Jn 8,1) esetében sosem a bűntől való óvakodást, az egyébként kemény ítéleteket mondó megváltói szavakat érvényesíti, hanem a múltból kiemelkedni, a múltnak meghalni tudó ember megrendítő méltóságát domborítja ki.

Az, hogy külön-külön személyes mértékkel mér mindenkinek, az a Zakeussal, Simon farizeussal, a szír-főnciái asszonnyal, a gazdag ifjúval stb. való találkozásaiból derül ki. Pontosabban: úgy képviseli az egyetlen igazságot és egyetlen erkölcsi rendet, hogy a személy megtalálja saját magát és saját személyes távlatát az igazsággal való szembesülésben. Jézus pedagógiája nem a „kivétel erősíti a szabályt” vonalán érvényesül, hanem a személyválogatás nélküli, egyszerre igazságos és irgalmas istenképnek a szintjén, amelyen a kiváló, a jó, a gyarló, a botladozó és a rossz egyaránt személyes fogódzópontonra lel. Így az igazság sem csorbul, ám együtt jár, és egyszerre jelentkezik az irgalommal, a türelemmel. Mindez az áldozatos, önfeláldozó szeretetet tapasztaltatja meg az egyénnel úgy, hogy maga is ez irányban fedezi fel élete további értelmét.

A pedagógia nehéz eseteit az izgágák, a kérdezősködők jelentik, főként, ha kérdéseikben benne van a célzatos lejárata szándéka vagy az a törekvés, hogy a nevelőt saját elképzelésük jóváhagyására használják fel. Ilyen esetekben (farizeusok: melyik a főparancs?; szaduceusok: van-e feltámadás?; vének: szabad-e adót fizetni?) Jézus mindig finoman megleckézteti a hozzá fordulókat, ám nem lenne Megváltó, ha megragadna az álokosság vagy az álnokság kimutatásánál. Ő ezeket a helyzeteket is kinyilatkoztatásra használja fel: válaszaiban a konkrét kérdésekre elvi, mások is felhasználható igazságot és látószöveget közöl. A pedagógus számára a legnehezebb helyzeteket a nyíltan ellenséges viselkedés kezelése hozza. Jézus magatartása széles skálájú: Pilátussal az igazság kemény hangján beszél, Heródes fejedelemmel nem hajlandó szóba állni. Az őt megütő poroszlót mondhatni karakán válasszal megszegyeníti. Imádkozik az őt gúnyoló katonákért és a tömegért. Bizonyára azért alkalmazott ennyiféle reakciót, mert nem akarta, hogy követői szolgálai lemásolják magatartását. Őt nem utánozni, hanem követni lehet: a konkrét helyzetben megvalósítani a jézusit, a világosság fiaihoz méltót. Ez hol keménységet, hol kitérést, hol vitába szállást, hol a másikért való imádságot javallja célszerű reagálásként.

Jézus sugárzó egyénisége folytonosan fölcspillan a szűkszavú evangéliumi beszámolóiban, ám pedagógiai hatása mégis személyében van. Ő, mint a megtestesült Ige, a Fiú: az Istent, az Atyát képviseli, neki akart „arcot adni”, az ő vonzását akarta megélni és megtapasztalhatóvá tenni (Jn 6,44).

Összegzés

Jézus úgy beszélt az isteni világról, hogy az ember földi kötelességei nem sikkadtak el, sőt még élesebb megvilágítást kaptak. Úgy tudott egyént és közösséget tanításával „megcélozni”, hogy azonnali megértés is származott belőle, de későbbi, utólagos elmélyedni tudás is. Úgy birtokolta a másokat vezetni tudás képességét, hogy tekintélyével sosem nyomta agyon a rábízottat. Olyan emberszeretet vezérelte, mely igényes és követelő is volt. Olyan részrehajlás nélkülséget valósított meg, melyben a legkülönbébb emberek önmagukra ismertek, sőt egymást is el tudták fogadni. Olyan embereszményt fogalmazott meg, mely egyszerre volt az egyén és a közösség kötelemeinek a megvilágítója. Úgy mert „én” lenni akár a másikkal, akár másokkal szemben, hogy sosem oldódott fel az odaadásban. Úgy tudott támaszkodni a másokra, hogy az mindig megtarthatta szuverenitását. Úgy tudott mindenféle jó- és rosszindulatú emberrel kapcsolatba lépni, hogy mindenki egyszerre az igazságra és a megbocsátásra tudott figyelni. Úgy tudta megoldani konfliktus helyzeteket, hogy sosem függesztette fel énjét és eszményeit. Úgy tudta önmagával összekapcsolni a többieket, hogy azok általa Istennel és egymással is új távlatú közösségre léphettek.

Amikor számba vesszük a krisztusi pedagógiának, mint a keresztény pedagógia élő mintájának a vonatkozásait, mi, papok és hitoktatók, ne csak irdatlanul nagy felelősségünkre és feladatunkra gondoljunk, hanem arra is, hogy milyen kitüntető az ő munkatársaiként és reprezentánsaiként munkálkodnunk. Hogy hozzájárulhatunk ahhoz mi, igyekvő és hűségre törekvő tanítványai, hogy mások is eljussanak a kegyelemmel való együttműködésben a „meglett emberré váláshoz, Krisztus teljességének mértéke szerint” (Ef 4,14). Így igazi énjük kibontakozásához segíthetjük a ránbízottakat, az egyetlen és végső értékkel ajándékozván meg őket. Ha hitelesen képviseljük a pedagógus Krisztust, akkor közreműködésünk által emelődnek bele tanítványaink a krisztusi nevelés életértelmezésébe: a „legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok tökéletes” (Mt 5,48) speciálisan keresztény programjába.

Irodalom: *A Gide:* Ha el nem hal a mag, Bp. Európa, 1991. — *Fináczy Ernő:* A középkori nevelés története, Bp. 1926. — *J. Jeremias:* Les paraboles de Jésus, Paris, Mappus, 1968. — *G. Lohfink:* L'Église que voulait Jésus, Paris, Cerf, 1985. — *G. Casalis:* Nul n'a parlé comme cet homme, in: Jésus, Paris, Hachette, 1986. — *Bányai János:* Isteni pedagógia, szerzői kiadás, 1991. — *Vernette-Marchadour:* Guide de l'animateur chrétien, Limoges, 1985.

Számunk írói: *Barlay Ö. Szabolcs* c. egyet. tanár, Budapest — *Barsi Balázs* OFM főiskolai tanár, Esztergom — *Bánhegyi B. Miksa* OSB, főiskolai tanár, Pannonhalma — *Boros, Ladislaus* — *Gál Ferenc*, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia ny. professzora, Budapest — *Horváth Ilona*, Budapest — *Kéri Jolán*, Szeged — *Ladocsi Gáspár* teológiai tanár, Esztergom — *Koncz Lajos* teológiai tanár, Eger — *Lambert, Willi* SJ Augsburg — *Mensáros László* színművész, Budapest — *Sulyok Elemér* OSB főiskolai igazgató, Pannonhalma — *Tarjányi Zoltán* teológiai tanár, Eger — *Temesszentandrás Péter* káplán, Budapest — *Vasadi Péter* író, Budapest — *Wagner, Alois* c. érsek, Róma — *Zimányi Ágnes*, a TEOLÓGIA szerkesztője, Budapest

SOMMAIRE

ÉTUDES

FERENC GÁL: Jésus, l'homme parfait

ALOIS WAGNER: Jésus est Homme-Dieu en toute sa simplicité

LAJOS KONCZ: „Voici l'homme!” (Jn 19,5)

LADISLAUS BOROS: L'échec dans le destin de Jésus (traduit par *B. Mikla Bánhegyi*)

ENTRETIEN DE TEOLÓGIA avec GÁSPÁR LADOCSI

Jésus, l'homme vrai (*Ágnes Zimányi*)

TOUR D'HORIZON

ELEMÉR SULYOK OSB: Les disciples d'Emmaüs (Lc 24,13-35)

PÉTER TEMESSZENTANDRÁSI: „La divinité... aussi bien n'est-elle pas loin de chacun de nous” (Ac 17,27) — Expériences de Dieu faites dans les événements de notre vie —

PÉTER VASADI: La question des questions

Merci de m'avoir interrogé — Analyse des réponses au questionnaire joint à notre numéro 2/1992 (Á. Z.)

MÉDITATIONS

SZABOLCS Ö. BARLAY: L'agonie de Jésus et notre agonie

BALÁZS BARSÍ OFM: „...il a été comme nous tenté de personne d'entre nous...” (Hébr 4,15)

LÁSZLÓ MENSÁROS: Vivre avec Jésus — vivre en charité

JOLÁN KERI: „Il... devenant semblable aux hommes” (Ph 2,7)

QUESTIONS THÉOLOGICO-PASTORALES

WILLI LAMBERT SJ: Se confesser: Pourquoi, comment, quoi? (traduit par *Ilona Horváth*)

ZOLTÁN TARJÁNYI: *Pedagogia Christiana* — Réflexions sur l'éducation dans l'Esprit du Christ —

***

INHALT

AUFSÄTZE

FERENC GÁL: Jesus der vollkommene Mensch

ALOIS WAGNER: Jesus der einfache Gottmensch (übersetzt von *B. Miksa Bánhegyi*)

LAJOS KONCZ: „Seht, da ist der Mensch!”

LADISLAUS BOROS: Scheitern im Schicksal Jesu (übersetzt von *B. Miksa Bánhegyi*)

DAS GESPRÄCH DER TEOLÓGIA mit GÁSPÁR LADOCSI

Jesus der wahre Mensch (*Ágnes Zimányi*)

UMSCHAU

ELEMÉR SULYOK: Die Jünger von Emmaus (Lk 24,13-35)

PÉTER TEMESSZENTANDRÁSI: „...keinem von uns ist er fern”

— Die Erfahrung Gottes in den Ereignissen unseres Lebens —

PÉTER VASADI: Die Frage der Fragen

Danke, dass ich gefragt wurde — Auswertung des Fragebogens in Heft 1992/2

MEDITATION

SZABOLCS Ö. BARLAY: Jesu und unsere Agonie

BALÁZS BARSÍ OFM: „In allem wie wir in Versuchung geführt” (Hebr 4,15)

LÁSZLÓ MENSÁROS: Mit Christus leben — in der Liebe leben

JOLÁN KERI: „Er wurde... dem Menschen gleich” (Phil 2,7)

THEOLOGISCHE SEELSORGLICHE FRAGEN

WILLI LAMBERT: Warum, was, wie beichten? (übersetzt von *Ilona Horváth*)

ZOLTÁN TARJÁNYI: *Paedagogia christiana* — Gedanken über die Christen-erziehung—

Kicsoda a Názáreti Jézus?

*az, aki válaszol, amikor úgy tűnik, hogy
az Isten hallgat,
a világ hallgat
és a legkedvesebb ember is hallgat.*

*az, aki akkor is szeret, amikor megtapasztaljuk
az emberi szeretet keserves korlátait.
az, akinek szeretete oly találékony, hogy —
bár eltávozott a földről, — mégis lehetővé
tette, hogy szeretete megtapasztalhatóan köztünk
maradjon.*

*az, aki akkor is szól, amikor a megfélemlített
emberek a jogtalanság és igazságtalanság miatt
elhallgatnak.*

*az, aki földi vándorlásunk végén vár reánk, hogy
kiengeszteljen minket mennyei Atyánkkal.*

Kicsoda Jézus? — Hűséges testvérünk.

Walter Warnach

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat. — Felelős szerkesztő: Szennay András
Főmunkatárs: Gál Ferenc — Felelős kiadó: Lukács László
Kiadja a TEOLÓGIA kiadóhivatala, 1053 Budapest, Kossuth L. u. 1. I. em. 1.
Szerkesztőség: 1053 Budapest, Ferenciek tere 4-8. III. lép. II. em. 9. Tel.: 1173-661/110.
(Kézirat leadása kizárólag a szerkesztőség címére.) — Megjelenik egyházi jóváhagyással: február, május,
augusztus és november közepén. — Ára: 90 Ft — Előfizetési díj 1 évre 360 Ft, fél évre 180 Ft — Csekkszám-
szám: OTP VII. ker. 218—98316/512—000324—1. Előfizetés és templomi terjesztés a kiadóhivatalban.
Utcai árusítás a Hírlap és Postaszállítási Igazgatóságnál. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap
Külkereskedelmi Vállalat útján (P. O. B. 149. — Budapest, 1389). Külföldi előfizetési díj: 1 évre 10,50 USA dollár,
vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54.) a Kultúra 024/2
számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia-előfizetés) feltüntetésével. Terjeszti a Magyar Posta.
Minden jog fenntartva.

Nyomás: Veszprémi Nyomda Rt. — Felelős vezető: Fekete István igazgató

Index szám: 25 821

HU—ISSN 0133—1779